

Jaakko Lehtonen

ILMASTO LÄMPENEE - TUNTEET KUUMENEVAT

**Venäläisen ja suomalaisen poliittisen diskurssin tutkimusta arktisesta
alueesta metafora-analyysin avulla**

Informaatioteknologian ja viestinnän tiedekunta

Pro gradu -tutkielma

Toukokuu 2020

TIIVISTELMÄ

Jaakko Lehtonen: Kielten yksikkö

Pro gradu -tutkielma

Tampereen yliopisto

Monikielisen viestinnän ja käännöstieteen maisteriohjelma, venäjän kääntämisen ja tulkkauksen opintosuunta

Toukokuu 2020

Arktinen alue on merkittävä globaalien tason aihe tänä päivänä. Poliittinen diskurssi arktisesta alueesta saattaa aika ajoin kuulostaa jopa sotaan agitoimiselta - sotaan ilmastonmuutosta vastaan. Arktinen alue on aiheena monisävyinen. Sen diskurssiin sisältyy niin geopolitiikkaa ja sotilaspolitiikkaa, kuin ekologiaa ja ekonomiaakin. Tutkimuksen kohteeksi muodostui suomalaisen ja venäläisen arktista aluetta koskevan poliittisen diskurssin vertailu metaforien tasolla.

Työn teoreettisena perustana on kriittinen diskurssianalyysi, sekä systeemis-funktionaalinen kieliteoria. Tarkentavana viitekehyksenä ja myös työskentelymetodinä toimii käsitteellinen metaforateoria. Sen lisäksi työssä sovelletaan sisällönanalyysin ja aineistolähtöisen laadullisen tutkimuksen periaatteita.

Metaforien tutkiminen on kiehtova aihe, sillä niiden käyttö on ikään kuin sisäänrakennettu meidän ajattelujärjestelmäämme, emmekä yleensä edes ajattele, kuinka paljon me itse asiassa käytämme metaforia, niin puheessa kuin jo pelkästään ajattelunkin tasolla.

Venäläistutkija Anatoli Baranov (2018, luento) esittää, että esimerkiksi arkkitehtuuriin ja tekniikkaan liittyvien metaforien käyttö kertoo henkilön rationaalisesta ajattelusta, samalla kun konfliktimetaforat (urheilu ja sota) kertovat konfliktimielentilasta ja luonto- ja organismiaihteiset metaforat taas rauhanomaisesta mielentilasta.

Keräsin arktiseen alueeseen liittyvää aineistoa molempien maiden presidenttien ja ministeriöiden sivuilta, sekä Venäjän valtiollisen Duuman ja Suomen eduskunnan ja valtioneuvoston kanslian sivuilta. Presidenttien puheita ja muun valtiojohdon puheita, puheenvuoroja ja haastatteluja oli suomenkielisiä dokumentteja yhteensä 28 ja venäjänkielisiä 27.

Aineistosta löytyneet metaforat luokiteltiin teemojen mukaan. Matka- ja sotateeman metaforat ovat molemmissa kielissä yhtä suosittuja. Sen sijaan suomenkielisessä aineistossa käytetyin teema oli personointi, joka oli venäläisessä aineistossa vasta listan keskitasoa. Venäjällä taas arkkitehtuuri muodosti selvästi käytetyimmän teeman ja suhteessa suositumman kuin Suomessa. Oletin, että metaforien käytössä heijastuisi kulttuurierot ja venäläisessä diskurssissa olisi enemmän metaforia esimerkiksi luonnosta tai uskonnosta, kuin suomalaisessa, mutta näin ei ollut. Erot eivät olleet merkittäviä.

Tutkimuksen tulokset osoittavat muun muassa, että arktisen alueen diskurssissa molemmissa kielissä käytetään selvästi enemmän konfliktimetaforia, kuin rauhanomaisesta ajattelusta kertovia.

Uskon, että tämäntyyppinen, mutta laajempi metaforatutkimus diskurssianalyysin raameissa ja poikkitieteellisenä työnä mahdollistaisi tarkastella kriittisesti meidän omaa ja muitakin kulttuureita, sekä havaita hyödyllisiä ja usein huomaamatta jääviä asioita diskurssissa ja sitä kautta ajattelussamme.

Tutkielma on tehty Suomalaisen strategisen tutkimuksen ja seurannan tukisäätiön sr:n tuella.

Avainsanat: poliittinen metafora, diskurssianalyysi, Arktinen alue, poliittinen diskurssi.

Tämän julkaisun alkuperäisyys on tarkastettu Turnitin OriginalityCheck -ohjelmalla.

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	1
2 ARKTINEN ALUE	5
3 ARKTINEN POLITIIKKA	8
3.1 Arktinen neuvosto	8
3.2 Arktinen yhteistyö	8
3.3 Arktinen kilpajuoksu	10
3.4 Suomen intressit	10
3.5 Venäjän intressit	11
4 DISKURSSIANALYYSI, FUNKTIONAALINEN KIELITEORIA JA METAFORATEORIA: TEOREETTISTA VIITEKEHYSTÄ ETSIMÄSSÄ... ..	15
4.1 Diskurssianalyysi	15
4.1.1 Kriittinen diskurssianalyysi	23
4.1.2 Kriittisen diskurssianalyysin kahdeksan pääteoriaa	24
4.1.3 Faircloughn diskurssianalyysin kolme perusosaa	27
4.1.4 Diskurssianalyysin tutkijan roolit	29
4.2 Systeemis-funktionaalinen kieliteoria	31
4.2.1 SF-kieliteorian kielen kolme perustehtävää	33
5 METAFORA	35
5.1 Metaforat politiikassa	37
5.2 Käsitteellinen metaforateoria	40
6 KORPUS	43
7 TUTKIMUSMETODIT	46
7.1 Aineistolähtöinen laadullinen analyysi	46
7.2 Sisällönanalyysi	47
7.2.1 Baranovin sisällönanalyysin valmistelu ja suoritusvaiheet	49
7.3 Lähilukeminen	51
8 TUTKIMUSAINEISTO, ANALYYSI JA TULOKSET	53

8.1 Aineiston kokoaminen	53
8.2 Aineiston käsittely.....	54
8.3 Yleiskatsaus tuloksista	55
8.3.1 Eroavat teemat.....	57
8.4 Teemat.....	58
8.4.1 Arkkitehtuuri	58
8.4.2 Matka.....	58
8.4.3 Sota.....	58
8.4.4 Aineellistaminen.....	59
8.4.5 Personointi.....	60
8.4.6 Urheilu.....	60
8.4.7 Abstraktinen	60
8.4.8 Talous	60
8.4.9 Tasapaino.....	61
8.4.10 Terveysthuolto ja Peli.....	61
8.5 Tilastoja.....	61
9 POHDINTAA	66
LÄHTEET	69
Kirjallisuuslähteet.....	69
Muut lähteet.....	72
Aineistolähteet.....	72
LIITTEET	77
Liite 1 Excel-taulukko suomenkielisistä metaforista	77
Liite 2 Excel-taulukko venäjänkielisistä metaforista	78
РУССКОЕ РЕЗЮМЕ	I

Arktiset asiat kiinnostavat kaikkia.
Myös niitä maita, joilla jäitä ei ole kuin grogilasissa.
- Timo Soini 2017

1 JOHDANTO

Nykyään sosiaalisen median aikakaudella ihmiset saavat helposti äänensä kuuluviin, tai ainakin yleiseen keskusteluun osallistuminen on helpompaa ja nopeampaa. Aikakaudelle olennaista on hektisyys, epävarmuus tulevaisuudesta ja sitä kautta erilaiset pelkotilat. Nämä seikat näkyvät esimerkiksi juuri sosiaalisen median keskusteluissa, erilaisissa kirjoituksissa ja myös virallisissa uutisteksteissä sekä poliittisessa diskurssissa. Toisin sanoen siis kaikkialla käyttämässämme kielessä. Mutta millä tavoin? Ja miten kieltä voisi tutkia pintaa syvemmillä? Ja minkälaisiin kysymyksiin kieltä tutkimalla voi löytää vastauksen?

Diskurssianalyysi on hyödyllinen työkalu, jolla voimme tarkastella yhteiskuntamme eri kerroksissa käytettävää retoriikkaa, ja sen avulla voimme tuoda esille siinä havaittuja epäkohtia tai puutteita, ja sitä kautta jopa kehittää diskurssia.

Me Suomessa aina välillä ihmettelemme venäläisen median tapaa uutisoida, venäläisten poliitikkojen lausuntoja tai yleisesti itänaapurin keskustelukulttuuria. Asioista ajatellaan ja puhutaan eri tavoin ja eri nimillä kuin Suomessa. Selityksiä eroille esimerkiksi uutisoinnissa koitetaan keksiä toisinaan, mutta yksi yleinen selitys on, että slaavilaisessa kulttuurissa mennään tunne edellä, kun taas Suomessa asioita tarkastellaan pragmaattisesti ja rauhallisesti. Suomalaiset eivät pysty aina ymmärtämään esimerkiksi venäläisten tapaa tehdä politiikkaa. Venäläiset vastaavasti saattavat pitää suomalaisten tapoja hyvin tylsinä ja mielenkiinnottomina.

Olen opiskellut Venäjän kielen kääntämistä ja tulkkausta, Venäjän kulttuuria ja maantiedettä noin 10 vuotta. Kielitaidon ansiosta olen seurannut myös venäläistä mediaa enemmän kuin keskiverto suomalainen. Olen huomannut esimerkiksi, että vaikka Venäjän arktisella alueella ikirouta sulaa ja Siperiassa on sen vuoksi syntynyt valtavia kraattereita, joista on purkautunut metaania ilmakehään, niin siitä huolimatta ilmastonmuutos ei ole noussut valtamediassa kovin tärkeäksi aiheeksi. Ainakaan yhtä tärkeäksi kuin mitä se Suomessa koetaan olevan. Oletan, että suomalaisten ja venäläisten retoriikassa arktisesta aiheesta voisi löytyä mielenkiintoisia eroja.

Olen havainnut myös, kuinka presidentti Sauli Niinistö puheissaan ilmastonmuutoksesta ikään kuin agitoi ihmisiä sotaan muutosta vastaan. Fraasi ”Jos menetämme Arktiksen, menetämme koko maailman” on kuultu monta kertaa presidentin puheissa. Venäjän presidentti Vladimir

Putin puolestaan puhuu kyllä muutosta hillitsevien toimien puolesta, mutta samalla vähättelee ihmiskunnan toiminnan merkitystä ilmastonmuutokselle. Tavallaan hän siis vie lausunnoillaan pohjan torjuntatoimilta. Näistä asetelmista syntyi halu tutkia hyvin ajankohtaisen aiheen, arktisen alueen poliittista diskurssia.

Tutkin kriittisen diskurssianalyysin avulla, aineistosta käsitteellisiä metaforia etsien, miten suomalainen ja venäläinen poliittinen diskurssi samasta aiheesta eroavat toisistaan. Arktinen alue on tällä hetkellä globaalin tason ajankohtainen aihe. Se käsittää keskusteluissa planeetan ilmaston lämpenemisen ja sitä kautta se koskettaa koko ihmiskunnan tulevaisuutta. Diskurssianalyysin maailmassa puhutaan termistä sosiaalinen todellisuus. Eroaako siis venäläinen sosiaalinen todellisuus suomalaisesta metaforien käytössä, ja kuinka paljon?

Keskeistä diskurssianalyysille on näkemys, että ihminen ei voi hetkessä kovin paljon vaikuttaa siihen, mitä diskurssi on ja miten se vaikuttaa. Juuri tämän vuoksi diskursseja kannattaa tutkia, koska sen avulla ihmiset voivat oppia diskursseista ja niiden pohtimisesta. Se taas voi osaltaan vaikuttaa siihen, millaista tulevaisuutta me luomme (Remes 2006, 339). Uskon, että esimerkiksi poliittisen diskurssin tutkiminen voi vähentää usein esiintyvää populismia. Kun tutkimuksen avulla voidaan esittää konkreettisia tuloksia ja esimerkkejä diskurssista, niin sitä on helpompi tarkastella ja ajatella kriittisesti sen puutteista. Tämä voisi mielestäni kehittää tavallisten kansalaisten keskustelua sekä ajattelua. Tämän päivän maailmassa elämä on hyvin hektistä ja uutisvirta on tauotonta ja sitä tulee silmittömällä tahdilla erilaisista lähteistä. Diskurssianalyysi voisi mahdollisesti toimia yhtenä työkaluna, jolla voidaan parantaa ihmisten kriittistä ajattelua ja kehittää esimerkiksi tänä päivänä ja tulevaisuudessakin hyvin tärkeää medialukutaitoa.

Lyhyesti tutkielman työn vaiheita:

Ensiksi kerätään aineisto. Luodaan siis korpus. Se koostuu Venäjän ja Suomen valtiojohton teksteistä tai puheista, jotka koskevat arktista aluetta. Kerään arktista aluetta koskevaa aineistoa, puheita presidenttien ja ministeriöiden virallisilta sivuilta, Venäjän Duuman ja Suomen eduskunnan ja valtioneuvoston kanslian sivuilta.

Teoreettisina viitekehyksinä on taustalla Faircloughn (1995) kriittinen diskurssianalyysi, sekä Hallidayn (Luukka 2002) systeemis-funktionaalinen kieliteoria. Näissä molemmissa teorioissa yhdistyy enemmän tai vähemmän ajatus, että kieli vaikuttaa yhteiskuntaan ja yhteiskunta kieleen. Ihminen elää ja toimii sosiaalisen yhteisön jäsenenä ja kieli on taas tapa toimia sosiaalisesti. Voidaan siis sanoa, että kieli muokkaa ajattelua ja päinvastoin. Instrumenttina työssäni metaforien tutkimiseen käytän George Lakoffin ja Mark Johnsonin teoksessaan

Metaphors we live by (1980) esittelemää käsitteellistä metaforateoriaa, jonka mukaan käytämme metaforia koko ajan viestiessämme ja ajattelussamme, sen sijaan, että käyttö olisi vain tarkoin harkittua esimerkiksi kaunokirjalliseen tyyliin puhuttaessa tai sanoilla taitavasti leikkien. Tämä metaforateoria toimii tutkielmassani myös tarkentavana teoreettisena viitekehystenä.

Etsin keräämästäni aineistosta sisällönanalyysin, lähilukemisen, aineistolähtöisen laadullisen tutkimuksen sekä käsitteellisen metaforateorian periaatteiden avulla metaforailmauksia, joiden pohjalta muodostan metaforakäsitteitä. Yhdistän tutkimuksessani näitä teorioita sekä metodeja ja ne toimivat samaan aikaan niin teoreettisina kuin analyttisinakin viitekehysinä ja tutkimusmenetelminä. Tutkimuskysymykseni on kaksiosainen. Miten suomalainen ja venäläinen poliittinen diskurssi arktisesta alueesta eroavat toisistaan käytettyjen metaforien tasolla? Voisiko diskurssien eroista olla pohdittavissa myös jonkinlaisia seurauksia?

Venäjän poliittinen ja taloudellinen voima ja vaikutusvalta perustuvat monelta osin maan luonnonvaroihin. Se ei varmastikaan ole ensimmäisenä rajoittamassa niiden louhintaa arktisella alueella. Tämä on esimerkiksi yksi ero maiden välillä, joka varmasti näkyy diskurssissa.

Tällainen analyysi ei kuitenkaan tuo esiin pelkästään eroja kahden maan välillä diskurssissa ja ajattelussa, vaan kuten tutkielmassani tuon esille, niin tällainen syväluotaava diskurssianalyysi käytettyjen metaforien kautta tarkasteltuna voi mahdollisesti auttaa meitä näkemään muuten huomioimatta jäämiä asioita omassa, henkilökohtaisella tasolla tapahtuvassa, sekä yleisemmin oman kansakuntamme ajattelussa sekä kulttuurissa. Tämän avulla on siis mahdollista myös tarkastella omaa ajattelua kriittisesti. Kielenkäyttö ei perustu yksinään lingvistiseen järjestelmään, vaan siihen vaikuttaa myös mm. kulttuurit, arvot ja sosiaaliset normit. Eli jos haluamme tutkia jotain kulttuuria tai kansakuntaa, on kielen tutkimus siihen hyödyllinen työkalu (Pietikäinen & Mäntynen 2009, 12).

Arktinen alue on tällä hetkellä siis erittäin ajankohtainen asia ilmastonmuutoksen vuoksi. Esimerkiksi kansainvälinen Arktinen foorumi on järjestetty jo useita kertoja ja se kertoo asian ja alueen tärkeydestä, sekä antaa niille näkyvyyttä. Ilmastonmuutos on arktisella alueella merkittävästi nopeampaa kuin muualla maapallolla. Esittelen ensin luvussa 2 hieman taustaa arktisesta alueesta, ja kerron miten arktinen alue esimerkiksi voidaan eri tavoin määritellä. Sen jälkeen luvussa 3 tarkastelen Suomen ja Venäjän valtiotason intressejä alueella, sekä alueen poliittisen yhteistyön toimintaa ja historiaa. Tuon näitä asioita esille siksi, että voisimme ymmärtää molempien maiden lähtökohtia ja asenteita aiheeseen ja miten ne saattavat näkyä

diskurssissa käytetyissä metaforissa. Tämän jälkeen luvusta 4 alkaen siirrymme tutkielman teoriaosuuteen. Käyn läpi teoreettisten viitekehysten oleellisimpia käsitteitä, jonka jälkeen esittelen tutkielmani tutkimusmetodeja.

Haluan tässä osoittaa myös kiitokset työn ohjaajalle Mikhail Mikhailoville sekä Suomalaisen strategisen tutkimuksen ja seurannan tukisäätiö sr:lle.

2 ARKTINEN ALUE

Arktinen alue on pohjoisnapaa ympäröivä alue. Siitä käytetään joskus nimitystä Arktis, joka tulee kreikan kielestä, sanasta árktos, mikä tarkoittaa karhua. (<https://www.arcticcentre.org/FI/arktinenalue#>).

Arktisella alueella on useita maantieteellisiä määritelmiä, jotka vaihtelevat sen etelärajan mukaan. Arktinen alue määritellään tyypillisesti seuraavien kriteerien mukaan (<https://www.arcticcentre.org/FI/arktinenalue#>): Yksi tapa määrittämiseen on auringonvalon määrä, jolloin pohjoinen napapiiri (66° 33'N) toimii olennaisena rajana. Napapiirin pohjoispuolella on kaamosvuorokausia talviaikaan minimissään yksi, ja kesällä niin sanottuja yöttömiä öitä on vastaavasti vähintään yksi. Toinen vaihtoehto määritellä arktinen alue on kuukauden keskilämpötilan mukaan. Tässä määritelmässä merkitsevä seikka on +10°C:n alle jäävä kuukauden keskilämpötila. Koko vuotta tarkastellen.

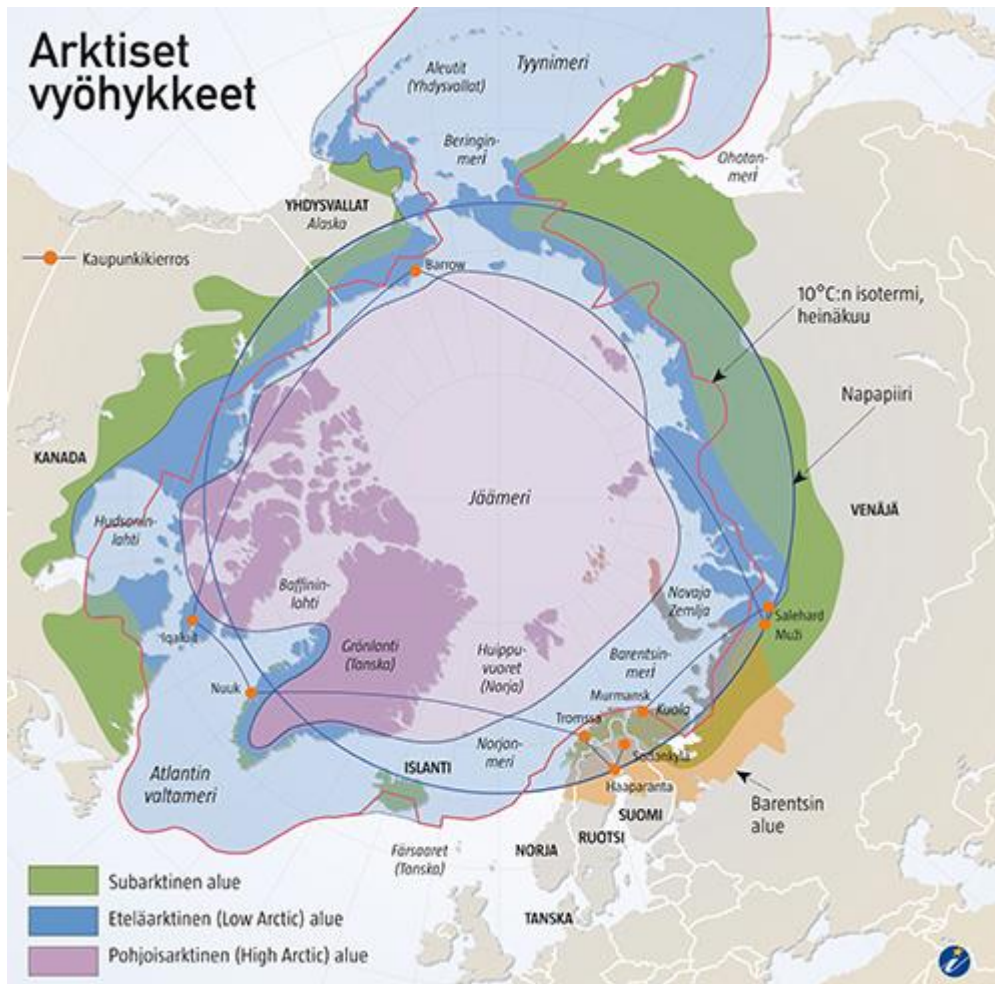
Metsänraja toimii myös yhtenä mahdollisena alueen määrittelevänä tekijänä. Metsänraja saattaa kartalla näyttää vain kapealta viivalta, mutta todellisuudessa se on kymmeniä kilometrejä leveä kaistale. Tässä määritelmässä arktisen alueen maasto on enimmäkseen jäätikköä ja tundraa. Puita ei juurikaan ole. Venäjällä on paljon myös ikiroutaa ja arktisen alueen määrittäminen sen mukaan laajentaakin Venäjän arktista aluetta muihin määritelmiin verrattuna. Jotta maaperää voidaan kutsua ikiroudaksi, täytyy sen pysyä jäässä vähintään kaksi vuotta yhtäjaksoisesti. Selvästi yli puolet arktisesta alueesta on kuitenkin merta, ja siitä taas suuri osa on jäässä vuoden ympäri. Pienimmillään syksyllä ja suurimmillaan helmikuussa oleva jääpeite on myös yksi tapa määritellä arktisuutta.

Maantieteellisten ja biologisten seikkojen lisäksi aluetta voidaan määritellä myös kulttuurisesti. Se tarkoittaa pohjoisten alkuperäiskansojen kotiseutujen hahmottamista. Tällä hetkellä arktisen alueen neljästä miljoonasta asukkaasta noin joka kymmenes kuuluu alkuperäiskansoihin. Alueella on kymmeniä eri kieliä ja kansalaisuuksia (ks. kuva 2.) (Heikkilä & Laukkanen 2013, 20). Venäjän, Kanadan, Suomen, Ruotsin, Norjan, Yhdysvaltojen, Islannin ja Tanskan alueilla on arktisen alueen asutusta. Tanskan suhteen kyseessä on itsehallintoalueena maailman suurin saari Grönlanti. Suurin osa Arktisesta alueesta on siis harvaanasuttua. Väestöstä noin 60-70% asuu taajamissa ja kaupungeissa.

Yksi merkittävä lähestymiskulma alueen rajauksiin on myös poliittiset seikat. Valtioiden tasolla ja kansainvälisessä yhteistyössä tärkeiksi nähtävät tavoitteet tai edut saattavat vaikuttaa alueen määrittämiseen eri tavoin.

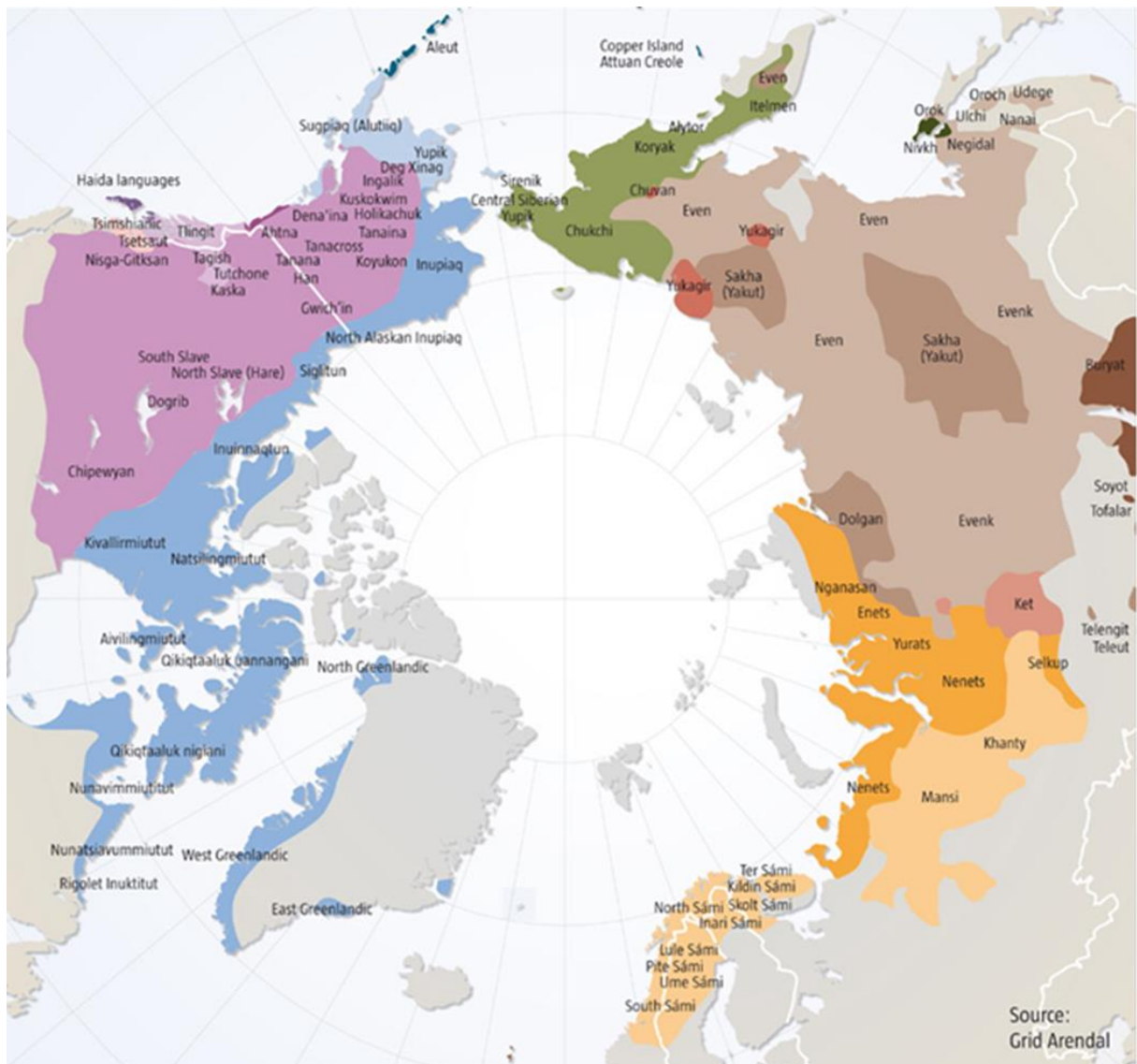
Ilmaston lämmetessä arktinen alue kutistuu, jos se määritellään lämpötilan, metsänrajan, ikiroudan tai jääpeitteen mukaan. Myös kulttuuriset ja poliittiset rajaukset vaihtelevat. Arktisen alueen rajauksista pysyvin on pohjoinen napapiiri, vaikka sekin liikkuu hyvin hitaasti johtuen maapallon akselikallistuman vaihtelusta (<https://www.arcticcentre.org/FI/arktinenalue#>).

Kuva 1. Eri tapoja määrittää arktinen alue

<https://www.arcticcentre.org/FI>

Kuva 2. Arktiset alkuperäiskansat kieliryhmien mukaan

<https://www.arcticcentre.org/FI>

3 ARKTINEN POLITIIKKA

3.1 Arktinen neuvosto

Suomen ulkoministeriön virallisilla sivuilla sanotaan (<https://um.fi/arktiset-toimijat>), että Arktinen neuvosto on kahdeksan arktisen maan muodostama hallitustenvälinen foorumi, jonka tavoitteena on edistää kestävästä kehitystä, ympäristönsuojelua ja alkuperäiskansojen yhteistyötä arktisella alueella. Nämä kahdeksan maata ovat Suomi, Ruotsi, Norja, Venäjä, Yhdysvallat, Tanska, Kanada ja Islanti. Neuvosto perustettiin vuonna 1996 Ottawan julistuksella ja kukin sen jäsenmaa toimii johdossa vuorollaan kahden vuoden ajan. Organisaation päättävänä elimenä toimii joka toinen vuosi järjestettävä ulkoministerikokous. Arktisessa neuvostossa päätökset tehdään konsensusperiaatteella alkuperäiskansojen edustajia konsultoiden.

Konkreettisemmin neuvoston työ tehdään erilaisissa työryhmissä;

- Arctic Contaminants Action Program (ACAP)
- Arctic Monitoring and Assessment Programme (AMAP)
- Conservation of Arctic Flora and Fauna Working Group (CAFF)
- Emergency Prevention, Preparedness and Response Working Group (EPPR)
- Protection of the Arctic Marine Environment (PAME) Working Group

Näiden lisäksi voidaan perustaa määräaikaista työryhmiä, jotka keskittyvät johonkin tiettyyn aiheeseen.

Työryhmien tehtävä on tuottaa tieteellisiä tutkimuksia ja arvioita, sekä toteuttaa ympäristöhankkeita ja antaa suosituksia (<https://um.fi/arktiset-toimijat>).

3.2 Arktinen yhteistyö

Pohjoismaiden ja Venäjän yhteinen Barentsin alueen kehitysyhteistyö otti ensiaskeleitaan jo 1980-luvun lopulla. Jo silloin oli näkyvissä uusia mahdollisuuksia arktiselle alueelle tuovat ilmastonmuutokset. Koillisväylän aukeaminen jäädästä ympärivuotiseksi avaisi meriliikenteelle reitit itään. Tämä puolestaan johtaisi pohjoisten satamakaupunkien hurjaan kehittymiseen. Jään vetäytyessä arktisella alueella avautuu myös pääsy sen luonnonvaroihin, suuriin öljy- ja kaasuilmantymiin. Myös esimerkiksi kalastus saisi lisää alueita, missä toimia.

Kylmän sodan päättyminen antoi aikoinaan toiveita lännen ja idän lähentymisestä ja yhteistyöstä. 1990-luvun alun jälkeen Venäjä ja länsimaat ovat poliittisten tilanteitten mukaan välillä lähentyneet ja välillä etääntyneet. Vladimir Putinin vuonna 2012 alkaneen kolmannen presidenttikauden aikana suhteet ovat kuitenkin alkaneet muistuttaa uudestaan kylmän sodan aikaisia. Norjan ja Venäjän pohjoisilla maa- ja merialueilla kohtaavat ei ainoastaan kaksi eri valtiota, vaan myös Nato ja Venäjä, itä ja länsi. Kun poliittinen tilanne on kiristynyt, niin on se näkynyt myös esimerkiksi niin Venäjän kuin Natonkin sotilaallisella läsnäololla pohjoisen Jäämeren vesialueilla. Yhteistyön ja lähentymisen henki on viime vuosina tuntunut kaukaiselta.

Heikkilän (2019, 94) mukaan Venäjän luoteisosissa on 1800 lämpölaitosta, joiden toiminnasta syntyy arktiselle alueelle suuria mustan hiilen päästöjä. Vaikka tällä on vaikutusta paikallisten ihmisten terveyteen, niin Heikkilä huomauttaa, että on väärin syyttää sokeasti Venäjää aina suurimpana saastuttajana. Myös Brittein saarilla Sellafieldissä sijaitsevasta jätteenkäsittelylaitoksesta on aikoinaan merivirtojen mukana kulkeutunut Barentsin merelle radioaktiivista saastetta (Heikkilä 2019, 67).

2000-luvulla arktista yhteistyötä on pyritty jalostamaan talous- ja ympäristöasiat edellä, mutta yhteistyötä on haitannut Venäjän ja lännen poliittiset erimielisyydet ja sanktiot ovat katkaisseet rahoituksen monilta projekteilta. Markku Heikkilä kirjoittaa (2019, 92), että 2010-luvulla Venäjällä ei ole ympäristön suhteen juurikaan käynnistetty mitään yhteistyöprojekteja. Toki, jotkut vanhat projektit ovat jatkaneet toimintaansa. Venäjän retuperällä oleva ydinjätteenkäsittely on saanut kansainvälistä apua, jonka pohjalta sitä on onnistuttu kehittämään ja ydinturvallisuutta parantamaan. Esimerkiksi lähellä Norjan rajaa Andrejevan lahdella sijaitseva vanha ydinsukellusveneiden hylätty tukikohta oli huonossa kunnossa ja asiantuntijat arvioivat riskin korkeaksi radioaktiiviselle onnettomuudelle. Onnettomuuden ehkäisemiseksi ja turvallisuuden parantamiseksi tartuttiin toimeen kansainvälisin voimin. Sama sopimus auttoi toisen ongelmallisen ydinjätelaivan, Lepsen poistamisessa Murmanskin lähistöltä. Tällaisten ongelmatilanteiden purku ja ratkaisu ei ole helppo ja nopea prosessi, koska asiat ovat moniulotteisia sisältäen poliittisen, ympäristö- sekä sotilaallisen aspektin.

On myös mainittava, että Itämeren puhdistaminen jätteistä ja saasteista on kehittynyt kansainvälisen yhteistyön myötä, mutta toisaalta se on taas vienyt huomiota asioilta, jotka koskevat konkreettisemmin arktista aluetta.

3.3 Arktinen kilpajuoksu

Markku Heikkilä (2019, 110) toteaa kirjassaan, että alkusysäys arktiselle kilpajuoksulle oli yhdysvaltalaisvetoinen ACIA-projektin raportti vuodelta 2004, joka käsitteli arktisen ilmastomuutoksen vaikutuksia.

”Maailmalle alkoi levitä ymmärrys siitä, että arktinen ilmastomuutos on paitsi nopeaa, myös vakavaa, ja sillä on globaaleja seurauksia, ei vähiten Grönlannin mannerjäätikön kiihtyvän sulamisen ja siitä seuraavan merenpinnan nousun myötä. Arktisen ilmastomuutoksen leviäminen yleiseen tietoisuuteen toi esiin myös nyt jo hyvin tunnetun arktisen paradoksin: kun arktinen merijää sulaa, myös alueen luonnonvarat tulevat paremmin hyödynnettäviksi, ja uudet merireitit pohjoisen kautta tulevat entistä paremmin mahdollisiksi. Samalla kysymys siitä, kuka arktiset merialueet oikein omistaa ja voi niitä hyödyntää, alkoi olla jotain muutakin kuin vain akateeminen kysymys. Alettiin puhua mannerjalustan jatkeista, joilla olisi merkitystä, kun YK:n merioikeusyleissopimuksen mukaan ratkotaan arktisten merivaltojen oikeuksia.” Markku Heikkilä (2019, 110)

Näihin seikkoihin liittyen Venäjä vuonna 2007 todisti videokuvin kansainväliselle medialle, että yksi heidän mannerjalustansa jatkeista ulottuu pohjoisnavalle asti. Videossa lyödään titaaninen Venäjän lippu pohjoisnavan alle pohjaan kiinni. Venäläiset olivat kuitenkin oikean materiaalin puutteen vuoksi käyttäneet videossa materiaalia, joka on tuttua James Cameronin Titanic elokuvasta, ja se sai asialle surkuhupaisia piirteitä, mutta siitä huolimatta valtion lipun lyöminen kiinni jonnekin, missä ihminen ei ole ennen käynyt, on vahvasti symbolinen ele ja siitä hyvästä kansainvälinen media alkoi puhua sotilaallisten konfliktien mahdollisuudesta ja arktisesta kilpavarustelusta. Jo sana *kilpavarustelu* viittaa vahvasti kylmään sotaan ja monesti näyttääkin siltä, että sitä kohti ollaan jo pitkään menty.

3.4 Suomen intressit

Suomella ei ole roolia arktisella sotilaspoliittisella kentällä, mutta 2010-luvulla Suomen hallitus on pyrkinyt lujittamaan asemiaan arktisessa päätöksenteossa, niin Euroopan Unionissa kuin globaalillakin tasolla. Arktisen alueen taloudelliset resurssit nähdään valtavana, mutta ratkaisuja halutaan tehdä ympäristöä kunnioittaen. Puheissa ja suunnitelmissa on ollut Koillisväylän avautumisen myötä mahdollinen Kiinan pohjoinen Silkkitie, johon ollaan liitetty keskusteluissa myös rautatierata Jäämerelle, sekä rautatietunneli Helsingin ja Tallinnan välille. Suomi on tällä tavoin joissakin ideoissa nähty idän ja lännen kuljetusväylien solmukohtana.

Kuten toin esille edellisessä luvussa, niin arktinen alue voidaan määritellä eri tavoin eri käyttötarkoituksen mukaan. Napapiiri on yksi käytetyimmistä rajoista. Suomella ei ole valtion rajoissa pääsyä Jäämerelle, mutta siitä huolimatta maantieteellisesti merkittävä osuus Suomen

pinta-alasta sijaitsee pohjoispuolella piiriä. Kun puhutaan Suomen arktisuudesta, niin Lappi maamme pohjoisimpana maakuntana on siinä suuressa roolissa.

Suomella on arktista tietotaitoa ja talouselämän, koulutuksen ja tutkimusten pohjalta arktinen alue herättää valtakunnallista mielenkiintoa. Suomen arktinen strategia perustuu näihin seikkoihin. Lähes joka kolmas 60. leveyspiirin pohjoispuolella asuva ihminen on suomalainen (Valtioneuvoston kanslia 2013, 8). Arktisen alueen merkitys on kasvanut kansainvälisessä politiikassa ja Suomella arktisena maana on aiheen monipuolista osaamista ja intressejä olla kehittämässä aluetta (Valtioneuvoston kanslia 2013, 7). Suomen hallitus on linjannut valtion arktisen roolin neljä pääpilaria; arktinen maa – arktinen osaaaja – kestävä kehitys ja ympäristön reunaehdot – kansainvälinen yhteistyö. Suomella on asiantuntijuutta myös arktisen alueen meriteollisuudessa ja varustamatoiminnassa, kestävässä kaivostoiminnassa ja energia-alan erikoisosaamisessa, jota se haluaa käyttää hyväksi arktisen alueen kansainvälisessä yhteistyössä. Suomen arktisessa strategiassa korostuu ympäristön kestävä kehitys ja asukkaiden huomioon ottaminen sekä turvallisuus (Valtioneuvoston kanslia 2013, 8-14).

Vuoden 2013 arktiseen strategiaan tehtiin vuonna 2016 tiivis päivitys. Voimassa ovat edelleen samat asiat, mutta päivityksessä halutaan kiinnittää erityistä huomiota kolmeen asiaan. *Arktinen osaaminen* nähdään edelleen tärkeänä osana Suomen identiteettiä. Tutkimukset ovat käynnissä ja on välttämätöntä hyödyntää niistä saatavaa tietoa muun muassa kylmässä työskentelystä, energiatehokkaasta rakentamisesta ja vakauden säilyttämisestä. *Matkailuliiketoiminnan* kasvu arktisella alueella koetaan tärkeäksi aiheeksi, mutta sitä on kehitettävä vastuullisesti. Asiat, kuten alkuperäiskansojen oikeudet, haavoittuva luonto, turvallisuus ja laadun varmistus on huomioitava selvästi. Kolmas asia on *infrastruktuuri*. Siihen liittyy suunnitelmat erilaisista hankkeista, kuten esimerkiksi valtava Helsingin ja Tallinnan yhdistävä tunneli ja muita isoja tietoliikennealan hankkeita (Valtioneuvoston kanslia 2016, 2). Asiakirjassa korostetaan myös EU:n roolia:

”Suomi pitää Euroopan unionia keskeisenä arktisen alueen toimijana ja tukee EU:n arktisen politiikan vahvistumista. Suomen näkökulmasta arktisen politiikan tulisi olla yksi EU:n ulkosuhdetoiminnan painopistealueita”.

3.5 Venäjän intressit

Asiakirjassa Venäjän Federaation arktisen alueen valtiollisen politiikan perusteet vuoteen 2020 asti (Pravitel'stvo Rossii 2008, 1) käsitellään arktista aluetta, johon määritellään kuuluvaksi joko kokonaan tai osittain Sahan tasavalta (Jakutia), Murmanskin ja Arkangelin alueet,

Krasnojarin alue, Nenetskin, Jamalo-Nenetskin ja Tšukotskin autonomiset läänit ja lisäksi joissakin muissa asiakirjoissa määriteltyjä saaria ja maastonkohtia.

Asiakirjassa määritetyt arktisen alueen kansalliset pääintressit ovat (s. 2)

- Venäjän arktisen alueen käyttäminen strategisena luonnonvarojen keskuksena, joka takaa maan sosiaalitaloudellisen kehityksen.
- arktisen alueen pitäminen rauhan ja yhteistyön alueena.
- arktisen alueen ainutlaatuisten ekosysteemien säilyttäminen.
- koillisväylän käyttäminen valtion yhteisenä liikennöintireittinä.

Valtiollisen politiikan päätavoitteet arktisella alueella ovat:

- sosiaalitalouden saralla – luonnonvararesurssien laajentaminen alueella, mikä takaa merkittävässä määrin Venäjän vaatimuksia hiilivety ja biologisten sekä muiden raaka-aineiden osalta.
- sotilasturvallisuuden saralla – arktisella alueella valtion rajan puolustaminen ja vartiointi, suotuisan operatiivisen järjestyksen takaaminen mukaan lukien alueella olevien Venäjän asevoimien joukkojen ja välttämättömän sotilaspotentiaalin tukeminen
- ekologisen turvallisuuden saralla – luonnonsuojelun säilyttäminen ja takaaminen, teollisen toiminnan vaikutusten likvidointi kasvavan taloudellisen aktiivisuuden ja globaalin ilmastonmuutoksen olosuhteissa.
- informaatioteknologian ja yhteyksien saralla – yhtenäisen informaatioalueen muodostaminen arktisella alueella sen luonnon erityispiirteet huomioiden
- tieteen ja teknologian saralla – taata tarvittava määrä perus- ja soveltavan tieteen tutkimuksia, joilla kerätään tietoa ja luodaan sekä nykytieteen että geotieteen perustoja käytettäväksi arktisilla alueilla, tämä sisältää puolustusteollisuuden laitteiden kehitystyötä sekä elintärkeiden järjestelmien ja tuotantolaitosten luotettavan toiminnan arktisen alueen olosuhteissa.
- kansainvälisen yhteistyön saralla – kaikille osapuolille edullisen kahdenvälisen ja kansainvälisen yhteistyön takaaminen Venäjän ja muiden arktisten maiden välillä kansainvälisten sopimusten ja säädösten puitteissa, joihin Venäjä kuuluu.

Asiakirjassa määritetään myös Venäjän arktisen alueen erityispiirteet, jotka vaikuttavat valtion politiikan muodostamiseen;

- Luonnon ja ilmaston ääriolosuhteet, jotka sisältävät ympärivuotisen jääpeitteen tai ajelehtivat jäälautat.
- alueiden teollisen hyväksikäytön pesäkemäinen sijainti, sekä matala asukastiheys.
- etäisyys tärkeimmistä teollisista keskuksista, luonnonvarojen tiheä ilmeneminen, kaupan alan ja asukkaiden elinolojen riippuvuus polttoaineen, elintarvikkeiden ja tavaroiden toimituksista muilta alueilta.
- hauraat ekosysteemit, jotka määrittävät maapallon ilmastoa ja biologista tasapainoa, ja joihin vaikuttaa pienetkin ihmisen toimet.

Vuonna 2009 Venäjän Turvallisuusneuvosto (Pravitel'stvo Rossii 2008) vahvisti vuonna 2008 hyväksytyt asiakirjan Venäjän Federaation arktisen alueen valtiollisen politiikan perusteet vuoteen 2020 asti ja tulevaisuuden näkymät siitä eteenpäin. Asiakirjassa on vaiheistettu arktisen alueen hyödyntäminen ja Venäjän valtion arktisen rajan määrittäminen kansainvälisten lakien mukaisesti ja sen avulla parantaa Venäjän kilpailuetua luonnonvarojen hyödyntämisessä sekä niiden kuljettamisessa. Sen lisäksi Venäjän piti luoda arktiset joukot suojellakseen taloudellisia ja poliittisia intressejään alueella. Se tarkoittaa rajajoukkojen ja rannikkovartioston vahventamista. Joukko-osastoja alettiin muodostaa ja varuskuntia perustettiin osittain paikkoihin, joissa oli hylättyjä varuskuntia neuvostoajoilta. Paluusta kylmän sodan henkeen kertoo myös se, että Venäjä aloitti ensimmäistä kertaa vuoden 1991 jälkeen pohjoisessa lennot strategisilla pommikoneilla ja teki purjehduksia myös sotalaivaston kalustolla mukaan lukien ydinsukellusveneillä.

Venäjä määrittäi vuonna 2008 neljä strategista pääsuuntaa arktisen alueen tiimoilta; Arktisten luonnonvarojen hyväksi käyttäminen ja maan sosiaalitaloudellinen kehitys; Arktisen alueen säilyttäminen rauhan, vakauden ja yhteistyön alueena; herkkien arktisten ekosysteemien säilyttäminen ja pohjoisen alkuperäiskansojen intressien puolustaminen; koillisväylän hyväksi käyttäminen.

Myös vuonna 2009 määritellyssä Venäjän Federaation puolustusstrategiassa vuoteen 2020 (Pravitel'stvo Rossii 2009) nousevat esille samat teemat; ”kansainvälisen politiikan huomio keskittyy pitkällä aikavälillä energiavarantojen hallintaan, mm. Barentsin meren ja muilla

arktisilla alueilla. Valtion rajojen turvallisuus on taattava arktisella alueella, ja lisäksi liikenne-, energiankuljetus-, tietoliikenne- ja sotilasliikenneinfrastruktuuri on saatava kuntoon alueella.”

2009-2010 vaihteessa Venäjä alkoi muuttaa arktisen alueen strategiaansa siinä mielessä, että se alkoi houkutella luonnonvarojen hankintaa varten ulkomaisia yrityksiä, joilla olisi siihen varoja ja teknologiaa. Venäjällä näitä pelimerkkejä ei ollut tarpeeksi (Žil'cov & Zonn 2015, 14). Sopimusten ansiosta ulkomaiset yritykset antaisivat rahaa ja teknologiaa Venäjälle Arktisen alueen louhintaan ja saisivat myös oman osansa luonnonvaroista. Sopimusten tekeminen ei ollut kuitenkaan niin helppoa kuin luultiin. Projektit näyttivät esimerkiksi olevankin kalliimpia ja vievän enemmän aikaa, kuin aluksi arvioitiin.

Vuonna 2014 Venäjän ja lännen välit kiristyivät maailmanpoliittisen tilanteen vuoksi ja yhteisten projektien luominen näytti vaikealta. Tämä aiheutti sen, että Venäjä muutti strategiaansa ja keskittyi enemmän sotilaspoliittisiin kysymyksiin arktisella alueella. Venäjällä hyväksyttiin valtiollinen ohjelma Venäjän Federaation Arktisen alueen sosiaalisekonominen kehitys vuoteen 2020 asti.

Olen tuonut esille, kuinka arktinen alue tänä päivänä ei ole hyvin merkityksellinen aihe ainoastaan ilmastonmuutoksen vuoksi, vaan siihen liittyy myös kaupallinen aspekti ja työvoimapolitiittisia kysymyksiä energiateollisuudelle merkittäviin luonnonvaroihin pääsyn ansiosta. Näiden lisäksi arktisen alueen diskurssissa esiintyy vahvasti myös sotilaspoliittiset kysymykset. Alueella on potentiaalia muuttua rauhanomaisen yhteistyön keitaasta pahimmassa tapauksessa jopa sotatoiminäyttämöksi. Nyt kun alueen painoarvo on selvä, voimme siirtyä tutkielman teoriaosuuteen.

4 DISKURSSIANALYYSI, FUNKTIONAALINEN KIELITEORIA JA METAFORATEORIA: TEOREETTISTA VIITEKEHYSTÄ ETSIMÄSSÄ...

Tutkimukseni laajana teoreettisena viitekehystenä on Norman Fairclough'n (1995, 55) kriittinen diskurssianalyysi. Se pyrkii osoittamaan, kuinka valtasuhteet ja ideologia muokkaavat diskurssia. Kriittinen tutkimus osoittaa myös miten diskurssi vaikuttaa sosiaalisiin suhteisiin ja identiteetteihin sekä uskomuksiin, seikkoihin, joita keskusteluun osallistujat eivät itse näe tai havaitse. Idean lähtökohtana lyhyesti sanottuna on, että kieli ja yhteiskunta ovat vuorovaikutussuhteessa toisiinsa. Molemmat siis voivat vaikuttaa toinen toisiinsa.

Osana tutkimukseni viitekehystä on myös kriittisen diskurssianalyysin lähellä lähtökohtien tasolla oleva M.A.K Halliday'n systeemis-funktionaalinen kieliteoria (Luukka 2002, 89). SF-kieliteoria lähtee siitä ideasta, että kieli ja sosiaalinen todellisuus ovat saumattomasti yhteydessä. Ihminen elää ja toimii sosiaalisen yhteisön jäsenenä ja kieli on taas tapa toimia sosiaalisesti. Voidaan sanoa, että kieli muokkaa ajattelua ja päinvastoin. Poliittisella kielellä on luonnollisesti paljon valtaa. Toki myös varmaan vastaavasti yhteiskunnan peruskansalaisten ajattelu muokkaa kieltä ja näin ollen myös poliittista kieltä.

Käytän tutkimusmenetelminä ja työmetodeina myös aineistolähtöisen laadullisen tutkimuksen, sisällönanalyysin sekä lähiluvun työperiaatteita, joita esittelen myöhemmissä luvuissa. Instrumenttina työssäni metaforien tutkimiseen käytän George Lakoffin ja Mark Johnsonin (1980) kehittämää käsitteellistä metaforateoriaa, jonka mukaan metaforia käytetään jo ajattelun ja käsitteiden tasolla, ja usein tiedostamattakin. Tämä toimii tutkielmassani myös tarkentavana teoreettisena viitekehystenä. Yhdistän tutkimuksessani näitä teorioita sekä metodeja ja ne toimivat samaan aikaan niin teoreettisina kuin analyttisinakin viitekehyksinä ja tutkimusmenetelminä.

Metaforatutkimuksia ovat tehneet varmasti lukuisat ulkomaiset tutkijat, mutta en tiedä, että vastaavaa metaforien käytön vertailua kahden maan välillä yhdessä tutkimuksessa olisi tehty aiemmin. Esittelen seuraavaksi tutkielmani teoreettisten viitekehysten oleellisia käsitteitä ja luvusta 7 alkaen tutkielmassani käytettyjä tutkimusmetodeja.

4.1 Diskurssianalyysi

Tässä ja seuraavissa luvuissa tuon tarkemmin esille tutkimukseni kannalta oleelliset termit ja teoreettiset lähtökohdat ja viitekehukset, sekä kuvailen työskentelymetodieni taustoja. Aloitan diskurssianalyysistä, koska se on laajimpana viitekehystenä taustalla. Siihen osittain sisältyy

ja osittain sen kanssa menee limittäin myös systeemis-funktionaalinen kieliteoria, jota esittelen luvussa 4.2.

Diskurssianalyysin alayksikkö, kriittinen diskurssianalyysi, on kriittinen osa myös minun tutkimustani. Työskentelymetodistani aineistolähtöinen laadullinen tutkimus, sekä tarkentavasta teoreettisesta viitekehuksesta käsitteellinen metaforateoria kerron myöhemmin luvuissa 7.1 ja 5.2.

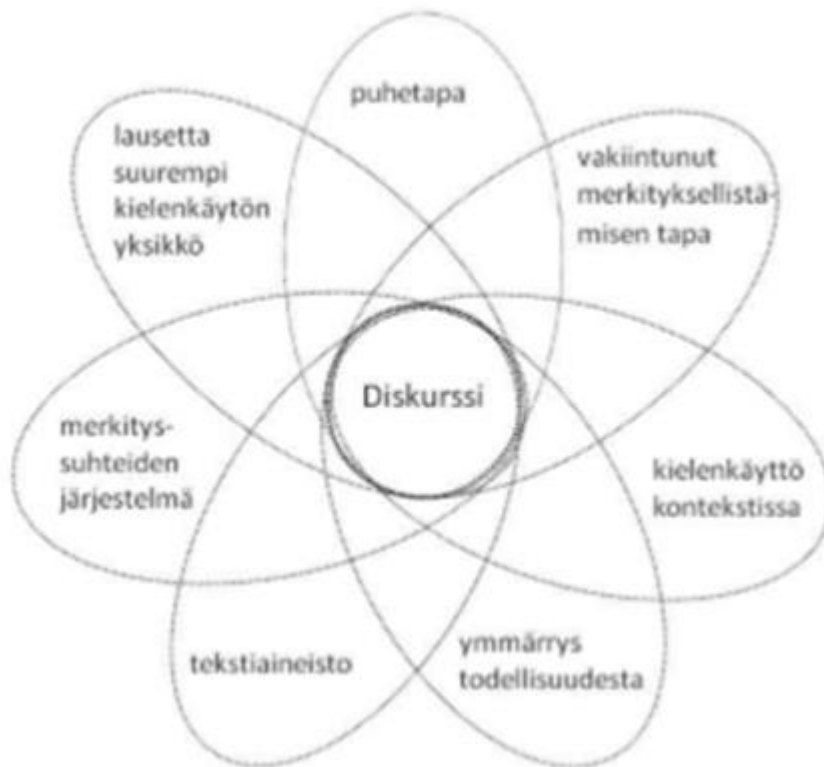
Diskurssianalyysi on lähtökohtaisesti poikkitieteellinen projekti ja siihen voi sisältyä tutkimuksen mukaan tekstianalyysia, kielen tutkimista, sosiaalitieteitä, psykologiaa, historiaa, sosiologiaa, politiikan tutkimusta jne. (Fairclough 1992, 225-226).

Käsitteet ovat monella alalla harvoin yksiselitteisen selviä. Merkitykset voivat mennä limittäin ja niitä voi olla useampia riippuen siitä, miten tutkija aihetta ja asiaa lähestyy. Näin on myös diskurssintutkimuksessa. Tämä johtuu yleensä tutkimusalan kehitymisestä. Dynaamisella tutkimuskentällä myös käsitteet ovat koko ajan liikkeessä.

Ranskassa *discours* sanalla tarkoitetaan puhetta tai esitelmää. Sieltä tulee myös Suomen kielen sana diskurssi. Ranskan kielen sana taas tulee latinan kielen sanasta *discursus*, joka tarkoittaa ympäriinsä juoksemista (Pietikäinen & Mäntynen 2009, 19). Sana diskurssi sai teoreettisempaa merkitystä 1960 ja 70-luvuilla tieteenalojen muutosten yhteydessä, kun kielen ja yhteiskunnan suhde nousi tutkimusten aiheeksi. Niissä keskityttiin todellisuuden tasolla ihmisiin, yhteisöihin sekä yhteiskuntiin. Näin kielestä tuli tutkimuksen ja teoretisoinnin kohde humanistisessa ja yhteiskuntatieteellisessä tutkimuksessa. Kieltä on toki tutkittu paljon aiemminkin, mutta nyt kielen rakenteen sijasta kohteeksi muodostui kielenkäyttö ja konteksti eli tilanne, eli diskurssi. Kielenkäytöllä tarkoitettiin lausetta pidempiä ja suurempia tekstikokonaisuuksia, esim. puheita ja haastatteluja (Pietikäinen & Mäntynen 2009, 19).

Diskurssi tarkoittaa kielenkäyttöä kontekstissaan osana sosiaalista toimintaa. Se voi olla erilaisissa muodoissa; puhutussa, kirjoitetussa tai piirretyssä muodossa, ja myös vaikka viittomista. Kielenkäyttö voi olla myös valokuvattua ja siitä voi löytyä kielellisten lisäksi myös muita semioottisia merkkejä (Pietikäinen & Mäntynen 2009, 19). Diskurssin dynaamista käsitettä heijastaa kuva 3.

Kuva 3. Diskurssin käsite

(Lähde: Pietikäinen & Mäntynen 2009, 19)

Puhe, kirjoittaminen ja kieli ovat siis sosiaalista toimintaa, ja diskurssianalyysi tutkii ihmisten vuorovaikuttamista toisiinsa. Diskurssianalyysin keskiössä on kielenkäytön, kontekstin, näiden vuorovaikutuksen ja seurausten tutkiminen. Idea on siinä, että millään sanalla, tekstillä, ilmauksella ei ole pysyvää merkitystä, vaan se riippuu kontekstista ja voi vaihdella tilanteen mukaan. Kieli on järjestelmä, joka toimii dynaamisesti ja sillä toimitaan eri tilanteissa eri tavoin (Pietikäinen & Mäntynen 2009, 23).

Diskurssianalyysia, retoriikkaa, semiotiikkaa ja keskusteluanalyysia yhdistää kiinnostus siihen, kuinka sosiaalinen todellisuus rakentuu kielenkäytössä. Sen sijaan, että tekstien ja puheiden takaa etsittäisiin oikeaa totuutta, niitä tarkastellaan sellaisenaan ja ihmisten käyttämät kielelliset resurssit ja vuorovaikutukselliset kompetenssit nähdään olennaisena osana todellisuutta. Sosiaalisen todellisuuden muotoutumista tarkastellaan toimintana, joka rakentuu alhaalta ylöspäin. Tutkimus on myös vahvasti aineistolähtöistä, eli sitä ei lähdetä jäsentelemään mistään ulkopuolisista selittävästä teorioista (Jokinen, Juhila & Suoninen 2016, 202).

Liisa Remes (2006, 291) kuvaa diskurssianalyysia monipiirteiseksi ja moni-ilmeiseksi tutkimusmenetelmäkimpuksi, jonka avulla voidaan saada selville kulttuurin olemus, kulttuurin muotoutuminen sekä vaikuttaa kulttuurin diskursiiviseen olemukseen. Yhteistä kuitenkin kaikille diskurssianalyttisille lähestymistavoille on, että ihmiset oppivat tietynlaisia kulttuurisia käytänteitä ja käyttävät näitä sosiaalisessa toiminnassaan. Eli opimme diskursseista manereita, joita sitten toistamme toiminnassamme ikään kuin diskurssien ohjaamana. Diskursseja voidaan tutkia, koska ne ovat joissakin yhteisöissä varsin pysyviä (Remes 2006, 289-291). Tämä kertoo hyvin kielen ja yhteiskunnan vuorovaikutuksesta.

Eli kielenkäyttäjät valitsee siis resurssiensa puitteissa käyttämänsä tyylin ja sanat. Näin hän luo omaa identiteettiä sekä suhdetta muihin ihmisiin ja ilmiöihin. Ja sosiaalinen todellisuus rakentuu siis diskurssin kautta. Kuten Mäntynen & Pietikäinen (2009, 15) sanovat; ”kieli on sosiaalisesti järjestynyttä ja sillä on valtaa”. Juuri kysymys vallasta toistuu usein diskurssin tutkimuksessa, esimerkkinä Michel Foucaultin 1970-luvulla lanseeraama teoria vallan genealogiasta, johon viitataan tuonnempana.

Diskurssianalyysi liitetään usein osaksi isompaa teoreettista viitekehystä, jota kutsutaan sosiaalisesti konstruktivismiksi. Tämä suuntaus keskittyy tutkimaan sosiaalisen todellisuuden ja merkitysten rakentumista. Sen mukaan todellisuutemme muodostuu sosiaalisessa vuorovaikutuksessa kielen ja muiden semioottisten merkkijärjestelmien kautta (Pietikäinen & Mäntynen 2009, 13-14).

Jokinen (2016, 202-203) täsmentää ajatusta sosiaalisen konstruktivismin traditiosta diskurssianalyysin taustalla. Sen mukaan tutkimamme todellisuus on aina jostain näkökulmasta valmiiksi merkityksellistetty, eli nimetty, ja sen tarkastelu niin sanotusti tabula rasana ei ole mahdollista. Tämä tarkoittaa sitä, että ihmisten välinen kanssakäyminen ja kulttuurinen ajattelu ovat historian saatossa vaikuttaneet asioiden merkityksellistämiseen.

Diskurssianalyysin perusajatus on siis se, että todellisuus rakentuu sosiaalisessa vuorovaikutuksessa. Analyysissa tutkitaan minkälaisia merkityksiä tapahtumat ja todellisuudet saavat, millä tavoin merkitykset syntyvät ja mitä niistä voi seurata. (Pietikäinen & Mäntynen 2009, 10-11). Diskurssianalyysissa tutkimuksen kohteeksi otetaan sosiaalista todellisuuttamme muovaavia kielellisiä prosesseja sekä niistä syntyneitä tuotteita. (Jokinen ym. 2016, 203).

Ajatellaanpa yksittäisen ihmisen, esimerkiksi jonkun poliitikon puhetta. Hän tai hänen puheenkirjoittajansa on ehkä tarkkaan miettinyt millä tavalla hän jotain asiaa kuvaa, minkälaisen kuvan hän haluaa muille asiasta antaa. Jos taas analysoidaan suuremmassa

mittakaavassa esimerkiksi jonkun kansanryhmän puheita tai diskurssia, niin se antaa retoriikkansa perusteella kuvaa kyseessä olevan yhteiskunnan ajattelusta, kulttuurista, historiasta, perinteistä ja sen arvoista. Yksi poliitikko pystyy julkisissa lausunnoissaan enemmän tai vähemmän kontrolloimaan lausuntojaan, mutta laajempaa analyysia tehdessä saattaa esiin nousta kansanryhmän jäsenille itselleenkin yllättäviä sosiokulttuurisia seikkoja sen omasta mentaliteetista. Toki, yksittäisen pitkän linjan poliitikonkin puheet eri aikakausilta saattavat erota toisistaan ja se voi osaltaan kertoa suuristakin muutoksista ajattelukulttuurissa.

Kriittisen diskurssianalyysin isä Norman Fairclough (1992, 238-240) on ollut aikaansa edellä pohtiessaan diskurssianalyysin tulevaisuutta jo 1990-luvulta alkaen. Hänen mielestään teknistyvä työskentely tuo mukanaan muun muassa sellaisen seikan, että diskurssianalyysia ja sen tuloksia on helpompi käyttää väärin ja niitä voidaan helpommin käyttää esimerkiksi byrokraattisiin tai johtamistarkoituksiin. Fairclough nostaa esille myös vaihtoehdon, että diskurssia voisi tutkia myös toisesta suunnasta ja sitä voisi yrittää muuttaa alhaalta ylöspäin. Esimerkiksi kouluissa oppilaat voisivat kielen kriittisen tietoisuuden menetelmällä pohtia sekä omiaan että omien yhteisöjensä diskursseja. Sitä kautta he tulisivat tietoisemmaksi omista sosiaalisista käytänteistään, niin käyttäjinä kuin vastaanottajinakin ja voisivat yrittää kehittää niitä. Tämä on hyvin lähellä sitä medialukutaidon koulutusta, jonka olen itsekin tutkielmassani maininnut.

Diskurssianalyysia voidaan siis käyttää kyseenalaisestikin, vaikka poliittisissa tarkoituksissa, ja sillä voidaan tavoitella tietynlaisia, osittain jo ennalta määrättyjä tuloksia (Fairclough & Wodak 1997, 258-60). Mutta toisaalta, se on hyvä työkalu, jolla voi tarkastella sosiaalisia käytänteitä ja pyrkiä muuttamaan epäkohtia diskursseissa ja sitä kautta jopa ajattelussa.

Diskurssintutkimuksessa keskitytään siis tarkastelemaan kielen toimintaa eri tilanteissa. Miten käyttäjä ja kieli vaikuttavat toinen toisiinsa. Analyysi pohjautuu funktionaaliseen kielikäsitteeseen, eli siihen että kielelliset merkitykset sosiaalisen vuorovaikutuksen tuotetta ja ovat kontekstista riippuvaisia. Tässä näkemyksessä nousee esille kielen tilanteisuus ja siinä pohditaan, kielen funktioita, mitä sillä voi tehdä (Pietikäinen & Mäntynen 2009, 12). M.A.K. Hallidayn systeemis-funktionaalista kieliteoriasta lisää kappaleessa 4.2.

Diskurssianalyysia tutkimussuuntauksena on joskus kritisoitu siitä, että se olisi liian spekuloiavaa, eikä antaisi tuloksiksi yksiselitteisiä faktoja. Jos ajatellaan esimerkiksi poliittista retoriikkaa, niin teot saattavat olla aivan jotain muuta, kuin puheet. Puheet puheina ja teot tekoina, kuten sanonta kuuluu. Miksi sitten analysoida poliitikkojen tai kenenkään puheita?

Diskurssianalyttikko analysoi ja tulkitsee kielenkäyttöä tarkasti ja hänen on pystyttävä osoittamaan tulkinnoilleen perustelut. Minä pyrin tutkielmassani analysoimaan venäläistä ja suomalaista poliittista diskurssia niissä käytettyjen metaforien kautta. Tutkin näiden diskurssien eroja ja pohdin myös syitä löytyville eroille. Tutkielmani ei tuota mitään universaaleja faktoja, mutta koen, että tällainen diskurssianalyysi voi olla hyödyllinen, kun halutaan analysoida, ymmärtää ja ehkä jopa ennakoida ihmisryhmien käyttäytymistä. Kirsi Juhila ja Eero Suoninen kirjoittavat (Jokinen; Juhila; Suoninen 2016, 362-364) osuvasti;

”Kaiken kaikkiaan kielenkäytön katsotaan diskurssianalyysissa olevan monessa mielessä erityisen tärkeää tekemistä, koska toimijat tekevät kirjoittaessaan ja puhuessaan selkoa asioista ja saavat asiat tapahtumaan tavoilla, jotka voivat olla hyvin vahvasti seurauksellisia. Kielenkäytön tarkastelun perusteella voidaan tulkita esimerkiksi (1) niitä kulttuurisia resursseja, joihin toimijat kulloinkin tukeutuvat, (2) niitä tapoja, joilla toimijat rakentavat instituutioita ja rooliasemia, sekä (3) sitä retoriikkaa, jolla toimijat oikeuttavat linjavetojaan ja ratkaisujaan”.

Remes (2006, s. 313) nostaa esiin erään Uuden-Seelannin maoreista tehdyn diskurssianalyttisen tutkimuksen vuodelta 1992¹ ja sen merkittävyyden. Se on hyvä esimerkki siitä, kuinka diskurssianalyysi voi toimia välineenä, joka tuo esiin esimerkiksi puheessamme ja ajattelutavoissamme piilossa olevan rasismin. Tutkimustapaa voi helposti yleistää ja lainata koskemaan myös muita valtaväestöstä poikkeavia ryhmiä.

”Tämän tyyppiset tutkimukset osoittavat, että päätöksiä ja suhtautumistapoja yhteiskunnassa eivät niinkään määrittele mitkään tosiasiat, tai edes päättäjät, vaan diskurssit. Diskurssien löytäminen vastaavasti saa ihmiset mahdollisesti havahtumaan, onko suhtautumistavoissamme eettis-moraalisesti niitä tarkastellen parantamisen varaa.”

Jos tutkija on kiinnostunut sosiaalisesta todellisuudesta ja sen vaiheista, voi hän valita tutkimusmetodologiaksi aina diskurssianalyysin. Sosiaalinen todellisuus ei sekään ole aivan yksiselitteinen käsite, kuten käsitteet hyvin usein tutkimusmaailmassa eivät ole. Se on inhimillistä kokemusta esimerkiksi kirjoitetussa tai puhutussa toiminnassa ja siihen liittyy jollain tapaa kulttuuri ja viestintä.

Diskurssianalyysin kiinnostuksen kohteita ovat ainakin seuraavat:

- Kulttuurin diskursseja viestimä tieto
- Toiminnan ja sen kehittämisen/suuntaamisen kannalta merkittävä diskursseja viestivä tieto
- Puhutun kielen diskursseja viestimä tieto

(Remes 2003, 24-25, mainittu 2006, 316)

---

¹ Wetherell & Potter 1992. Mapping the language of racism. Columbia University Press.

Näistä kolmesta tiedosta tutkielmani kiinnostuksen kohteena on toiminnan ja sen kehittämisen/suuntaamisen kannalta merkittävä diskursseja viestivä tieto ja taustalla myös kulttuurin diskurssit. Miten Venäjän valta perustelee ajatuksiaan, oikeuttaa tekemisiään tai asettaa asioita kyseenalaiseksi arktisen alueen toimintasuunnitelmissa? Entä mitä asioita Suomen diskurssissa nousee esille? Suomella ei ole rajojensa kautta pääsyä Jäämerelle, mutta Suomi on mukana arktisessa neuvostossa. Entä ilmastonmuutos? Miten nämä asiat näkyvät poliittisessa diskurssissa? Näihin asioihin tuskin löytyy mitään yksiselitteisiä vastauksia, mutta uskon, että metaforatutkimuksella suuressa mittakaavassa on mahdollisuuksia nostaa esiin seikkoja kansakunnan ajattelumalleista ja sitä kautta myös toimintakulttuureista.

Diskurssianalyysin tutkimuskysymykset voidaan Remeksen mukaan jakaa filosofisesti empiristisiin, rationalistisiin ja käytäntöä kehittäviin eli pragmaattisiin / kriittisiin luokkiin. Näiden mukaan ne ovat joko olemassa olevasta diskurssista totuutta paljastavia, totuutta selittäviä tai totuutta monimenetelmällisesti avartavia ja siten pyrkivät luomaan toivottua todellisuuskäsitystä (Remes 2006, 316-322, 318).

Remes kuitenkin varoittaa (2006, 293-294), että sana *kriittinen* kuuluu nykyään tieteen trendisanastoon ja sitä tulisi käyttää harkiten. Kriittinen lähestymistapa voi olla hieman horjuva, koska sitä saatetaan joskus käyttää päällekkäin eri suuntauksissa, esimerkiksi rationalistisen analyysin ja tulevaisuusorientoituneen analyysin tutkimusmenetelmissä voidaan puhua kriittisen analyysin käsitteestä.

Empiristinen

Kaikkein eniten käytetty diskurssianalyysin tutkimuskysymys on empiristinen mitä-muoto. Tutkimuksessa pohditaan, mitä diskurssi on ja millä tavalla se ilmenee tilanteissa, joissa toimii ihmisiä. Jos halutaan tutkia jotain ilmiötä ajallisesti tai paikallisesti, sopii siihen empiristinen lähestymistapa. Empiristinen filosofia perustuu lyhyesti sanottuna siihen, että tietoa hankitaan ja muodostetaan aisteihin perustuvien menetelmien kautta Remes (2006, s. 293-294).

Tässä toimintatavassa aineisto koostuu sosiaalisessa vuorovaikutuksessa käytetystä kielellisestä materiaalista. Tutkija erittelee aineistossa olevia kielellisiä merkittävyyksiä ja analysointia tehdään kielessä olevien viestien ehdoilla ja niiden sisällöstä.

Jos tutkimus tehdään kokoamalla aineisto jostain tietystä keskustelutilanteesta, niin on otettava huomioon, että tuolloin tutkimus määrittyy koskevaksi jotain tiettyä ihmisryhmää. Empiristinen tutkimuskysymys haluaa löytää laadullisen vastauksen. Jos taas halutaan avata asioita

selittävästi, on silloin siirryttävä empiristisestä tutkimusotteesta rationalistiseen tapaan tehdä diskurssianalyysiä. Siinä tapauksessa aineiston on oltava erilainen ja kattavampi.

Rationalismi kritisoi empirismiä epäluotettavaksi ja riittämättömäksi, koska se jättää inhimillisen järjenkäytön tarkastelun ulkopuolelle tiedonhankinnassa ja muodostamisessa Remes (2006, s. 293-294).

Rationalistinen

Kun empiristinen lähestyminen kysyy kysymyksen *mitä* ja paljastaa jotakin olemassa olevasta diskurssista, niin rationalistinen lähestyminen kysyy *millainen* ja *miten vaikuttaa* ja siten pyrkii selittämään diskurssin ilmentämisen tapoja ja selittämään miten tämä on mahdollista. Eli tällä lähestymistavalla tutkitaan jonkun ilmiön tuottamistapoja, logiikkaa tai ilmiöön liittyviä käytänteitä. Rationalistisen tutkimustavan aineiston tulee olla laaja ja katettava yhteiskunnallisen vaikuttamisen eri tapoja ja tasoja.

Tässä lähestymistavassa kerätään erilaisia kulttuuria järjesteleviä lähteitä ja tutkitaan niiden yhteisvaikutusta. Analyysin tuloksena saadaan kuvaus diskurssin muotoutumisesta. Siinä tulee ilmi vaikuttavuuden strategioita ja rakenteita.

Monimenetelmällinen/Pragmatistinen

Miksi –kysymyksiä esittävät monimenetelmälliset diskurssianalyysit. Tässä tapauksessa yhdistyvät empiristinen ja rationalistinen tapa. Monimenetelmällisessä tutkimuksessa taustalla on tutkijan halu vaikuttaa diskurssiin, muuttaa tai kehittää sitä.

Pragmatistisen suuntauksen mukaan toiminnalliset vaikutukset ovat tärkeitä, kun kerätään tietoja ja uskomuksia ja kun arvioidaan niiden toimivuutta. Pragmatistisessa teoriassa korostetaan myös inhimillistä erehtyväisyyttä, fallibilismia (Remes 2006, s. 293-294). Charles S. Peirce (1839-1914) nimitti fallibilismiksi tieteenteoreettista ja tieteenfilosofista näkemystä, jonka mukaan erehtymisen mahdollisuus on tieteellisessä tiedon hankinnassa aina läsnä. Erehdyksiä korjaamalla voidaan kuitenkin jatkuvasti edetä kohti luotettavampaa tietoa. (tieteen termipankki).

Tässä lähestymistavassa kootaan tietoa ihmisten toiminnasta ja kuvaillaan sitä raportissa ja analysoidaan tietoa kokonaisuutena. Toiminnan muutoksia arvioidaan ja voidaan luoda kehittämissuunnitelmia. (Remes 2006, 316-322). Eri tutkijoiden ajattelussa ja diskurssianalyysin rakennejaoissa näkyy se edellä mainittu seikka, että termit ja käsitteet eivät ole aina yksiselitteisiä ja selviä. Remes on käyttänyt termiä kriittinen ehkä hieman eri

muodossa, mitä se kriittisessä diskurssianalyysissä tarkoittaa. On aika siirtyä tarkastelemaan tarkemmin kriittistä diskurssianalyysia.

4.1.1 Kriittinen diskurssianalyysi

Kriittinen diskurssianalyysi, jatkossa KDA, tutkii sosiaalisen kanssakäymisen todellisia tapauksia, jotka ovat joko kokonaan tai ainakin osittain kielellisessä muodossa. Se erottuu muista tutkimustavoista näkemyksellään kielen ja yhteiskunnan suhteesta, sekä analyysin ja analysoitavan käytänteen suhteesta. Diskurssi eli kielenkäyttö puheena tai kirjoituksena nähdään kriittisessä diskurssianalyysissä sosiaalisena käytänteenä. Tämä kertoo jonkun diskursiivisen tapahtuman suhteesta sitä ympäröiviin tilanteisiin, instituutioihin ja sosiaalisiin rakenteisiin. Nämä kaikki tekijät voivat muokata toisiaan. Diskurssi on samaan aikaan ikään kuin perustava tekijä, mutta myös sosiaalisesti muokattava.

Fairclough (1997, 260) näkee KDA:n enemmänkin sosiaalisen elämän piirteenä, kuin osana akateemista työtä. KDA:lla akateemisena tutkimuksena on juuret syvällä nykyajan elämässä.

Koska diskurssi on sosiaalisen vaikutuksen alainen, nostaa se esiin kysymyksen vallasta ja se on yksi KDA:n teemoista. Kerron myöhemmin luvussa 4.1.4 kuinka Foucault jopa hieman dramaattisen oloisesti puhuu diskurssista vallan välineenä. Fairclough ja Wodak (1997, 258-260) jatkavat siitä ajatuksesta kirjoittaen, että diskursiivisilla käytänteillä voi olla suuria ideologisia vaikutuksia. Ne voivat esimerkiksi puhuttaessa asioista ja ihmisistä tietyssä valossa, olemalla rasistisia tai seksistisiä generoida epätasa-arvoa valtasuhteisiin muun muassa yhteiskuntaluokkien, sukupuolten tai vaikkapa etnisten vähemmistöjen ja enemmistöjen välillä. Kielen käyttäminen tietyllä tavalla diskurssissa luo siihen ideologista latausta. Ihmiset eivät yleensä tiedä tästä, kuten eivät tiedä myöskään taustalla vaikuttavista valtasuhteista. KDA pyrkii tekemään diskurssia läpinäkyvämmäksi.

Norman Faircloughin (1992 s. 12) mukaan kriittinen diskurssianalyysi eroaa ei-kriittisestä diskursiivisten käytänteiden kuvailemisesta ja siinä, että se osoittaa kuinka valtasuhteet ja ideologia muokkaavat diskurssia. Kriittinen tutkimus osoittaa myös miten diskurssi vaikuttaa sosiaalisiin suhteisiin ja identiteetteihin sekä uskomuksiin, seikkoihin, joita keskusteluun osallistujat eivät itse näe tai havaitse.

Fairclough (1997, 259), kirjoitti jo 1990-luvulla, että nykyään poliitikoilla on ennennäkemättömän hyvät mahdollisuudet tavoittaa suuria yleisömassoja ja sitä kautta saada kannatusta ja muokata mielipiteitä. 2000-luvulla sosiaalisen median vallattua alaa ovat vaikutusmahdollisuudet kasvaneet räjähdysmäisesti. Yhtä lailla teknistyminen on tuonut

mukanaan myös riskejä. Jokaista liikettä seurataan, puhelimia kuunnellaan yms. ja näin ollen nykymaailmassa on äärimmäisen vaikeaa piiloutua. Yleisömassojen mielipiteisiin vaikuttamisesta on viime aikoina spekuloitu eri tilanteissa, esimerkiksi Brexitin ja Trumpin valtaannousun yhteydessä.

Kieli vaikuttaa yhteiskuntaan ja yhteiskunta kieleen. Kriittinen diskurssianalyysi tutkii näiden kahden kielenkäytön mallin välistä jännitettä ilman, että keskittyisi vain jompaankumpaan (Fairclough 1995, 55).

4.1.2 Kriittisen diskurssianalyysin kahdeksan pääteoriaa

Fairclough ja Wodak (1997, 272-279) nostavat esille KDA:n kahdeksan pääteoriaa:

1) KDA tuo esille sosiaalisia ongelmia.

- KDA analysoi sosiaalisten ongelmien ja prosessien kielellisiä ja semioottisia Aspekteja. Se ei keskity pelkästään kieleen tai kielenkäyttöön vaan kielenkäyttöön osana sosiaalisia ja kulttuurisia rakenteita ja prosesseja. KDA on siis poikkitieteellistä tutkimusta. Fairclough kirjoittaa, että sosiaaliset ja poliittiset muutokset sisältävät yleensä alemmalla tasolla elementtejä kulttuurisista ja ideologisista muutoksista. Tämän perusteella voidaan väittää, että suurimmassa osassa poliittisista prosesseista ja liikkeistä on taustalla osittain lingvistinen ja diskursiivinen luonne.

2) Valtasuhteet ovat diskursiivisia.

- KDA nostaa esille sosiaalisten valtasuhteiden lingvistisen ja diskursiivisen luonteen nyky-yhteiskunnissa. Yksi merkittävästi huomiota keräävä aihe on valtasuhteet median ja politiikan välillä. Eli hallitseeko medioidussa poliittisessa diskurssissa media poliitikkoja, vai käyttävätkö poliitikot mediaa hyväkseen. Esimerkiksi poliitikkojen haastatteluissa voidaan käydä valtataistelua haastattelijan ja haastateltavan välillä, kun molemmat pyrkivät viemään keskustelua haluamaansa suuntaan (Fairclough & Wodak 1997, 272).

3) Diskurssi muodostaa/muokkaa yhteiskunnan ja kulttuurin

- Voimme ymmärtää diskurssin tärkeyden nyky-yhteiskunnan prosesseissa ja valtasuhteissa, kun ymmärrämme, että diskurssi muodostaa yhteiskunnan ja kulttuurin ja vastaavasti yhteiskunta ja kulttuuri muokkaavat diskurssia (Fairclough & Wodak 1997, 273).

- Faircloughn mukaan voidaan erottaa sosiaalisen elämän kolme osaa, joita diskurssi muokkaa; maailmankuva, ihmistenväliset sosiaaliset suhteet ja ihmisten sosiaaliset ja henkilökohtaiset identiteetit.

Ihmisten maailmankuvaa on muokattu historian saatossa useastikin kirjoittamalla historian tapahtumista jollain tietyllä tavalla. Tätä pohditaan esimerkiksi kollektiivisen/poliittisen muistin tutkimuksissa (mm. Bell 2006; Hobsbawn & Ranger 1983). Poliittisen muistin tutkimuksissa nostetaan esiin tilanteita historian narratiivissa, joissa korostetaan oman positiivisen kansallistunteen kannalta merkityksellisiä tapahtumia ja jätetään vähemmälle huomiolle esimerkiksi asiat, jotka voivat herättää häpeää.

4) Diskurssi tekee ideologista työtä.

- Ideologiat ovat tapoja esittää ja rakentaa yhteiskuntia. Ne tuottavat epätasaisia valtasuhteita, hallinnan ja hyväksikäytön suhteita. Ideologiat Faircloughn ja Wodakin (1997, 275) mukaan eivät usein pidä paikkansa ja ovat perusteettomia, esimerkiksi sukupuoli-ideologiat, jotka väittävät, että nainen olisi emotionaalisesti miestä epävakaampi.
- Voidakseen selvittää tekeekö joku diskurssi ideologista työtä, täytyy tutkijan tekstin analysoinnin lisäksi pohtia miten lukija voi tulkita tekstiä ja vastaanottaa sen ja minkälaisia sosiaalisia vaikutuksia sillä voi olla.
- Ideologialla voidaan rakentaa todellisuutta ja identiteettiä. Etenkin ryhmien ja yhteisöjen kollektiivista identiteettiä.

5) Diskurssi on historiallista.

- Diskurssi ei muodostu ilman kontekstia, eikä sitä voi ymmärtää ottamatta kontekstia huomioon. Ymmärtääksemme puhetta meidän täytyy tuntea konteksti ja tietää sen konventiot ja säännöt, kulttuuri ja ajattelutapa, ja ennen kaikkea meidän täytyy tietää mihin menneeseen asiaan diskurssi viittaa. Diskurssit ovat aina yhteydessä toisiinsa. Niin aikaisempiin diskursseihin, kuin samaan aikaan käytyihinkin. Tässä yhteydessä kontekstin sisälle voidaan asettaa käsitteet intertekstuaalisuus ja sosiokulttuurinen tieto (Fairclough & Wodak 1997, 276).

6) Tekstin ja yhteiskunnan välinen yhteys on epäsuora.

- Merkittävä osa kriittisestä diskurssianalyysistä on yhteyksien rakentamista sosiaalisten ja kulttuuristen rakenteiden ja prosessien välille. Toisaalta myös tekstin ominaisuuksien välillä. Nämä yhteydet ovat kuitenkin monimutkaisia ja epäsuoria. Joissakin teksteissä voi esimerkiksi löytyä yhteyksiä diskursseihin, joita ei yleensä siinä kontekstissa löydy. Joskus genretkin voivat mennä sekaisin samassa keskustelussa (emt 278).

7) Diskurssi on tulkinnallista ja selittävää.

- Diskurssia voidaan tulkita monin eri tavoin riippuen esimerkiksi vastaanottajakunnasta ja siitä, kuinka hyvin kontekstia tunnetaan (Fairclough & Wodak 1997, 278). Tästä esimerkkinä tutkimus uutisten ymmärtämisestä, jossa tutkijat tekivät haastattelututkimuksen ihmisillä, jotka kuulivat samat uutiset (Wodak, 2006, 182-183). Tutkimuksen tuloksista tutkijat havaitsivat, että ihmiset olivat ymmärtäneet samat uutiset monin eri tavoin. Mielikuvamme ohjaavat ymmärrystämme ja ajattelumallimme tukevat uuden informaation yhteyksiä vanhoihin tietovarastoihin. Uskomukset ja taustatiedot, kuin myös tunteet ja asenteet vaikuttavat ihmisten kokemuksiin ja tulkintoihin uutisista.
- KDA:n avulla pyritään tuntemaan diskurssi ja sen konteksti hyvin, mikä auttaa ymmärtämään tekstiä ja sen viittauksia ja ainakin pienentämään eri vaihtoehtojen määrää. Tekstin hajanaisuus ja epäselvyys saattavat piilottaa alleen ristiriitoja, jotka saadaan selville vain tarkemman analysoinnin avulla. Teksti jaetaan osiin ja linkitetään sen sosiaalisiin tiloihin, ideologioihin ja valtasuhteisiin. Näin erottuu kriittinen lukeminen kritiikittömästä. Kriittinen lukija lähestyy systemaattisesti tekstin sisäisiä merkityksiä, luottaa tieteellisiin menetelmiin, lisäksi hän vaatii itsekriittisyyttä myös tutkijoilta itseltään. Analyysit ovatkin osaltaan selittäviä, eivätkä pelkästään tulkitseviä. Fairclough toteaa myös (1997, 279), että tulkinnat ja selitykset eivät ole koskaan täysin valmiita ja autoritäärisiä, vaan ne ovat avoimia uusille konteksteille ja informaatioille.

8) Diskurssi on osa sosiaalista toimintaa

- KDA:n tavoitteena on siis avata diskurssin epäselvyyksiä ja valtasuhteita. KDA:n tutkijat eroavat monista muista tutkijoista siinä, että he tekevät usein pimentoon jäävistä asioista selkeämpiä. KDA:n tutkimustulokset ovat saaneet aikaan myös konkreettisia muutoksia yhteiskunnassa; esimerkiksi De Cillia & Wodak (esim. 1999) ovat tutkineet sodan jälkeistä antisemitismia ja rasismia diskursseissa Itävallassa ja heidän työnsä tuloksia käytetään nykyään kouluissa (Fairclough & Wodak 1997, 280). Myös

tutkielmassani aiemmin mainitsemaani Faircloughin ajatusta kielen kriittisestä tietoudesta (critical language awareness) on sovellettu laajalti brittiläisessä koulujärjestelmässä (Fairclough & Wodak 1997, 280). Van Dijk (1993) on tutkinut rasismia hollantilaisissa diskursseissa ja koulukirjoissa ja hänen tutkimustensa ansiosta koulukirjojen sisältöä on muutettu (Fairclough & Wodak, 1997 280).

4.1.3 Faircloughn diskurssianalyysin kolme perusosaa

Fairclough (1992, 225) kirjaa diskurssianalyysin prosessin kolme perusosaa; data, analyysi ja tulokset.

Data / Korpus

Diskurssianalyysia voidaan käyttää tutkimusmetodina, kun halutaan vastauksia joihinkin sosiaalitieteisiin liittyvään kysymykseen. Kyseessä voi olla vaikka sosiologia, politiikan tutkimus tai historia. Diskurssianalyysin tarve lähtee siis ensisijaisesti muista tieteistä. On ongelma, jota halutaan tutkia, esimerkiksi sosiaaliset tai kulttuurilliset muutokset ja diskurssianalyysi toimii siihen tutkimusmetodina. Tämä kertoo jo edellä mainitusta diskurssianalyysin poikkitieteellisyydestä.

Tutkija määrittää korpuksen sisällön ja rakenteen sen perusteella minkälaiseen aineistoon hänellä on pääsy. Aineiston löytämistä ja saatavuutta helpottaa se, että tutkija tuntee myös tutkittavan tilanteen ja esimerkiksi mitä muutoksia siinä on tapahtunut. Tutkija voi myös konsultoida ja tehdä yhteistyötä ko. tieteenalan asiantuntijoiden kanssa. Minä en ole aiemmin tehnyt metaforatutkimusta, enkä ole tutkinut tieteellisesti poliittista diskurssiakaan. Minulla ei siis ole näkemystä aiheesta tapahtuneista muutoksista, mutta muutokset maailmanpolitiikassa ovat tietysti varmasti vaikuttaneet myös diskursseihin. Tämä tutkimus toimiikin tavallaan kuin pilottitutkimuksena rajattujen resurssiensa vuoksi.

Korpus ei yleensä ole valmis tai täydellinen ennen tutkimuksen aloittamista, vaan sitä on mahdollista kehittää tutkimuksen aikana, koska kesken prosessin voi herätä uusia kysymyksiä. Kehittäminen ja laajentaminen on mahdollista ja myös suotavaa tutkimuksen jälkeenkin myöhempiä tutkimuksia varten.

Korpuksen näytteistä voi yrittää saada arvioita ja lisätietoa tutkittavan tilanteen asiantuntijoilta. Jos on tutkittu esimerkiksi jotain keskustelua luokkahuoneessa, niin voidaan jälkepäin haastatella tilanteeseen osallistuneita ja saada heiltä lisätietoa mitä he ovat puhuessaan tarkoittaneet tai onko puhuja esimerkiksi ollut tietoinen tilanteen ideologisista panoksista.

Luonnollisestikin laajempaa ja kattavampaa korpusta tehdessä haastattelu ei kuitenkaan ole mahdollista.

Jos korpus laaditaan puhutusta tilanteesta, niin on hyvä muistaa, että puheen puhtaaksikirjoittaminen asiaankuuluvaan muotoon vie huomattavan paljon aikaa.

Korpukselta on asiaa enemmän luvussa 6.

Analyysi

Ensinnäkin tutkijoilla on yleensä jo ennalta hieman asiantuntemusta tutkittavasta aiheesta ja sen sosiaalisista käytänteistä. Analyysissa kiinnitetään huomiota teksteihin, intertekstuaalisuuteen eli tekstien väliseen yhteyteen sekä tilanteeseen, jossa diskurssi tapahtuu. Missä järjestyksessä nämä tehdään ja kuinka paljon millekin aiheelle uhrataan aikaa, riippuu analyysin alkuperäisestä tarkoituksesta ja tavoitteesta.

Jos korpus luodaan ei-äidinkielisestä materiaalista, niin tutkijan täytyy ottaa huomioon myös vaadittava käänös- ja kuvailutyö, joka vie aikaa, vaikka sitä ei tehtäisikään erikseen kirjallisessa muodossa, vaan ihan ajatuksen tasolla.

Analyysin tulisi osoittaa diskurssille tyypillisiä rakenteita, ominaispiirteitä ja kaavoja, sekä näiden käyttötapoja.

Tuloksista

Analyysia on Faircloughn (1992, 238) mielestä aina mahdollista lähestyä erilaisista näkökulmista. Tärkeintä on kuitenkin se, että tutkija pystyy perustelemaan ja siten validoimaan esittämänsä analyysin tulokset. Yksinkertaista ratkaisua tähän ei ole kuitenkaan olemassa. Tutkijan täytyy vain punnita todisteaineistoa ja tehdä siitä parhaansa mukaan johtopäätöksiä. Yksi oleellinen tekijä tässä on aineiston laajuus. Jos se on liian pieni, niin sen ei voida katsoa antavan tarpeeksi kattavaa kuvaa sosiaalisista käytänteistä. Esitetyt analyysitulokset täytyy näkyä ja ne täytyy pystyä vahvistamaan aineiston kautta.

Jos analysoidaan keskustelua, niin tutkija voi ottaa analyysissa huomioon myös analysoitavan keskustelun osallistujien reaktioita. Jos hän esimerkiksi itse tutkijana kokee jonkun asian ristiriitaisena, mutta keskusteluun osallistujat eivät koe näin, niin sitä on syytä myös miettiä. Osallistujien reaktiot voivat selittää joitakin diskurssin aspektoja. Se voi olla hyödyllistä omissa tai muiden tutkimuksissa. Tutkimukset luovat pohjaa aina toisille tutkimuksille.

4.1.4 Diskurssianalyysin tutkijan roolit

Diskurssianalyysi ei taivu luontevasti sellaiseksi välineelliseksi (poliittiseksi tai hallinnolliseksi) muutostutkimukseksi, jonka lähtökohdat ovat tarkasti sidottuja ja jossa esimerkiksi käsitykset epätoivottavista asiainiloista ja korjaamisen suuntaviivoista otetaan jo ennalta itsestään selvinä. Sen sijaan kulttuurisen tulkin ja keskustelijan osat ovat luontevia diskurssianalyttikolle (Jokinen ym. 2016, 369).

Kirsi Juhila kirjoittaa diskurssianalyysitutkijan rooleista ja suhteesta tutkimuskohteeseen, eli analysoitavaan kielelliseen toimintaan (Jokinen ym. 2016, 362). Hän on määritellyt neljä erilaista tutkijan positioita. Ne ovat analyttikko, asianajaja, tulkitsija ja keskustelija. *Keskustelija* eroaa kolmesta ensimmäisestä positioista siten, että sen rooli pohjautuu tutkimustulosten käyttöön, eikä tutkijan ja tutkittavan suhteeseen, kuten kolmen ensimmäisen kohdalla.

Analyttikon positiossa tutkijan osallisuus tutkimusaineistoon pyritään pitämään mahdollisimman pienenä ja kontrolloituna. Hänellä ei ole ennakolta tietoa, joka avaisi tutkittavan tekstin tai puheen solmut. Tuo tieto on löydettävissä ainoastaan puheesta ja tekstistä itsestään. Analyttikko tutkii aineistoa kurinalaisesti, eikä siihen vaikuta ulkopuolelta tulevat intressit.

Asianajajan roolissa diskurssin tutkija edistää jotain asiaa, esimerkiksi jonkin päämäärän saavuttamista. Hän ei ainoastaan tutki, miten tutkimuskohteensa sosiaaliset todellisuudet rakentuvat, vaan hän pohtii myös, että miten ne voisi rakentaa toisin. Asianajajan roolissa tutkimus onkin tavallaan poliittinen teko, joka vaatii puolen valitsemista. Tämä positio on saanut alkunsa pitkälti Michel Foucaultin 1970-luvulla kehittelemästä vallan genealogiasta, jonka mukaan ei ole olemassa keskustelukenttää, joka olisi vapaa vallasta, eikä viatonta tietoa (Jokinen ym. 2016, 337). Foucault kirjoittaa, että diskurssi ei ole vain kokoelma sanottuja asioita. Eikä se ole myöskään tapa sanoa asioita. Diskurssiin kuuluu myös sanaton toiminta, eleet, asenteet, tapa käyttäytyä yms. Aivan kuten Lakoff ja Johnson sanovat, että väittely on sotaa, niin myös Foucault'n retoriikassa toistuvat taistelun elementit. Hän puhuu diskurssista ikään kuin taistelukenttänä, jossa käytetään strategioita, taktiikoita ja aseita. Aseet voivat siirtyä vastustajalta toiselle ja kääntyä myös omiaan vastaan. Eli diskurssi voi olla sekä ase, mutta myös taistelukenttä, jolla asetta käytetään. Diskurssi voi Foucault'n mukaan toimia myös aseena, joka määrittää valtaa, sillä voidaan alistaa, ottaa mukaan tai sulkea pois ja kontrolloida. Diskurssi luo voimasuhteita (Foucault 2014, 152-153).

Rosalind Gillin mukaan (1995, mainittu Jokinen 2016, 338) tutkijat sitoutuvat aina joihinkin arvoihin, olivatpa arvot eksplisiittisesti mukana tutkimuksessa tai eivät. Ne voivat näkyä epäsuorasti esimerkiksi tutkimusaineiston valinnoissa. Gillin mukaan arvot on hyvä miettiä läpi ja tuoda esille diskurssianalyttisessä tutkimuksessa (Jokinen ym. 2016, 338). Kuten olen jo aiemmin maininnut, niin Suomessa suhtaudutaan venäläiseen mediaan ja poliittiseen diskurssiin varauksella. Haluan välttää ennakoasetelmia ja pyrin omassa tutkimuksessani lähestymään aineistoa parhaani mukaan neutraalilta maaperältä.

Tulkitsijan positiossa diskurssianalyttikko voi lähestyä aineistoa monelta eri kantilta. Oleellisinta on tutkijan ja tutkittavan aineiston vuorovaikutuksellinen suhde. Tätä suhdetta kannattaa pohtia, koska sillä voi olla vaikutuksia tutkimuksen tuloksiin. Esimerkiksi tutkijan elämäkokemus, koulutus, asema yhteiskunnassa tai muu asia voi vaikuttaa hänen asenteisiinsa tai näkökulmiinsa ja sitä kautta vaikuttaa havainnointiin. Aineistosta voi nousta tiettyjä asioita esille, ja joitakin voi vastaavasti jäädä huomioimatta tutkijan henkilökohtaisesta ajattelusta johtuen (Jokinen ym. 2016, 340). Zygmund Bauman (1996, 296, Jokisen mukaan 2016, 343) kirjoittaa, että tutkijatulkinnan erityinen tehtävä on varmuuksien epäileminen ja vaihtoehtojen hengissä pitäminen.

Keskustelijan positiossa diskurssianalyttikko voi olla mukana jonkinlaisessa julkisessa keskustelussa. Osallistuminen perustuu tuloksiin, jotka on saatu analysoimalla kielellisiä aineistoja. Diskurssianalyttikko ei ole keskustelijan positiossa tuomari tai opettaja, vaan hän tutkii miten kielelliset toimijat tuottavat toiminnassaan todellisuutta. Tutkija voi esitellä tuloksia ja puolustaa tai perustella jotakin aineistossa esille noussutta näkökulmaa, mutta tässä on kyse muista osallistujista vakuuttelevasta argumentoinnista ja vasta-argumenttien kuuntelemisesta (Jokinen ym. 2016, 347).

On selvää, että jokaista tutkimusta pitäisi lähestyä ammattimaisesti ja puolueettomasti. Oli kyseessä sitten diskurssianalyysi tai mikä tahansa muu tutkimus. Valitettavasti näin ei kuitenkaan aina tapahdu. On hyvä tiedostaa, että esimerkiksi tutkimuksen tilaajalla voi olla omat intressinsä pelissä tutkimustulosten suhteen, ja kuten Juhila ylempänä toi esille, niin myös tutkijan tai analyttikon oma historia, kokemukset, yhteiskunnallinen asema tai muut seikat vaikuttavat väkisin ainakin jollakin tasolla hänen arvomaailmaansa ja sitä kautta lähestymiseen tutkimusta kohtaan. Vaikuttavat seikat voivat olla tutkijalle itselleen täysin tiedostamattomiakin ja sen vuoksi niitä olisi myös hyvä pohtia.

Oman tutkielmani osalta koen, että tutkijan roolia ei voi lokeroida selvästi vain yhteen edellä mainittuun positioon. Mitä tulee analyytikon positioon, niin aineistoa tutkitaan kurinalaisesti ja ilman ulkopuolisen intressin ohjausta, mutta tutkijalla on kuitenkin osuutta siihen, minkälaisia tekstejä korpuksen aineistoksi muodostuu. Tässä tutkimuksessa tutkija itse määrittää aineistosta ns. avainsanat, metaforailmaukset, joiden pohjalta voidaan nähdä minkälaiset metaforakäsitteet ovat poliittisessa diskurssissa arktisesta alueesta suosittuja.

Asianajajan positiota haluan karttaa tutkielmassani sen vuoksi, että pyrin välttämään puolien valitsemista, enkä myöskään pyri edistämään tai ajamaan mitään asiaa tai miettimään miten sosiaaliset todellisuudet voisi rakentaa toisin. Näin ollen, ehkä lähimpänä omaa rooliani voisi olla harkitseva ja analysoiva kielen ja kulttuurin tulkitsija.

4.2 Systemis-funktionaalinen kieliteoria

Englantilainen tutkija M.A.K. Halliday on lanseerannut systemis-funktionaalisen kieliteorian (jatkossa SF-kieliteoria), joka lähtee siitä ideasta, että kieli ja sosiaalinen todellisuus ovat saumattomasti yhteydessä. Ihminen elää ja toimii sosiaalisen yhteisön jäsenenä ja kieli on taas tapa toimia sosiaalisesti (Luukka 2002, 89). Idea on lähellä sosiaalisen konstruktivismin ajatusta, jonka mainitsin luvussa 4.1.

SF-kieliteoriassa pyritään huomioimaan kaikki mahdolliset tekijät, jotka vaikuttavat merkitysten muodostumiseen, niin laveat kulttuurikontekstitkin kuin myös pienet äänteelliset tekijätkin. Näistä pyritään muodostamaan yhtenäinen malli, jossa jokainen merkityksellinen malli voidaan ymmärtää vain suhteessa toisiinsa. Teorian kolme tärkeintä elementtiä ovat teksti, konteksti ja kielen systeemi. Eli miten ne toimivat yhdessä, miten kielenkäyttö tapahtuu ihmisen toiminnassa (Luukka 2002, 90).

Vesa Heikkinen (2005, 27-28) puhuu tässä yhteydessä merkityspotentiaalista. Se on sekä kognitiivista että sosiaalista. Kielenkäyttäjät tekee tekstiä tai puhetta tuottaessa valintansa omasta merkityspotentiaalistaan. Joko tiedostaen tai tiedostamatta. Samaa luonnollista kieltä puhuva pystyy ymmärtämään näitä valintoja ja tekstiä. Eli merkityspotentiaali voi olla joko suuren tai pienen yhteisön, esimerkiksi jonkun ”sisäpiirin” yhteinen tapa ymmärtää ja käyttää kieltä. Näihin ryhmiin sosiaalistutaan pitkälti omaksumalla ryhmälle yhteinen merkityspotentiaali ja tapa tulkita käytettyä kieltä. Heikkisen mukaan yksi Hallidayn perusajatuksista on, että kun tutkitaan kieltä ja sosiaalista systeemiä, on tärkeää, että kieli ymmärretään voimavarana ja mahdollisuuksina, eikä pelkästään kokoelmana sääntöjä.

Merkityspotentiaali on käsitteenä tässä olennainen ja sen toiminta voidaan havaita, kun tutkitaan ihmisten sosiaalista kanssakäymistä ja sen prosesseja. Lyhyissäkin arkisissa kohtaamisissa, joiden voidaan helposti ajatella olevan merkityksettömiä, ihmiset käyttävät luovasti mahdollisuuksiaan tuottaa merkityksiä ja sitä kautta ylläpitävät ja luovat identiteettiä ja vuorovaikutussuhteita.

Kielen tärkein tehtävä on merkitysten rakentaminen ja teoria kuvaa miten kieli mahdollistaa erilaisten toimintojen tekemisen ja merkitysten ilmaisemisen.

”Kieltä käytetään, se omaksutaan ja opitaan vuorovaikutuksessa muiden yhteisön jäsenten kanssa. Kyse on siis sosiaalisten prosessien kautta syntyneeseen kieleen sosiaalistumisesta. Jokapäiväisessä kielenkäytössään yhteisön jäsenet muovaavat sosiaalista todellisuutta asettautumalla tiettyihin rooleihin, luoden ja uusintaen yhteisössä jaettuja arvoja ja tietämystä Luukka 2002, 98)”.

Tässä nyt ajatuksena ainakin se, että kieli muokkaa ajattelua ja päinvastoin. Poliittisella kielellä on paljon valtaa. Toki myös varmaan vastaavasti yhteiskunnan peruskansalaisten ajattelu muokkaa kieltä ja myös poliittista kieltä alhaalta ylöspäin, kuten Fairclough ja Jokinen ym. luvussa 4.1 nostivat esille. Metafora-ajattelussa korostetaan poliittisten vaikuttajien valtaa kielenkäytöllä ja metaforien vaikutuksella ajatteluun. Kriittinen diskurssianalyysi ja SF-kieliteoria ajattelevat, että vaikutus on tai voi olla molemminpuolinen. Myös yhteiskunnan syövereissä tapahtuvat liikkeet ja ajattelu muokkaavat kieltä ja se voi näkyä poliittisissa metaforissa puhujan tiedostamattakin, ikään kuin piilossa.

Poliittinen diskurssi tarjoaa selkeimmän kuvan diskurssin konstitutiivisesta vallasta (Fairclough 1995, 182): se luo uudelleen tai muuttaa sosiaalista maailmaa vaikuttamalla ihmisten käsityksiin siitä ja niiden taustalla oleviin luokituksen periaatteisiin. Se osoittaa myös selvästi käsitteellisten ja ihmisten välisten prosessien erottamattomuuden diskurssissa: se pystyy luomaan uudelleen ja muuttamaan sosiaalista maailmaa vain luomalla uudelleen ja muuttamalla sosiaalisia luokkia ja ryhmiä. Se toimii samanaikaisesti todellisuuden käsityksissä ja luokituksissa sekä ihmisten käsityksissä ja luokituksissa. Poliittisen diskurssin voima riippuu sen kyvystä muodostaa ja mobilisoida niitä sosiaalisia voimia, jotka kykenevät todellisuudessa toteuttamaan sen lupauksen uudesta todellisuudesta.

Poliitikot eivät koskaan artikuloi monia diskurssejaan ns. puhtaassa muodossa, vaan heidän puheensa on aina tilannesidonnaista ja sitä muovaa sellaiset genret kuten poliittinen puhe, hallituksen kysymykset ja vastaukset, väittely tai neuvottelu (Fairclough 1995, 184). Poliittisessa diskurssissa on sisäistä kamppailua siinä mielessä, että pyritään luomaan ja pitämään yllä koherentti poliittinen diskurssi, sillä rakenteellisella tasolla millä se on. Ulkoista

kamppailua taas on siinä mielessä, että pyritään luomaan poliittista kannatusta ja luottamustaan sen diskurssiin ja myös karismaattisiin yksilöihin, jotka siihen liittyvät.

4.2.1 SF-kieliteorian kielen kolme perustehtävää

Systeemis-funktionaalissa kieliteoriassa kieli jaetaan kolmeen osa-alueeseen, sen kolmen perustehtävän perusteella, jotka ovat maailman hahmottaminen (ideationaalinen), maailmaan osallistuminen (interpersoonallinen) ja tekstien rakentaminen (tekstuaalinen). Osa-alueet eivät ole toisistaan riippumattomia tai irrallisia, koska jokainen ilmaus on samanaikaisesti sekä ideationaalisen, interpersonaalisen että tekstuaalisen merkityksen realisoituma (Luukka 2002, 102-103).

Jos tarkastellaan osa-alueita hieman lähemmin, niin kielen ideationaalinen funktio järjestää ihmisen kokemuksia. Se auttaa hahmottamaan todellisuutta ja muodostamaan jonkun tulkinnan siitä. Eli kielen ideationaaliset resurssit mahdollistavat puhujalle maailman kuvaamisen hänen kokemustensa ja havaintojensa kautta ja asioiden jäsentämisen, nimeämisen ja luokittelun (Luukka 2002, 102).

Interpersoonallisessa funktiossa on kyse maailmaan osallistumisesta, eli vuorovaikutussuhteiden ylläpidosta ja mielipiteiden, tunteiden, asenteiden ja arviointien ilmaisemisesta. Se sisältää siis kaiken sosiaalisen toiminnan ja itsensä ilmaisemisen (Luukka 2002, 102).

Tekstuaalinen funktio on merkitykseltään ehkä vähäisin. Siinä on kyse sekä puhuttujen että kirjoitettujen tekstien rakentamisesta. Se mahdollistaa yhtenäisen ja rakenteisen tekstin luomisen erotukseksi satunnaisesta virkejonosta.

Oletan, että ideationaalisen ja interpersonaalisen funktion kautta metaforatutkimuksessa tulee joitakin kulttuurillisia eroja esille. Esimerkiksi Venäjällä varmaan käytetään enemmän luonto- tai uskontoaiheisia metaforia kuin Suomessa.

Kuten Luukka (103-104) kirjoittaa avatessaan SF-teorian tausta-ajatusta kielestä sosio-semioottisena systeeminä, tavallisesti semiotiikka ymmärretään yleiseksi merkkejä käsitteleväksi teoriaksi, mutta Halliday haluaa määritellä sen nimenomaan merkkijärjestelmien tutkimukseksi, ennemminkin merkitysten tai merkitsemisen systeemien tutkimukseksi. Merkit sellaisenaan eivät sisällä merkityksiä, vaan merkityksen ymmärtämiseksi ja kuvaamiseksi tarvitaan tietoa niiden taustalla toimivasta systeemistä, joka koostuu merkkien välisistä

suhteista. Kieltä ei siis pidä mieltää merkkijärjestelmäksi vaan systemaattiseksi resurssiksi, joka palvelee merkityksenantoa (emt, 104).

Kielellisten merkkien merkityksistä, niiden ymmärtämisestä ja kuvaamisesta onkin sujuvaa siirtyä metaforiin ja käsitteelliseen metaforateoriaan.

5 METAFORA

Yksinkertaistettuna metafora on jonkun asian ymmärtämistä ja kokemista jonkun toisen asian kautta (Lakoff & Johnson 1980, 5).

Perinteisesti kielitieteessä metaforan ajatellaan olevan ilmaisu, jossa sanaa tai asiaa, joka merkitsee kirjaimellisesti jonkinlaista esinettä tai ajatusta, käytetään toisen sijasta, jotta voidaan esittää samankaltaisuutta niiden välillä (esim. kylpeä rahassa) (Baranov 2018, luento). Baranov korostaa kognitiivista lähestymistapaa: Metafora ei ole pelkästään tyylikeino, vaan enemmänkin kyse on ajattelusta. Se on ajattelumalli, jonka avulla voidaan järjestellä ja siirtää tietoa. Metaforan kognitiivinen funktio on siinä, että se nähdään keinona hankkia uutta tietoa.

Mauni Koski (1992, 13) lähestyy metaforia ikään kuin matemaattisen ajattelun kautta ja esittelee metaforan semanttisen kaavan:

X on ikään kuin Y , suhteessa Z .

Eli X on yksikkö tai kategoria, jota puhuja tarkoittaa. Y on verrattava kategoria ja Z kuvaa ominaisuuksien suhdetta, joilla asioita verrataan. Kosken käyttämässä esimerkkilauseessa puhuja ilmaisee, että koira pitäisi viedä ulos. Koiran sijaan hän käyttää kuvausta rotta; ”Vie tuo rotta ulos!” Tässä tapauksessa puhujan tarkoittama koira on X , rotta on Y , ja Z ovat koiran ominaisuudet, eli pieni koko, joihin viitataan. Semanttisen kaavan mukaan koira (X), on ikään kuin rotta (Y), koska se on kooltaan niin pieni (Z).

Vie tuo rotta ulos, on affektiivinen metafora. Affektiivisissa metaforissa ihmisiä tai eläimiä nimitetään eläimiksi tai kasveiksi tms. (aasi, rotta, jänis) ja niissä halutaan arvottaa, evaluoida jotakin referentin ominaisuutta, esimerkiksi arka ihminen = jänis. Affektittomissa metaforissa taas tyypillisesti nimitetään termin luonteisia elottomia entiteettejä tai niiden osia, esimerkiksi hevonen voimistelutelineen nimityksenä, pukki erilaisten telineiden nimityksinä (Koski 1992, 21).

Huomaan mieltäväni tässä yhtäläisyyksiä kääntäjän ja tulkin työhön. Viestillä tai tekstillä on lähdekulttuuri ja kohdekulttuuri. Viesti pyritään mahdollisuuksien mukaan saamaan perille siten, että sen vaikutus on kuulijalle sama molemmissa kulttuureissa. Sama sana tai asia, ei välttämättä anna sopivaa vaikutusta, joten täytyy ikään kuin metaforan tavoin projisoida oikeanlaisen vaikutuksen viesti perille.

Lakoff ja Johnson (1980, 3-9) esittävät, että metafora ei ole pelkkää sanojen käyttöä, vaan ihmisen koko ajatteluprosessi on laajalti metaforista. Eli ihmisen ajattelujärjestelmä on

metaforisesti rakennettu ja määritetty. Kielen tasolla käytämme metaforisia ilmauksia, ja ne ilmentävät suurempia metaforisia käsitteitä. Lakoff ja Johnson käyttävät esimerkkinä väittelyn metaforista käsitettä VÄITTELY ON SOTAA ja sen yhteydessä käytettävää kieltä. Väittelystä puhuttaessa käytetään sanastoa, eli tässä metaforisia ilmauksia, joka viittaa sotaan ja taisteluun. Esimerkiksi: Et pysty *puolustamaan* väitettäsi; Hän *iski* argumenttini heikkoihin kohtiin; Hänen kritiikki *osui kohteeseen*; Minä *tuhosin* hänen argumenttinsa; En ole ikinä *voittanut* häntä väittelystä. Väittely on siis osittain ymmärrettävissä ja esitettävissä sodankäynnin termein. Käsitteellä on siis metaforinen rakenne, toiminnalla on metaforinen rakenne ja siitä seuraa, että myös kielellä on metaforinen rakenne. Metafora ei ole siis pelkästään käyttämässämme sanoissa, vaan jo ajatteluprosessin tasolla. Tosin, ei välttämättä tietoisesti. Tästä voidaan käyttää termiä rakenteellinen metafora.

Baranov (2018, luento) on samoilla linjoilla Lakoffin kanssa sanoessaan, että metafora on keino ajatella. Metaforien käyttö heijastaa käyttäjän ajattelua ja ongelmatilanteiden ymmärrystä. Ne auttavat käsittämään ja käsittelemään ihmiselämän kokemuksia ja niiden avulla voidaan etsiä ratkaisuja ongelmatilanteisiin.

Urpo Nikanne (1992, 67). korostaa, että metaforat ovat osittaisia, eli kaikki osat eivät sovi yhteen. AIKA ON RAHAA –metaforan avulla voimme ajatella, että aika olisi kuin varanto, jota voimme kuluttaa, säästää tai vaikka varastaa. Metafora on osittainen, koska aika ei kuitenkaan ole sellainen resurssi, mitä raha on. Jos esimerkiksi käytät aikaasi tehdeksesi jotain, mutta se ei onnistu, niin et voi saada aikaasi takaisin. Ei ole olemassa aikapankkeja. Voin antaa sinulle paljon aikaa, mutta et voi antaa minulle sitä samaa aikaa takaisin. Voit toki antaa saman määrän aikaa. Eli joiltain osin metafora on siis epäsopiva. Nikanne (1992, 63) täsmentää metaforien osittaisuutta: onnistuneen metaforan vaatimuksena on se, että kohteesta löytyy tarvittava määrä luontevia analogioita, jotta kuvaus on mahdollinen.

Metafora voi joskus olla ainoa tapa nostaa esille ja selventää yhteisöllisesti joitakin kokemusten aspekteja. Metaforat voivat luoda sosiaalista todellisuutta ja näin ollen se voi näyttää suuntaa toiminnalle. Se vastaavasti vahvistaa metaforan yhteisöllistä merkitystä (Lakoff & Johnson 1980, 156-157). Metafora voi olla mielestäni myös hyvin kulttuurisidonnainen. Länsimaissa laajalti käytetty metaforakäsite ELÄMÄ ON MATKA ei välttämättä toimi ollenkaan jossain toisessa kulttuurissa.

Metaforat, jotka rakentuvat meidän kulttuurimme perinteisten käsitejärjestelmän ja jokapäiväisen ajattelumallin perustalle, ovat konventionaalisia (Lakoff & Johnson 1980, 139).

Tämän mallin ulkopuolelta tulevat metaforat sisältävät luovuutta ja mielikuvitusta, ja ne voivat auttaa ymmärtämään kokemuksiamme uudella tavalla. Ne voivat antaa uudenlaisia merkityksiä asioille, joita käsittelemme arjessamme, jotka tunnemme ja joihin uskomme. Lakoff käyttää esimerkkinä metaforaa RAKKAUS ON TAIDETTA YHTEISTYÖLLÄ. Tämä metafora tekee rakkauden kokemuksistamme yhtenäisiä, se kuulostaa järkevältä. Uudet metaforat kuulostavat kokemustemme mukaan järkeviltä aivan kuin konventionaalisetkin; niissä on yhtenäinen rakenne ja ne nostavat joitakin asioita esille ja jättävät toisia taka-alalle. Konventionaalisten metaforien tavoin uudet metaforat sisältävät eri asioita, esimerkiksi toisia metaforia tai kirjaimellisia toteamuksia. Omat näkemyksemme työstä ja taiteesta antavat metaforalle sisällyksiä; Rakkaus on työtä; Rakkaus on aktiivista; Rakkaus vaatii yhteistyötä; Rakkaus on omistautumista; Rakkaus on kompromisseja; Rakkaus vaatii kuria jne.

Urpo Nikanne (1992, 69). kirjoittaa, että metaforateorian perimmäisenä ajatuksena on, että ainoa keino ihmiselle abstraktien käsitteiden ymmärtämiseen on metafora. Jos kerran ihmismielen ajattelu perustuu näin laajalti metaforiin, niin on ehkä perusteltua kysyä, että minkälaisia käsitteitä me sitten ymmärrämme ilman metaforia.

Lakoff & Johnson (1980, 14-21) esittävät, että spatiaaliset käsitteet, eli sijaintiin tai tilaan liittyvät asiat, esimerkiksi sellaiset kuin ylhäällä tai alhaalla ymmärretään, ilman vertauskuvia. Useita aistikokemuksiin perustuvia käsitteitä, kuten kylmän tai kuuman tunteminen, tai näköaistiin perustuvat pimeän tai valon kokemukset käsitämme myös suoraan.

Metafora-analyysi (Drulak 2008, 105) on ollut suosittu työkalu poliittisen diskurssin tutkimiseen 1990-luvulta lähtien (Musolff 2000; Drulak 2006; Luoma-aho 2004; Chilton & Lakoff 1995). Aina kun yritämme ymmärtää tuntemattomia asioita linkittämällä niitä tuttuihin asioihin, toimimme metaforien kautta (Drulak 2008, 106). Näin ollen metaforat ohjaavat ajatteluamme ilman, että usein olemme edes tietoisia niistä. Niiden tutkiminen voikin paljastaa rakenteita, jotka muokkaavat sosiaalisten tekijöiden ajattelua.

5.1 Metaforat politiikassa

Jos kerran sosiaaliset kokemuksemme ja käsitteen muodostuksemme järjestyvät metaforien avulla, niin silloin myös politiikan, joka on osa sosiaalista kenttää, täytyy hahmottaa ja rakentaa metaforien kautta (Musolff 2004, 2).

Lakoff & Johnson esittävät metaforatutkimuksen merkkiteoksissaan *Metaphors we live by* (1980, 156-158) esimerkin uuden metaforan käytöstä ja sen vaikutusvallasta poliittisessa

diskurssissa 1970-80 -luvun taitteesta. Haluan nostaa sen esiin siitäkkin huolimatta, että aikaa on kulunut tuosta jo yhden sukupolven verran. Esimerkki on kuitenkin nyt ehkä ajankohtaisempi kuin koskaan:

Lakoff ja Johnson kirjoittavat, että energiakriisin yhteydessä Yhdysvaltain 39. presidentti (presidenttikausi 1977-1981) Jimmy Carter puhui energiakriisistä sodan vertauksin. Sota metaforana sisältää paljon seurannaisia sisältöjä; *vihollinen, uhka kansakunnalle, tavoitteiden tai kohteiden asettamista, prioriteettien uudelleenjärjestäminen, uuden komentoketjun rakentaminen, uuden strategian laatiminen, tiedustelutiedon kerääminen, sanktioita, uhrauksia* jne. Käsitteellisen metaforateorian mukaan käsite olisi tässä tapauksessa ENERGIAKRIISI ON SOTAA. Metafora ei ole ainoastaan tapa kuvata ja nostaa esille asioita, vaan sillä voidaan myös hakea oikeutusta teoille, esimerkiksi muutoksille poliittisessa linjassa ja taloustoimissa.

Metaforan hyväksyminen luo perustaa tietyille päätelmille; On olemassa ulkoinen ja aggressiivinen vihollinen, tavallisen kansalaisen täytyy tehdä uhrauksia, jos emme kohta tätä uhkaa, niin olemme tuhon omia, jne. Lakoff ja Johnson huomauttavat, että on tärkeää ymmärtää, että tämä ei ollut ainoa mahdollinen käytettävissä ollut metafora.

Carter käytti tässä yhteydessä sodan metaforallaan hyväksi yleisesti tunnettua käsitettä energiasta ja keskittyi siihen, miten sitä saisi tarpeeksi. Lakoffin ja Johnsonin mukaan Amory Lovins (1977, Lakoff & Johnson 1980) on havainnut, että on kaksi toisistaan perustavanlaatuisesti eroavaa väylää hankkia energiavarantoja; kova ja pehmeä. Niin sanotulla kovan energian väylällä hän tarkoittaa uusiutumattoman energian käyttöä, joka vaatii sotilaallista puolustusta ja geopoliittista kontrollia, fossiilisten polttoaineiden, ydinvoimaloiden ja kivihiiilen käyttöä, jotka tuhoavat luontoa peruuttamattomasta, vaativat massiivisia taloudellisia sijoituksia, huipputeknologiaa ja taitavia työntekijöitä.

Pehmeän energian väylällä Lovins tarkoittaa taas uudistuvaa, joustavampaa, luontoa säästävää energiaa, joka ei tarvitse sotilaallista puolustusta, eikä massiivisia sijoituksia, eli tuuli-, aurinko-, ja vesivoimaa esimerkiksi.

Pehmeän energian väylä nostaa tässä esille energiajärjestelmän teknisen, taloudellisen ja yhteiskuntapoliittisen rakenteen. Tästä voidaan päätellä, että kovan energian väylä johtaa poliittisiin konflikteihin, taloudellisiin koettelemuksiin sekä luonnon tuhoamiseen.

Onikki (1992, 35) tiivistää metaforilla puhumisesta, että erilaisilla metaforilla korostetaan jonkun asian ominaisuuksia, eikä tarkoituksena ole tehdä täysin aukotonta kuvausta. Lakoffin ja Johnsonin esimerkin perusteella voidaan sanoa, että Carter korosti metaforallaan uhkakuvia

ja sivuutti pehmeän energian väylän. Mutta kuten tässäkin tapauksessa 1970-luvulta, niin myös nykyään, valtaapitävät usein määräävät käyttämänsä metaforat.

Jos hyväksymme metaforan, joka pakottaa meidät keskittymään vain siinä korostettuihin tiettyihin asioihin, niin alamme nähdä metaforan rakenteen seurannaiset sisällöt totuuksina. Uusien metaforien osalta kysymys niiden todenperäisyydestä nousee esille. Monesti tärkeä kysymys ei olekaan siinä onko asia totta vai keksittyä, vaan siinä, että minkälaisia näkemyksiä ja päätelmiä se saa aikaan ja minkälaista toimintaa siitä seuraa. Me määritämme todellisuutta metaforien avulla ja sitä kautta toimimme myös niiden pohjalta (Lakoff & Johnson 1980, 158).

Musolff (2004, 31) esittää väitteitä metaforan vaikutusvallasta poliittisessa kuvakielissä; Metaforat voivat johtaa (tai johtaa harhaan) käyttäjiä poliittisiin käytännön toimiin. Eivätkä käyttäjät välttämättä itse edes tiedosta mihin metaforan käyttäminen saattaa johtaa ja mihin he ovat sitä käyttämällä sitoutuneet.

Miten metafora, semanttinen tai käsitteellinen, voi saada poliitikot tai jopa kokonaiset kansakunnat toimimaan jollain tietyllä tavalla? Lakoff ja Johnson vastaavat tähän metaforisen implikaatio -teoriansa pohjalta (1980, 156): Metaforat sisältävät implikaatioita, joiden kautta ne korostavat ja yhtenäistävät meidän kokemuksiemme tiettyjä аспектеja. Voi olla, että kokemustemme joidenkin tiettyjen aspektien korostaminen ja järjestäminen yhtenäiseksi onnistuu ainoastaan metaforien avulla. Metaforat pystyvät luomaan meille todellisuutta, erityisesti sosiaalista todellisuutta. Näin ollen metafora voi toimia ikään kuin oppaana tulevaisuuden toimille. Ne toimet taas sopivat metaforalle ja sitä kautta metafora vastaavasti vahvistuu ja se tekee kokemuksista yhtenäisiä. Näin ajatellen metaforat voivat siis olla itseään kehittäviä profetioita.

Konfliktimetaforien käyttö (sota, urheilu, kilpailu) kertoo konfliktimielen tilasta ja siihen taipuvaisesta ajattelusta (Baranov 2018, luento). Vastaavasti orgaanisten metaforien käyttö (puu, organismi, luonto) kertoo rauhanomaisesta mielen tilasta ja ajattelusta. Rakenteellisten metaforien käyttö (arkkitehtuuri, mekanismit) taas kertoo rationaalisesta ajattelusta ja mielen tilasta. Metaforisten mallien ja tyyppien analysointi puheissa kielellisten seikkojen tuloksista voi antaa tärkeää tietoa puhujan asenteista, ajattelusta ja mielen tilasta. Tällaista analyysia varten voidaan koota suuri aineisto korpuksen ja sieltä voidaan saada tietoa koko aineiston puhujien ja kirjoittajien asenteista ja ajattelusta.

Musolff (2004, 9) kuitenkin muistuttaa, että tutkijan on oltava varovainen julistaessaan suoraan metaforien osoittavan tai korostavan jonkun suuren yhteiskuntaryhmän ajattelua ja diskurssia.

Tuloksia analysoitaessa on kiinnitettävä huomiota empiiriseen dataan ennen suuria johtopäätöksiä. Hän ehdottaa seuraavaa jakomallia analysoinnin helpottamiseksi.

Kolme jakoa: individuaalinen, supraindividuaalinen, subindividuaalinen.

Individuaalinen taso osoittaa, miten yksilöt käyttävät metaforia reaalitilanteissa ja luovat uusia metaforia.

Supraindividuaalinen taso osoittaa tavanomaisten metaforien käytön jossain tietyssä kieli- ja kulttuuriyhteisössä.

Subindividuaalinen taso tarkastelee metaforakäsitteiden kokemuksellista pohjaa. Tällä tasolla enimmäkseen tiedostamattomat metaforat käsittävät abstrakteja asioita ja niitä kuvataan primäärisiin kenttiin, esimerkiksi ihmisruumiiseen spatiaalisen kuvauksen kautta, lapsen kehittymiseen, inhimillisiin tarpeisiin jne.

Baranov (2018, luento) esittää, että poliittisen ja ekonomisen kriisin aikana metaforien käyttö puheissa ja kirjoitetussa tekstissä on yleisempää kuin normaalisti. Jotta pystyisi näkemään mikä on ikään kuin normaalitaso ja milloin konfliktimetaforia käytetään enemmän ja milloin vähemmän, täytyisi tietysti analysoida dataa hyvin pitkältä ajalta. Tässä tutkimuksessa ei voida keskittyä kuitenkaan siihen, koska aineistoa analysoidaan käsin ja se on liian aikaa vievää. Lisäksi tutkimuskysymyksenä on suomalaisen ja venäläisen poliittisen diskurssin vertailu. Metaforien erojen avulla haluan analysoida myös yhteiskunnallisen ajattelun eroavaisuuksia. Tällainen tutkimus voisi toimia kuitenkin pohjana laajemmallekin vertailulle.

5.2 Käsitteellinen metaforateoria

Metaforat saattavat käsitteenä tuntua joillekin etäiseltä ja joku voi ajatella, että niitä käytetään enimmäkseen vaikkapa runollisesti, taidokkaasti kielellä ja sanoilla leikkien. Lakoff ja Johnson kuitenkin esittävät, että metaforat ovat arkisempi asia, ja että ne ovatkin läsnä jo ihmisten ajattelun käsite rakenteissa (Lakoff & Johnson 1980, 3).

Käsitteellinen metaforateoria sisältää siis ajatuksen, että käytämme kielessämme metaforisia ilmauksia, jotka ilmentävät metaforista käsitettä (Lakoff & Johnson 1980, 3-9). Kuten olen jo tuonut esille, niin esimerkiksi Lakoffin ja Johnsonin metaforakäsite VÄITTELY ON SOTAA ilmenee muun muassa sellaisilla metaforisilla ilmauksilla, kuten *hyökätä*, *puolustaa*, *iskeä*.

Baranov (2018, luento) jakaa kognitiivisen/käsitteellisen teorian metaforat seuraavasti.

1. perinteiset metaforat, jotka kuvataan sanakirjassa sanojen epäsuorina merkityksinä. Esimerkiksi valtiokoneisto, markkinakoneisto.
2. perinteiset metaforat, joita ei kuvata sanakirjassa sanojen epäsuorina merkityksinä sanojen harvinaisuuden vuoksi. Esimerkiksi tunteiden tulkki.
3. Uudet luovat metaforat. Esimerkiksi presidentti Sauli Niinistö käytti metaforaa Valtio on peltiä, sanoessaan, että olemme hitsautuneet yhteen. Sanoessaan näin, hän viestitti, että valtiot ja kansakunnat voidaan yhdistää tiiviisti ja erottamattomasti.
4. Käsitteelliset metaforat, jotka ovat osa jonkun tietyn kulttuurin ajattelumalleja. Esimerkiksi RAKKAUS ON MATKA (tiemme erosivat, olemme risteyksessä). RAHA ON NESTEMÄISTÄ (kylpeä rahassa, käteisvirta).

Lakoff ja Johnson (1980) taas jakavat metaforat kolmeen luokkaan, rakenteelliset, orientoivat/suunnalliset ja ontologiset.

Rakenteellinen metafora tarkoittaa, että käsite on metaforisesti rakennettu toisen termein. Eli väittelyn käsite on ymmärrettävissä metaforein, joita käytetään toisen käsitteen yhteydessä (Lakoff & Johnson 1980, 7-10).

Toinen kategoria on *orientoivat/suunnalliset* metaforat, jotka liittyvät tilaan, sijaintiin tai suuntaan: ylös-alas, sisällä-ulkona, edessä-takana, lähellä-kaukana jne. Näiden metaforakäsitteiden käyttö juontaa meidän ruumiidemme rakenteesta ja fyysisestä toimintakyvystä. Esimerkkinä ILOINEN ON YLÖSPÄIN, josta metaforailmauksen esimerkkejä voisi olla mieli on *korkealla* tänään; hän on *huippukunnossa* (emt 14).

Orientoivat metaforat antavat äärimmäisen laajan perustan käsitteiden ymmärtämiselle suuntien pohjalta (emt, 25), mutta se on kuitenkin rajallinen. Käsitteemme fyysisistä kohteista ja materiaalista antaa lisää perustaa asioiden ymmärtämiselle ja silloin puhutaan *ontologisista* käsitteistä. Kun voimme tunnistaa kokemuksemme entiteettinä tai materiaalina, niin voimme viitata niihin, kategorisoida niitä, luokitella niitä jne. Kokemuksemme fyysisistä kohteista, esimerkiksi ruumiisiimme liittyvät, antavat laajan pohjan ontologisia metaforia, joiden avulla voimme käsitellä tapahtumia, aktiviteetteja, tunteita, ideoita jne. Esimerkkinä IHMISMIELI ON KONEISTO -> nyt ei raksuta; olen hieman ruosteessa tänään; olemme työskennelleet ongelman parissa jo koko päivän ja nyt alkaa bensa/virta loppumaan.

Lakoffin ja Johnsonin (emt, 33) mukaan selvimpiä ontologisia metaforia ovat sellaiset, joissa fyysinen objekti tai joku ilmiö kuvataan ihmisen tavoin. Esimerkiksi teorit, sairaudet,

luonnonilmiöt. Se auttaa meitä ymmärtämään laajalti erilaista epäinhimillisten asioiden käyttäytymistä inhimillisen luonteen, motivaation ja toiminnan kuvaamisen avulla. Esimerkiksi Hänen *teoriansa selittää* minulle vapaana kasvaneiden kanojen käyttäytymistä; *Inflaatio* syö meidän säästöjä; Hänen *uskontonsa kieltää* alkoholin nauttimisen.

Inflaatiota on usein kuvattu myös personoituna, mutta sen lisäksi se on kuvattu metaforissa tarkemmin vihollisena: *Inflaatio on pistänyt meidät ahtaalle; Inflaatio on tuhonnut dollarin; Meidän suurin vihollinen on nyt inflaatio.* INFLAATIO ON VIHOLLINEN -metaforakäsite muokkaa meidän ajatteluamme inflaatiosta ja näin ollen myös vaikuttaa toimintaamme sitä kohtaan. Koemme, että inflaatio on jotain, joka voi hyökätä kimppuumme, satuttaa meitä, ryöstää meidät jne. INFLAATIO ON VIHOLLINEN -metaforakäsite oikeuttaa osaltaan hallituksen poliittisia päätöksiä ja taloudellisia ratkaisuja. Kun koemme merkittäviä taloudellisia tappioita monimutkaisten taloudellisten ja poliittisten asioiden seurauksena, niin tällainen inflaation personointi vihollisena ainakin auttaa ymmärtämään, että ketä voidaan vaikeuksista syyttää.

6 KORPUS

Korpuksena voidaan pitää periaatteessa mitä tahansa tekstikokoelmaa, joka on järjestelmällisesti koottu ja jonka tavoitteena on tutkia yhtä tai useampaa lingvististä ilmiötä. Ei ole väliä, vaikka kokoelma koostuisikin vain vähäisestä määrästä esim. transkriptioita, haastatteluja tai näytelmiä. (Weisser 2015, 23)

Federico Zanettin (2012, 7) on samoilla linjoilla korpuksen määritelmästä ja tuo lisää esimerkkejä. Yleisesti ottaen korpus tarkoittaa yksinkertaisesti vain tekstien kokoelmaa, johon on valittu aineistoa joidenkin tiettyjen kriteereiden mukaisesti. Esimerkiksi jonkun tietyn kirjailijan teoksia (esim. Shakespearen näytelmät), tai kirjoituksia jostain tietystä aiheesta jonkun instituution tuottamina (esim. EU:n lainsäädäntö).

Zanettin korostaa korpusten yleistymistä kielentutkimuksessa.

Korpuksien käyttö lingvistiikassa oli melko marginaalista ennen 1980-lukua, jolloin julkaistiin ensimmäinen korpukseen perustuva sanakirja (COBUILD, Sinclair 1987). Nykyään monien sanakirjojen väitetäänkin perustuvan korpuksiin, ja korpustutkimuksesta on tullut yleisempää kielentutkimuksessa. (Zanettin, 2012, 7)

Syy korpustutkimusten yleistymiseen on selvästi tietotekniikan kehitymisessä. Nykyään sähköisessä muodossa korpuksia on huomattavasti helpompi muodostaa kuin ennen, puhumattakaan tiedonkäsittelystä ja tutkimusprosesseista. Tämä on taustalla myös siinä, että diskurssianalyysi ja metaforatutkimukset ovat selvästi yleistyneet 1990-luvulta lähtien.

Niin sanastoa kuin myös korpustakin laadittaessa on erittäin tärkeää sen suunnittelu. Tärkein kysymys on, että mitä halutaan tutkia. Sen jälkeen täytyy miettiä, että miten muodostetaan aineisto ja mitä tekstejä korpukseen valitaan. Aineiston kerääminen voidaan rajata esimerkiksi julkaisuaikakauden perusteella tai jonkun tietyn kirjailijan tai kustantajan teoksiin. Rajaavia kysymyksiä on myös, että tutkitaanko tieteellisiä vai taiteellisia teoksia, yleiskieltä vai puhekieltä. Korpus voi olla myös yksi-, kaksi- tai useampikielinen ja se voi sisältää rinnakkais- tai verrannaistekstejä. Muun muassa tällaisia kysymyksiä täytyy miettiä korpusta suunniteltaessa.

Lähtökohtaisesti, jos halutaan tutkia jonkun kielen kehittymistä pitkällä aikavälillä yleisesti, on korpuksen oltava suuri. Esimerkkinä yksi suurimmista, British National Corpus – 100

miljoonaa sanetta. Toisaalta, jos tutkimuksen kohteena on jonkinlainen yksittäinen ammattikieli tai erikoiskieli, tai vaikka tilanne, voi siinä tapauksessa huomattavasti pienempikin korpus olla täysin kelvollinen, kuten olen aiemmin viitannut.

Almut Koester (2010, 66-68) kirjoittaa teoksessaan, että John Sinclair (2004, 189) on melko vahvasti sitä mieltä, että mitä suurempi korpus, sen parempi. Toisaalta hänkin myöntää, että joissakin tapauksissa voi pienikin korpus olla toimiva, mutta silloinkin ovat tulokset hänen mielestään kuitenkin rajoittuneita. Koester (2010, 66-68) uskaltaa olla eri mieltä tuoden esille, että joidenkin tutkijoiden mielestä hyvin suuresta korpuksesta voi joissakin tapauksissa olla jopa haittaa (Carter and McCarthy 1995, 143; Tribble 2002, 132). Usein esiintyvien nimikkeiden määrä saattaa tällöin kasvaa liian suureksi, eikä sitä pysty hallitsemaan. Tällöin tutkija joutuu jakamaan aineistoa pienempiin osiin. Tutkittaessa pienempää korpusta voidaan taas analysoida kaikki esiintymät. Ja kun työskennellään hyvin suuren korpuksen kanssa, saadaan esiintymiä ja tuloksia suuria määriä ja täysin erilaisista lähteistä ja konteksteista. Näin ollen onkin mahdotonta aina sanoa minkälaisessa yhteydessä sanaa tai fraasia on alkuperäisessä tekstissä käytetty.

Tässä tulee esille pienen ja jollekin tietylle alalle erikoistuneen korpuksen etu; Korpuksen ja siihen tuotujen tekstien kontekstien yhteys on tällöin paljon selvempi kuin olisi suuressa korpuksessa. Ja lisäksi pienemmän korpuksen luoja on yleensä sama henkilö kuin sen tutkija, joten hänellä on selvempi kuva korpukseen tuotujen tekstien alkuperästä ja kontekstista.

Minkälaisista sanamääristä sitten on kyse, kun puhutaan pienistä ja suurista korpuksista?

Jos puhutaan kirjoitettujen tekstien korpuksista, voidaan alle viiden miljoonan sanan korpusta pitää melko pienenä (Koester 2010, 67). Tosin, on olemassa hyvinkin paljon pienempiä ja toimivia korpuksia, ja Flowerdewn (2004, 19 Koesterin mukaan 2010, 67) mielestä on olemassa yleinen konsensus siitä, että pieni korpus sisältää alle 250,000 sanaa.

POTTI-korpus, joka sisältää 52,000 sanaa on myös ollut toimiva vaatimattomasta koostaan huolimatta (Corpus of post-observation teacher trainee interaction), kuin myös Koesterin (2006) 34,000 -sanainen ABOT-korpus, jossa hän tutki työpaikkakeskusteluja (American and British office talk) (Koester 2010, 66-68).

Musolff (2004, 8) esittää metaforakorpuksen laatimiseen liittyen kaksi kysymystä; Miten löytää metaforat kielellisen datan kokoelmasta ja mikä tulkitaan metaforaksi. Kirjaimet, sanat,

morfeemit ja lauseet identifioituvat ulkoisten seikkojensa kautta, ja ne on helppo löytää korpuksesta nykyaikaisten sähköisten hakukoneiden avulla, mutta hakukone ei voi tietää onko kyseessä metafora. Metaforat eivät ole ilmaisevia kielellisiä merkkejä, vaan käsitteellisiä. Tutkijan täytyy itse määrittää hakukoneelle parametrit ja hänen täytyy itse analysoida tuloksia.

Tutkimus suunniteltiin alkuvaiheessa tehtäväksi suurimmalta osin koneellisesti tietojenkäsittelyohjelman avulla, joka olisi tutkijan edellä asettamien kriteerien perusteella valikoinut suuresta aineistosta metaforailmauksia. Työn edetessä päätettiin kuitenkin koota pienempi korpus, josta etsitään metaforat käsin. Koneellisen menetelmän katsottiin olevan liian virhealtis.

7 TUTKIMUSMETODIT

7.1 Aineistolähtöinen laadullinen analyysi

Aineistolähtöinen laadullinen analyysi kuvataan kolmivaiheiseksi prosessiksi (Tuomi & Sarajärvi 2009, 108-113).

1. aineiston redusointi eli pelkistäminen
2. aineiston klusterointi eli ryhmittely
3. abstrahointi eli teoreettisten käsitteiden luominen.

Aineiston *redusoinnissa* auki kirjoitetusta aineistosta poistetaan tutkimuksen kannalta merkityksen tieto. Se voi tarkoittaa sitä, että informaatiota tiivistetään tai pilkotaan osiin. Taustalla on annettu tehtävä, joka ohjaa redusointia. Se määrittää tehdäänkö aineiston redusointia litteroinnin avulla vai koodaamalla tärkeät merkit tai tekemällä konkordanssia.

Aineiston *klusteroinnissa* tarkastellaan huolellisesti koodattuja ilmauksia. Aineistosta pyritään löytämään käsitteitä, jotka kuvaavat eroja tai yhteneväisyyksiä. Ilmaukset, joilla on samanlainen merkitys, asetetaan kategoriaan. Luokittelun määrittävänä yksikkönä voi toimia esimerkiksi ilmiötä kuvaava ominaisuus. Klusterointia voi tehdä käsin ryhmittelemällä yksiköitä tai tietokoneen avulla, tekemällä klusterianalyysia.

Abstrahointi etenee ilmauksista teoreettisten käsitteiden kautta johtopäätöksiin. Eli tutkimusaineisto yhdistetään teoreettisiin käsitteisiin. Aineiston käsitteet ja niiden järjestelmät ja kategoriat, sekä teemat ja mallit näkyvät tuloksissa. Tutkijan tehtävä on analysoida ja ymmärtää tutkittavia ja tehdä lopulta johtopäätöksiä mitä asiat heille merkitsevät.

Tutkimuksessani minä etsin lähiluvun periaatteita käyttäen tekstistä omin käsin metaforakäsitteisiin viittaavat analyysiyksiköt, eli tässä tapauksessa metaforailmaukset. Klusterointivaiheessa muodostan metaforakäsitteet ja teemakategoriat. Metaforailmausten perusteella tehdään ryhmittelyä, eli ne sisällytetään analysoinnin perusteella muodostuneisiin teemakategorioihin. Esimerkiksi analyysiyksiköt, jotka viittaavat rakennuksiin menevät metaforakategoriaan ”arkkitehtuuri”, ja luontoon viittaavat menevät kategoriaan ”luonto”. Jos aineisto on tarpeeksi laaja, niin kategorioita voi muodostaa useampaan luokkaan. Esimerkiksi matkaan viittaavat metaforat voidaan jaotella metaforakäsitteisiin ”arktinen yhteistyö on matka” tai vieläkin tarkemmin ”arktinen yhteistyö on junamatka”.

Abstrahointiosiossa tuon esille tutkimuksessa muodostetut metaforakategoriat ja niiden sisällöt ja avaan analyysiyksiköt eli kielelliset merkit, joiden perusteella kategoriat ovat muodostuneet.

Johtopäätökset perustuvat koneellisiin kvantitatiivisiin tuloksiin. Eli minkälaisia metaforakategorioita on esimerkiksi käytetty eniten.

Redusointi, siinä esitellään alkuperäisilmaukset. Niitä ryhmitellään ja muodostetaan metaforakategoriat (klusterointi). Abstrahointivaiheessa mietitään metaforakategorioita ideologiatasolla, jos ne sinne yltyvät.

Jos haluttaisiin tehdä johtopäätöksiä Baranovin (luento 2018) esittelemien ajatusten perusteella siitä, että esimerkiksi luontoon liittyvät metaforat kertovat rauhanomaisesta ajattelutavasta ja vastaavasti sotaan liittyvät kertovat ajattelussa vellovista konflikteista, niin aineiston täytyisi olla huomattavasti laajempi ja kattaa myös ajallisesti laajempi ikkuna. Vain näin pystyttäisiin vertaamaan ajan myötä tapahtuneita muutoksia diskurssissa. Minun tutkimuksessani idea on kuitenkin verrata suomalaista ja venäläistä poliittista diskurssia käytettyjen metaforien keinoin, joten pro gradu –tutkielmaa varten työmäärän on pysyttävä selkeissä rajoissa. Mutta tutkielmani voisi toimia ikään kuin avaavana pilottitutkimuksena, jota voisi tulevaisuudessa jatkaa.

7.2 Sisällönanalyysi

Tuomi ja Sarajärvi (2009, 104) vertailevat sisällönanalyysia ja diskurssianalyysia. Jos tutkimusongelma on esimerkiksi, ”Millainen on laadullisen tutkimuksen historia?”, niin historiallinen analyysi luo menneisyydestä todenmukaista kokonaiskuvaa. Tällöin sisällönanalyysin ja diskurssianalyysin keskiössä on taas inhimilliset merkitykset, joita voi löytää laadullisen tutkimuksen historiasta. Tarkemmin sanottuna sisällönanalyysi etsii tekstistä merkityksiä ja diskurssianalyysi tutkii miten merkitykset tekstissä syntyvät.

”Osa sisällönanalyysilla toteutetuista tutkimuksista ja diskurssianalyysi perustuvat maaailmasuhteeseen, jossa oleellista on näkymättömän ymmärtäminen. Ihminen haluaa puhua maailman sisältä käsin ja samalla olla maailmassa mukana. Ajatuksena on, että ei ole olemassa mitään sellaista pistettä tai paikkaa, josta ihminen voisi nähdä enemmän kuin hän kokemuksensa avulla ymmärtää. Oleellista tässä on huomata, että kyse on todellisuuden tajuamisesta inhimillisenä ajattelutapana, ei totuuden kysymyksestä sinänsä.” (Tuomi & Sarajärvi 2009, 104)

Sisällönanalyysi ja sisällönerittely saattavat joskus mennä termeinä sekaisin. Tuomen ja Sarajärven (2009, 106-107) mukaan sisällönerittely tarkoittaa aineiston analysointia, jossa tekstin sisältö voidaan esittää määrällisesti. Sisällönanalyysissa tekstiä kuvataan taas sanoin ja materiaali jäsennellään tiiviisti ja selkeästi säilyttäen sen sisältämä informaatio. Jos aineisto on hajanaista, niin siitä pyritään tehdä selkeää ja mielekästä luettavaa ja johtopäätösten on oltava luotettavia (Tuomi & Sarajärvi 2009, 106-108).

Aineiston laadullinen käsittely perustuu siis edellisessä kappaleessa mainittuihin kolmeen vaiheeseen ja se sisältää loogista päättelyä sekä tulkintaa. Tiivistettynä, aluksi aineisto redusoidaan, eli siitä karsitaan epäolennaisuuksia. Sitten aineisto klusteroidaan, eli ryhmitellään. Ja viimeisenä abstrahointi, eli luodaan teoreettisia käsitteitä ja aineisto kootaan uudestaan järkeväksi kokonaisuudeksi.

Vaikka tutkimukseni lopputuotoksena aineistosta tuotetaankin kvantitatiivisen tutkimuksen keinoin tilastoja, on olennainen osa tutkimusta kuitenkin analysoinnin puolella. Metaforailmaisut täytyy itse tulkita ja poimia erilleen aineistosta, mikään kone ei osaa niitä automaattisesti tulkita. Näillä perusteilla tutkimukseni perustuu aineistolähtöiseen laadulliseen analyysiin.

Sisällönanalyysi sisältää siis loogista päättelyä ja tulkintaa. Analysoitavasta materiaalista ja sen ilmiöistä tuotetaan käsitteellisiä näkemyksiä, joista sitten muodostetaan kuvaus tutkittavasta aiheesta (Tuomi & Sarajärvi 2009, 112).

Baranov (2001, 247) korostaa ajatuksissaan kvantitatiivista lähestymistapaa. Sisältöanalyysi tarkoittaa sitä, että tekstiä tarkastellaan ulkoisesti sanojen ja sanayhdistelmien tasolla, tekemällä kvantitatiivista tutkimusta, ja tehdään sen sisällöstä totuudenmukaisia ehdotelmia ja niiden avulla tehdään päätelmiä tekstin kirjoittajan ajatuksista, aikeista, toiveista, arvoista ym.

Sisältöanalyysin keskiössä on käsitteellinen muuttuja. Baranovin ”käsitteellinen muuttuja” on tutkimusprosessissani rakenteellisesti Lakoffin ja Johnsonin ”metaforakäsitteen” analogia. Yhtäläisyyksiä näiden välillä löytyy muitakin, mutta termit saattavat kuitenkin olla erilaisia. Baranovin käsitteellisen muuttujan kategorioita voi olla esimerkiksi ”oma – vieras”, ”demokratia”, ”ihmisoikeudet” ja ”materiaalinen menestys”. Vastaavasti Lakoffin ja Johnsonin teoriassa metaforakäsitteet voivat olla esimerkiksi VÄITTELY ON SOTAA; ELÄMÄ ON JUNAMATKA; ILMASTONMUUTOS ON VIHOLLINEN. Aivan kuten metaforakäsitteet nousevat aineistosta esille metaforailmausten kautta, niin käsitteellinen muuttuja voidaan konkreettisesti tekstissä nostaa esille omine merkityksineen kielellisten merkkien perusteella. Esimerkiksi käsitteellinen muuttuja ”oma – vieras” voi tekstissä sisältää seuraavia kielellisiä merkkejä: *minun, meidän, me, minä, tuttu, läheinen* vs. *he, hänen, hän, heidän, heitä, tuntematon, kaukainen*. Toisaalta, kategoria ”demokratia” voisi ilmentyä tekstissä esimerkiksi seuraavanlaisilla kielellisillä merkeillä: *demokratia, demokraattinen, demokraattisesti, kansanvalta, vaalit, vallan jako*. Kielellisten merkkien esiintymistiheydet määrittävät käsitteellisen muuttujan tiheyden. Tämän vuoksi sisältöanalyysin oikeellisuuden

kannalta on erittäin tärkeää, että kielellisten merkkien lista määritetään kokonaisuudessaan. Muutoin joitakin osia käsitteellisestä muuttujasta voi jäädä huomioimatta ja tutkimuksen tulokset saattava jäädä epätarkoiksi.

7.2.1 Baranovin sisällönanalyysin valmistelu ja suoritusvaiheet

Baranov (2001, 248-250) on määritellyt sisältöanalyysitutkimuksen valmistelun ja suorituksen vaiheet.

1. Aineiston valinta ja korpuksen luominen.

Aineiston on liityttävä tietysti tutkittavaan aiheeseen hyvin tiiviisti. Perinteinen esimerkki korpuksen materiaalista voisi olla lehtiartikkelit joltain tietyltä ajalta, tai vaikka jonkun tietyn kirjailijan teokset. Valinta riippuu siitä mitä halutaan tutkia. Lisää tietoa korpuksesta siitä kertovassa luvussa.

2. Käsitteellisen muuttujan valinta ja sen kielellisten merkkien määrittäminen.

Jos käsitteellisen muuttujan merkityksiä voidaan löytää jo aiemmista tutkimuksista tai materiaaleista, niin se helpottaa tutkijaa käsitteellisen muuttujan valinnassa. Baranovin mukaan valinnan kompastuskiviä tutkijalle voi olla esiintymistiheyden ja merkittävyyden suhde ja myös se, että esiintymät ovat liian samankaltaisia käsitteellisen muuttujan kanssa. Baranov käyttää esimerkkinä Eisenhowerin puhetta. Kuten tiedetään, niin Eisenhower virasta poistuessaan piti tunnetun puheen sotateollisen järjestelmän vaarallisuudesta. Jos käytetään tätä puhetta aineistona, niin käsitteellisenä muuttujana ”sotateollinen järjestelmä” on liian tarkka. Se ei ole toimiva suhteessa Eisenhowerin muihin puheisiin. Jos tutkijaa kiinnostaa Eisenhowerin suhtautuminen maanpuolustuksen ongelmiin tai sotateollisuuteen, niin hänen pitäisi valita silloin laajempi muuttuja, esimerkiksi ”armeija” tai ”asevoimat”.

3. Koodattavien yksiköiden valinta.

Käsitteellisen muuttujan kielelliset merkit voidaan kirjata teksteinä, tekstien fragmentteina, kappaleina, lauseina tai yksittäisinä sanoina ja sanayhdistelminä. Koodaustapa riippuu korpuksen mallista ja suuruudesta, sekä myös sisältöanalyysin tyypistä. Jos korpus on laadittu esimerkiksi vain artikkeleiden otsikoista, niin ne toimivat myös koodausyksiköinä. Mitä suurempi korpus on, sen suurempia voivat olla myös koodausyksiköt.

Jos sisältöanalyysia tehdään manuaalisesti käsin, niin koodausyksiköiden valinta riippuu tietysti korpuksen suuruudesta. Jos korpus sisältää tuhansia artikkeleita, ja koodaajia on kaksi tai kolme, niin yksi artikkeli koodausyksiköksi on täysin hyväksyttävä valinta. On otettava

huomioon myös korpuksen sisältämien yksiköiden määrä. Jos korpus koostuu suhteellisen pienistä merkinnöistä, niin ne voivat silloin yhtä hyvin toimia myös koodausyksiköinä.

4. Koodaajien valinta ja koodaamisohjeiden laatiminen.

Manuaaliseen sisältöanalyysiin on laadittava tarkat ohjeet. Koodaajia voi olla useampia ja heidän on työskenneltävä yhtenäisesti samojen periaatteiden mukaisesti.

Koneellisessa analyysissä ohjeistuksen valmistelu korvataan periaatteessa käsitteellisen muuttujan valittujen kielimerkkien kielellisten muotojen luetteloinnilla.

Sisältöanalyysissä voidaan käyttää kahdenlaista koodaamista – pehmeää ja kovaa. Kovassa koodaamisessa ohjeet laaditaan niin, että koodataan vain selvät muuttujan sisältymiset tekstissä, eli vain ne muuttujan kielimerkit, jotka selvästi esiintyvät tekstissä.

Pehmeässä mallissa koodaaja voi kirjata myös epäselvempiä ja epäsuoria merkkejä, joissa käsitteellinen muuttuja näkyy tekstissä. Näin voidaan toimia tilanteissa, joissa on vaikea erotella kaikkia muuttujan merkkejä. Jos käsitteellinen muuttuja on esimerkiksi ”ihmisoikeudet”, niin se voi tulla esille myös tekstissä, joka kertoo tuotantolaitoksen turvallisuustekniikasta. Tällaisten muuttujien merkintöjen ennakoiminen on kuitenkin vaikeaa.

Kovaa koodaamista käytetään luonnollisesti vain koneellisessa sisältöanalyysissä. Tekoälyn kehittyminen voi muuttaa tilannetta.

5. Koodaaminen.

6. Tietojen laskeminen ja tulosten tulkitseminen.

Tulosten työstämiseen käytetään yleensä monimutkaisia analyysin tilastointityökaluja, esimerkiksi faktori- tai ryhmäanalyysia.

Baranov (2001, 250) peräänkuuluttaa sisältöanalyysin tutkimuksen laaduntarkkailun tärkeyttä. Tutkimuksen tarkkuuteen ja oikeellisuuteen on kiinnitettävä huomiota ja on käytettävä erilaisia luotettavuus normeja, joilla voidaan tarkastella tulosten paikkansapitävyyttä. Luotettavuustekijöitä ovat vakaus, toistuvuus ja tarkkuus.

Vakaus tarkoittaa sitä, että kun yksi ja sama koodaaja työskentelee samassa tutkimuksessa uudestaan jonkin kuluttua ensimmäisestä kerrasta, hän käsittelee tietoja samalla tavalla silloin, kuin ensimmäiselläkin kerralla. Toistuvuus tarkoittaa sitä, että samat tulokset saataisiin myös

eri koodaajien toimesta, eri aikana ja eri tilanteissa ja samoilla ohjeistuksilla. Tarkkuus tarkoittaa sitä, että asiantuntijoiden laatimia ohjeistuksia koodauksesta on noudatettava.

Baranov (2001, 252) kirjoittaa, että sisältöanalyysia käytetään politiikan tutkimuksessa usein tutkittaessa jonkun asenteita, käsityksiä ja arvomaailmaa sekä miten hän suhtautuu eri tapahtumiin jne. Tyypillisin esimerkki tutkimuskohteesta on republikaanien ja demokraattien puolueohjelmat, ja tarkemmin sanottuna se, miten heidän ohjelmissaan nousee esille käsitteellisen muuttujan ”oma – vieras” dynamiikka. Jos ”vieras” nousee paljon vahvemmin esille kuin ”oma”, niin se voidaan tulkita niin, että poliittinen diskurssi on konflikteille altis ja että puolueiden välisissä suhteissa on oleellisia ongelmia. Jos valtiolla ei ole olemassa merkittävää ulkoista konfliktia, niin ”vieraan” muuttujan selvä esille nousu kertoo sisäisistä konflikteista.

7.3 Lähilukeminen

Haluan esitellä myös lähilukemisen periaatteita, koska se on tutkimuksessani merkittävässä roolissa, sillä sen keinoja soveltaen etsin ja valitsen aineistosta metaforailmaukset.

Lähilukeminen ei ole ainoastaan tekstin kielellisten merkkien havainnointia, vaan se on aina myös tulkintaa. Ja tulkintaan vaikuttaa aina lukijan näkökulma (Pöysä 2010, 343). Pöysä (emt 339) kirjoittaa, että tekstin ensimmäinen lukukerta ei ole koskaan puhdasta tai viatonta. Kuten diskurssianalyyssissäkin yleisesti, niin lähiluennankin taustalla vaikuttavat lukijan ennakkokäsitykset genrestä ja ennakko-odotukset tekstin sisällöstä. Ne vaikuttavat jo ensimmäisessä kohtaamisessa tekstin ymmärtämiseen. Ensimmäisellä lukukerralla tekstin aukkoja täytetään yleensä myös jo ei-reflektiivisesti oman kulttuurin kautta saaduilla käsityksillä sekä omien kokemusten perusteella, eli merkityspotentiaalin kautta, voisi kai sanoa.

Pöysä (2010, 344) kirjoittaa terävästi, että teoreettisesti informoituneelle lähiluvulle teorian tulee kuitenkin olla renki, eikä isäntä.

Keskeisin asia lähiluvussa moneen kertaan tehtävä lukeminen, eli se tarkoittaa toistoja ja paluuta tekstiin, mutta kyse on erilaisesta lukemisesta eri kerroilla (Pöysä 2010, 338). Tekstiä voidaan lukea nopeasti esimerkiksi eläytymällä siihen, eli tekstin ja omien kokemusten välisten suhteiden etsimistä tai hitaammin tankaten, katkonaisesti tai erittelemällä. Ensimmäisen kohtaamisen laatu tekstin kanssa riippuu lukutilanteesta, tekstistä tai lukijasta.

Lähilukemisen prosessiin kuuluu lukemisen ohella myös kirjoittaminen (emt 344). Tekstistä tehdään muistiinpanoja ja tekstiin tehdään merkintöjä. Samalla lukeminen hidastuu, siitä tulee

katkonaista ja analyttistä. Tekstin yksityiskohdat alkavat saada enemmän huomiota ja lukijan merkinnät alkavat sisältää reflektointia tekstin pohjalta. Kirjoittaminen onkin olennainen keino omien ajatusten ulkoistamiseksi, eli niiden saattamisessa ajattelun kohteiksi. Kun lukija täydentää tekstin aukkoja, hän käyttää hyväksi omaa taustatietoaan ja lisää siihen omia mietteitään ja ajatuksiaan. Omat väärät tulkinnat sekä huomaamatta jääneet asiat saattavat tulla lukijalle ilmi vasta kun hän kirjoittaa kokonaisvaltaista tulkintaa tekstistä. Omien mietteiden ja niiden muistiinpanojen pohdinta on hyvä keino havaita omia ennakkoluuloja ja asenteita ja pyrkiä minimoimaan niiden vaikutusta tutkimuksen tuloksiin.

Aivan kuten diskurssianalyysi tai metaforatutkimus, niin lähiluentakaan ei tule koskaan lopullisesti valmiiksi, se jää aina lopusta avoimeksi. Teksti ei sinänsä muutu, mutta lukijoiden näkökulmat muuttuvat ajan saatossa (Pöysä 2010, 340).

Lähilukemisen voi Pöysän mukaan (2010, 343) jakaa kolmeen eri tasoon. Sanastolliseen, lausetasoon ja tekstin kokonaisrakenteelliseen tasoon. Suoritan tutkimuksessani lähiluentaa sanastollisella tasolla, hieman soveltaen, eli keskittymättä kuitenkaan jokaiseen yksittäiseen sanaan, mutta nostamalla tekstistä esiin sellaisia sanoja ja niiden konnotaatioita, joiden avulla pystyn muodostamaan metaforakategorioita.

On huomattava, että myös arkikieli ja median kieli käyttävät runsaasti metaforisuutta, jonka purkaminen voi olla avain tekstin piiloretorisen vaikuttavuuden ymmärtämiseen. (Pöysä 2010, 343)

8 TUTKIMUSAINEISTO, ANALYYSI JA TULOKSET

8.1 Aineiston kokoaminen

Keräsin korpukseen suomenkielistä aineistoa Suomen presidentin, Valtioneuvoston kanslian ja ministeriöiden sivuilta. Venäjänkielistä aineistoa keräsin Venäjän presidentin, valtion Duuman sekä ministeriöiden sivuilta. Korpus koostuu siis puheista, haastatteluista ja istuntojen puheenvuoroista.

Suomalaisilta sivuilta hain materiaalia hakusanalla ”arkti” tai joillakin sivuilla oli mahdollisuus valita ns. avainsanaksi arktinen alue. Venäjänkielisiltä sivuilta etsin materiaalia hakusanoilla «арктика» tai «аркти» (arktika, arkti). Tällaisen hakusanan valinnalla koitin minimoida riskejä, että dokumentteja jäisi löytymättä ”arktinen” sanan taipumisen vuoksi.

Suomenkielistä materiaalia ei löytynyt niin helposti ja paljon kuin odotin. Toki aivan tarpeeksi kuitenkin tätä työtä varten. Aineiston määräksi muodostui lopulta 10 dokumenttia Suomen presidentiltä ja 9 Venäjän presidentiltä. Muiden kuin presidenttien dokumentteja otin molemmista kielistä 18. Ne sisälsivät esimerkiksi ulkoministereiden Timo Soini ja Sergei Lavrov puheita, sekä muiden ministerien ja kansanedustajien puheita, puheenvuoroja tai haastatteluja.

Alustavasti oli tarkoitus ottaa kaikkia puheita saman verran, mutta päätin lopulta jättää yhden Venäjän presidentin dokumentin pois tasoittaakseni hieman tilastoja, koska sanamäärällisesti venäjänkieliset tekstit olivat suurempia. Venäjänkielistä materiaalia on varmasti siitakin huolimatta sanallisesti enemmän, mutta se ei ole tämän työn osalta ongelma, koska tässä ei varsinaisesti vertailla sanamääriä, vaan ajatuksena on tutkia maiden välillä eroja metafora-ajattelussa ja diskursseissa.

Keräsin aineistoa lähtökohtaisesti viimeisen kymmenen vuoden ajalta, mutta en pitänyt rajaa täysin rikkomattomana. Suomenkielistä aineistoa on korpuksessa joka vuodelta vuodesta 2011 vuoteen 2020. Venäjänkielinen aineisto taas on ajallisesti hajanaisempaa: sitä on vuodesta 2008 vuoteen 2020, mutta vuosilta 2009, 2010, 2012, 2015 ja 2018 ei ole materiaalia. Kyse ei ole siitä, etteikö sitä olisi löytynyt, vaan halusin tutkimukseen suunnilleen saman verran dokumentteja molemmista kielistä, enkä nähnyt tärkeäksi kerätä dokumentteja joka vuodelta.

Otteet Excel-taulukoista ovat liitteenä tutkielman lopussa. Liite 1 - Excel-taulukko suomenkielisistä metaforista ja Liite 2 - Excel-taulukko venäjänkielisistä metaforista.

8.2 Aineiston käsittely

Etsin siis aineistosta sisällönanalyysin ja lähiluvun periaatteiden mukaisesti metaforailmauksia, eli yksittäisiä sanoja, jotka ovat metaforisia. Niiden pohjalta muodostin metaforakäsitteitä Lakoffin ja Baranovin aiemmin esittelemieni tutkimus- ja työskentelyperiaatteiden mukaisesti. Otetaan esimerkiksi tekstissä esiintyvä sana *askel*. Tekstissä voidaan sanoa, että ”tämä on meille askel oikeaan suuntaan”. Metaforateorian mukaan yksittäinen sana *askel* lauseen sisällä kertoo matkasta. Ja jos halutaan määritellä vielä tarkemmin, niin kävelymatkasta. Lauseesta löytyy toinenkin sana, joka viittaa matkaan, *suunta*. Näin alkaa hiljalleen muodostua metaforakäsite X on kävelymatka. Tässä tapauksessa käsite olisi Arktinen politiikka on kävelymatka.

Latasin kaikki tekstit työasemalle, jotta niitä olisi helpompi käsitellä. Sitten luin koko korpuksen läpi ja samalla merkitsin sinne havaitsemiani metaforia. Sen jälkeen toistin prosessin ja tein samalla uusia havaintoja ja poistin joitakin ”väärä”. Aloin työskentelyprosessin aikana myös miettiä metaforakäsitteen lisäksi laajempaa teemaa, jonka alle metaforakäsitteen voisi sijoittaa. Vasta korpuksen kolmannella lukukerralla aloin merkitä metaforia Excel-taulukoihin. Molemmille kielille luotiin omat taulukot. Taulukkoon muodostin seitsemän saraketta, jotka auttavat materiaalin tarkastelussa eri lähestymiskulmista. Sarakkeet ovat:

Esimerkki – tässä on lauseen osa, jossa käytetty metaforailmaisuus näkyy.

Kuka – puhuja, esimerkin käyttäjä.

Vuosi – esimerkin käytön ajankohta.

Koodi – tämä toimii linkkinä alkuperäiseen tekstiin.

Metaforakäsite – tämä tarkoittaa metaforaa, esimerkiksi Arktinen politiikka on urheilua.

Metaforailmaisuus – tässä on yksittäinen sana, joka viittaa metaforaan ja jonka perusteella metaforakäsite on muodostettu. Sana voisi olla esimerkiksi *strateginen*. Se viittaa sodankäyntiin, joten sen pohjalta voidaan muodostaa metaforakäsite - Arktinen politiikka on sotaa.

Teema – Tämä on laajempi aihealue, jonka alle metaforan voi sijoittaa. Esimerkiksi metaforan - Arktinen politiikka on teatteria - sijoitin teeman *kulttuuri* alle. Alla näkymä taulukon muotoutumisesta. Sen alla esimerkki 1, jonka muodossa esitän esimerkit jatkossa.

esimerkki	kuka	vuosi	koodi	metaforakäsite	metafora-ilmaisu	teema
Mikä on teidän mielestänne Kiinan rooli	Stefan Wallin	2017	kyselytunti_fi_180517	Arktinen politiikka on teatteria	rooli	kulttuuri

(1) Mikä on teidän mielestänne Kiinan rooli (Stefan Wallin, [kyselytunti_fi_180517](#))

8.3 Yleiskatsaus tuloksista

Kaiken kaikkiaan venäläisiä metaforaesimerkkejä löytyi 859, ja suomalaisia 704. Ne jakautuivat eri teemojen alle seuraavanlaisesti. Teemat, joissa on merkittäviä eroja, on lihavoitu.

Taulukko 1. Metaforien teemat

Teema	Suomenkieliset	Venäjänkieliset
abstrakti	0	18
aineellistaminen	35	67
arki	19	18
arkkitehtuuri	45	122
avaruus	5	13
filosofia	7	6
ihmissuhteet	24	0
koulutus	3	0
kulttuuri	49	65
logistiikka	0	9
luonto	3	7
matka	75	81
organismi	19	26
pelejä	43	10
personointi	83	51
resurssi	35	52
sota	62	77
säiliö	2	0

Teema	Suomenkieliset	Venäjänkieliset
taide	4	3
talous	28	68
tasapaino	30	52
tekniikka	33	29
terveydenhuolto	25	3
tiede	14	14
turismi	7	5
työ	11	25
urheilu	35	26
uskonto	8	12
Kaikki yhteensä	704	859

Minkälaisia havaintoja edellä mainituista tuloksista voi tehdä? Venäjällä arkkitehtuurin metaforien noin selvä enemmisyys on yllättävä. Suomen puolella teemat ovat selvästi tasaisemmin jakautuneet. Suomessa eniten esimerkkejä on teemassa personointi, kun Venäjällä se on vasta kahdeksannella sijalla. Matka ja sota -teemat ovat molemmissa maissa sijoilla kaksi ja kolme. Talous on venäjänkielisessä aineistossa neljäntenä ja suomenkielisessä vasta 12. Toki, listan keskikastissa erot eivät ole välttämättä kovin suuria. Suomessa on käytetty selvästi enemmän metaforia urheilusta, peleistä ja terveydenhuollosta kuin Venäjällä.

Teemat, joissa on vain muutama esimerkki, ovat mielestäni liian vajaita, jotta niitä voisi analysoida. Esimerkiksi suomenkielisestä aineistosta löytyi teema koulutus, mutta siitä on vain kolme esimerkkiä yhdestä ja samasta presidentti Niinistön puheesta.

Kuten toin luvussa 5.1 esille, niin Baranovin (2018, luento) mukaan konfliktimetaforien, eli esimerkiksi sota- ja urheilumetaforien käyttö viittaa konfliktimielentilaan ja siihen taipuvaiseen ajatteluun. Suomenkielisessä aineistossa sota- ja urheilumetaforaesimerkkejä on yhteensä 97 ja venäjänkielisessä 103. Venäjänkielinen aineisto on tosin sanamäärällisesti laajempi, joten suhteessa suomalaisessa aineistossa on käytetty enemmän konfliktimetaforia kuin venäläisessä, mutta ero ei ole merkittävä.

Baranov (2018, luento) on myös sitä mieltä, että orgaanisten metaforien käyttö kertoo rauhanomaisesta mielentilasta ja ajattelusta ja rakenteellisten metaforien käyttö (arkkitehtuuri, mekanismit) vastaavasti rationaalisesta ajattelusta. Organismi ja luonto -teemojen alaisia

metaforaesimerkkejä löytyi suomenkielisiä 22 ja venäjänkielisiä 33. Ei siis merkittävää eroa maiden välillä tässäkin, mutta voisiko se, että konfliktimetaforat ovat huomattavasti käytetympiä, kuin rauhanomaiset kertoa siitä, että taustalla ajattelussa saattaa piillä ongelmia yhteistyön saralla.

Selkeämpi ero löytyi teemojen arkkitehtuuri ja tekniikka sisältä. Venäläisiä esimerkkejä näistä teemoista löytyi yhteensä 151 ja suomalaisia 78. Eli Venäjällä arkkitehtuuri (122) muodostaa selvästi käytetyimmän teeman, kun Suomessa (45) taas se ei erotu yksittäisenä teemana listan kärjessä. Arkkitehtuuri ja tekniikka yhdistettynäkään se ei nousisi käytetyimmäksi teemaksi suomenkielisessä aineistossa, vaan ottaisi sijan kärkikolmikun keskeltä personoinnin (83) ja matkan (74) välistä.

Toin tässä esille muutamia lukuja mielenkiintoisina esimerkkeinä siitä, miten taulukkoa voisi periaatteessa lukea tai käsitellä. Samalla on kuitenkin muistettava, että tutkijan täytyy olla hyvin varovainen julistaessaan selviä linjoja kansakuntien ajattelusta, enkä sitä yritäkään tämän suuruisella aineistolla tehdä.

8.3.1 Eroavat teemat

Venäjän puolella nousi esiin teema **logistiikka**, josta löytyi 9 esimerkkiä. Suomesta ei tällaista löytynyt. Logistiikan metaforakäsitteitä oli esimerkiksi погрузить, нагрузка eli suomeksi kuormata, kuorma. Metaforakäsitteenä on esimerkiksi *Arktinen politiikka on kuormausta*.

(2) <...> Нагрузка на работодателя, <...> (Tumusov F. S. - istunto_ru_070319).
(=työnantajan kuorma.)

Suomen puolelta löytyi vastaavasti teema **ihmissuhteet**, jota ei venäjänkielisestä materiaalista löytynyt. Syy tähän on selkeä. Sana *kumppani* toistui arktisen alueen diskurssissa molemmissa kielissä usein. Suomen kielessä kumppani voi viitata ihmissuhteisiin, kuten esimerkiksi elämänkumppani, mutta venäjän kielessä (партнёр) sitä ei tässä mielessä käytetä. Venäjänkielessä sillä tarkoitetaan enemmänkin liikekumppanuutta tai myös joissakin urheilulajeissa voidaan puhua ”partnerista”. Näin ollen venäjänkieliseen taulukkoon se asettuikin aivan toiseen lokerikkoon, eli **talous**-teemaan, metaforakäsitteellä *Arktinen politiikka on bisnestä*.

(3) <...> kumppanuus pysyy byrokratiasta vapaana <...> (Hannu Halinen, halinen_fi_060411).

(4) <...> приглашаем наших зарубежных партнеров. (Titov V. G. - mid_ru_190916). (=kutsumme meidän ulkomaiset kumppanimme)

Käydään sitten joitakin teemoja läpi vähän tarkemmin yksittäin.

8.4 Teemat

8.4.1 Arkkitehtuuri

Tämä teema oli venäjänkielisen aineiston selvästi käytetyin, mutta suomenkielisessä se oli enemmänkin keskitasoa. Metaforakäsite on *Arktinen politiikka on rakennelma*. Metaforailmaisut ovat siis rakentamiseen tai rakennelmaan liittyviä sanoja. Tyypillisimpiä venäjänkielisiä esimerkkejä ilmauksista: *поддержка, поддерживать, структура, упор, опора ja основа*.

(5) <...> договора о противоракетной обороне, который, на мой взгляд, являлся краеугольным камнем обеспечения стратегической стабильности. (Putin V. V. - forumi_ru_300317). (=ohjuspuolustus sopimus oli mielestäni strategisen vakauden turvaamisen kulmakiviä)

Tyypillisimpiä suomenkielisiä esimerkkejä ilmauksista: *tuki, tukea, rakentaa, rakentava*.

(6) <...> on syytä harkita vahvemman arktisen kumppanuuden rakentamista. (Sauli Niinistö - niinisto_fi_030412).

Tässä kategoriassa huomioitavaa on se, että kun tukea tarkoitettiin ikään kuin rakenteellisessa mielessä, niin asetin sen tähän kategoriaan. Mutta kun tukea osoitettiin ihmiseltä ihmiselle, niin asetin sen metaforakäsitteeseen *Arktinen politiikka on terapiaa*, jonka sijoitin teeman **terveydenhuolto** alle. Venäjän puolella terveydenhuollon teemassa oli vain kolme esimerkkiä. Suomen puolella 25.

(7) <...> kiittää Vladimiria tuesta <...> (Sauli Niinistö - forumi_ru_300317).

8.4.2 Matka

Tämä teema oli suosittu molemmissa kielissä ja se sisältää seuraavia metaforakäsitteitä: *Arktinen politiikka on matka, Arktinen politiikka on automatka, -kävelymatka, -laivamatka*. Metaforakäsitteet ovat muodostuneet mm. seuraavanlaisista ilmauksista: *askel, suunta, päästä, ajaa / шаг, направление, продвижение, дорожная*.

Olen jättänyt tilastoinnista pois konventionaaliset metaforat, kuten *lähdemme siitä, että... lähtökohta... исходим из того...*

(8) Olemme kaikki samassa veneessä. (Sauli Niinistö - forumi_ru_300317).

(9) <...> мы выйдем на такую дорогу с двусторонним движением <...> (Putin V. V. - forumi_ru_300317). (=menemme kaksisuuntaiselle tielle)

8.4.3 Sota

Sota on mielenkiintoinen, molemmissa kielissä paljon käytetty ja myös huomiota herättävä kategoria. Se on mielenkiintoinen aineiston käsittelyn kannalta muutaman seikan vuoksi.

Ensinnäkin arktisen alueen politiikkaan kuuluu valtiotasolla toimintasuunnitelmat, eli strategiat. Sekä Suomella että Venäjällä on arktisen alueen strategia-asiakirjat, ja niihin viitattiin teksteissä hyvin useasti. Päätin jättää sanan *strategia* taulukoimatta, koska viittaus on yleensä yhteen ja samaan teokseen ja se vääristäisi tilastoja. Sen sijaan sana *strateginen* on tilastoitu.

Toinen mielenkiintoinen sana on venäjän *цель*. Se tarkoittaa tähtäintä, joka tietysti kuuluu aseiden osana sinällään sodankäynnin termistöön. Sillä on kuitenkin toinen, tavanomaisempi merkitys, tavoite. Se ei siis normaalissa kielenkäytössä ole ampumiseen viittaava metafora, vaan tavoite. Kun suomalainen asettaa itselleen jonkun tavoitteen, niin venäläinen vastaavasti tähtää tekemisellään johonkin.

Oli myös hieman yllättävää huomata, kuinka paljon venäjänkielisessä aineistossa käytettiin sanaa *вызов* samalla tavalla kuin suomen kielen sanaa *haaste*. Muistan kuinka venäjän kielen opiskeluni alkuaikoina se oli vasta tulossa käyttöön haasteen merkityksessä, eivätkä monet siitä oikein pitäneet. Nyt siis 10 vuoden päästä se on jo valtiojohdonkin käytössä virallisissa keskusteluissa. Venäjän 77 sotateeman esimerkistä viisi perustuu sanaan *вызов*.

(10) Арктика ставит перед нами колоссальные ВЫЗОВЫ. (Putin V. V. - arktinenfoorumi_ru_090419). (=Arktinen alue tuo eteemme valtavia haasteita.)

(11) Этот регион без преувеличения имеет стратегическое значение. (Medvedev D. A. - medvedev_ru_170908). (=Tällä alueella on yhtään liioittelematta strateginen merkitys.)

(12) <...> kuvaus onkin pitkälti osuva ja Suomi tähtää <...> (Hannu Halinen - halinen_fi_060411).

8.4.4 Aineellistaminen

Aineellistamisen teema oli molemmissa kielissä käyttöasteeltaan ylempää keskitasoa. Siinä esiintyy paljon erilaisia metaforakäsitteitä, mutta kyse on jonkun abstraktin aiheen fyysisenä objektina kokemisesta, eli aineellistamisesta.

(13) <...> tavoitteista, joita silloin oli ehkä nähtävissä. (Pertti Salolainen - kyselytunti_fi_180517).

Tässä kategoriassa ilmeni yksi mielenkiintoinen ero maiden välisissä metaforissa. Suomessa arktista aluetta ja sen luontoa kuvataan usein sanalla *herkkä*, joka on inhimillinen piirre. Tästä syntyikin metaforakäsite *Arktinen luonto on ihminen*, ja se sijoittuu teeman **personointi** alle. Venäjällä taas arktista luontoa kuvattiin sanalla *хрупкая*, joka voisi kääntää suomeksi sanalla *hauras*. Hauras viittaa enemmän esineeseen ja näin ollen menee teemaan **aineellistaminen**, metaforakäsitteeseen *Arktinen luonto on esine*.

(14) <...> природы, она очень хрупкая в Арктике. (Putin V. V. - arktinenfoorumi_ru_090419). (=luontoa, se on arktisella alueella erittäin hauras.)

8.4.5 Personointi

Käytämme puheessamme paljon personointia, eli asioiden tai enemmänkin tekijöiden inhimillistämistä. Useasti se on jo niin tavanomaista, että siihen ei kiinnitetä mitään huomiota. Esimerkiksi *Suomi vaatii...* tai *Venäjä haluaa...* Suomi ja Venäjä tässä tapauksessa tarkoittavat joitakin inhimillisiä tahoja, valtiojohtajia, edustajia tms. mutta usein puhutaan vain valtioiden nimillä. Jätin tällaiset yhdellä inhimillistä toimintaa kuvaavalla verbillä tehdyt personoinnit tilastoinnista pois. Laskin mukaan sen sijaan tapaukset, joissa valtioita tai muita kohteita kuvataan inhimillisillä piirteillä.

Personointi oli suomenkielisen aineiston käytetyin teema ja Venäjällä keskitasoa.

(15) Suomen tuleekin olla kyllä hyvinkin valveutunut ja hereillä siinä <...> (Mikko Savola - savola_fi_031019).

(16) Красноярский край стал донором <...> (Karmazina R. V. - istunto_ru_200220). (=Krasnojarskin alueesta tuli luovuttaja)

8.4.6 Urheilu

Urheilu metaforien aiheena oli suomenkielisessä aineistossa yleisempää kuin venäjänkielisessä, jossa sen esiintyminen oli melko vähäistä. Metaforakäsitteet ovat muodostettu mm. seuraavista ilmauksista: *kiihdyttää/jarruttaa*, *pelipaikat*, *selättää*, *läpilyönti*, *ускорить*, *угрок*, *рекорд*.

(17) Ilmastonmuutoksen selättäminen on elintärkeää <...> (Sauli Niinistö - niinistö_fi_300317).

(18) На финишную прямую вышла работа над документами (Sljunjajev I. N. - istunto_ru_240513). (=Asiakirjojen työstäminen on loppusuoralla)

(19) <...> kiihdyttää ilmaston lämpenemistä. (Sauli Niinistö - niinistö_fi_300317).

8.4.7 Abstraktinen

Abstrakti on teema, johon asetin esimerkkejä, joita oli vaikea luokitella perustellusti johonkin yksittäiseen teemaan. Venäjänkielisessä aineistossa esiintyi 18 esimerkkiä tästä teemasta, kun taas Suomen puolella ei yhtään.

(20) <...> партнеры решили заморозить этот формат, <...> (Lavrov S. V. - lavrov_ru_110517) (=kumppanit päättivät jäädyttää formaatin)

(21) <...> за раскачку государств. (Putin V. V. - arktinenfoorumi_ru_090419) (=valtioiden heilumisesta)

8.4.8 Talous

Talousteema oli suhteessa jonkin verran suositumpaa venäjänkielisessä aineistossa ollen siinä ylempää keskitasoa, kuin suomalaisessa, jossa se oli alemmaa keskitasoa. Arktisen alueen

diskurssi sisältää vain kahdenlaisia talousaiheisia metaforakäsitteitä; *Arktinen politiikka on bisnestä* tai *Arktinen politiikka on taloutta*. Yleisiä metaforailmauksia tässä teemassa on *tarjota*, *arvokas* / *партнёр, выгодный*.

(22) <...> мы в большом долгу перед нашими избирателями! (Tumusov F. S. - istunto_ru_240317). (=Olemme paljon velkaa äänestäjillemme!)

(23) <...> olemme tarjonneet Rovaniemeä <...> (Timo Soini - soini_fi_141015).

8.4.9 Tasapaino

Tasapainottelun esimerkkejä esiintyi molemmissa kielissä niin paljon, että niistä muodostui teema. Yleisiä metaforailmauksia tässä teemassa: *устойчивый, стабильность, сбалансировать, painopiste, painottaa, vakaus*.

(24) <...> painopiste onkin lähivuosissa. (Jyrki Katainen - katainen_fi_021013).

(25) <...> обязаны придерживаться тщательно выверенного, взвешенного подхода. (Putin V. V. - istunto_ru_050614). (=on noudatettava huolellisesti kalibroituja, tasapainoista lähestymistapaa.)

8.4.10 Terveydenhuolto ja Peli

Nämä teemat esiintyivät suomenkielisessä aineistossa usein verrattuna venäjänkieliseen aineistoon (**terveydenhuolto** 25 – 3, **peli** 43 – 10). Terveydenhuollon teemassa esiintyviä metaforakäsitteitä on mm. *Arktinen politiikka on terveydenhuoltoa*, *Arktinen politiikka on terapiaa*. Myös sairauteen viitattiin joitakin kertoja. Metaforailmauksia olivat mm. *hillitä, kipeä ja elvytys*. Venäjänkielisestä aineistosta löytyi vain kolme esimerkkiä.

(26) Arktinen aluekaan ei tietenkään ole immuuni jännitteille. (Sauli Niinistö - niinisto_fi_070519).

(27) хочу поддержать коллегу Коткина (Gogoleva T. S. - istunto_ru_270813). (=Haluan tukea kollegaani Kotkinia.)

Pelin teemassa esiintyi mm. seuraavanlaisia metaforakäsitteitä; *Arktinen politiikka on uhkapeli*, *Arktinen politiikka on peliä*, *Arktinen politiikka on palapeliä*. Yleisiä metaforailmauksia; *panos, riski, yhteensovittaa* / *узпа, пуск*.

(28) <...> отказе от архаичных геополитических игр с «нулевой суммой». (Lavrov S. V. - lavrov_ru_090419). (=kieltäytyä iän ikuisista geopolitiittisista nollasummapeleistä.)

(29) <...> mutta siitäkin puuttuvat rahalliset panostukset täysin. (Johanna Ojana-Niemelä - kyselytunti_fi_271016).

8.5 Tilastoja

Seuraavaksi on listattuna molempien maiden metaforien käyttäjät. Presidenteillä on luonnollisesti selvästi enemmän esimerkkejä, koska heidän puheitaan oli aineistossa selvästi

eniten. Seuraavaksi eniten oli ulkoministereiden tekstejä, joten seuraavaksi tulevat myös luonnollisesti herrat Soini ja Lavrov. Venäläisistä kansanedustajista aktiivisimpia metaforien käyttäjiä olivat Meškov, Titov ja Tumusov. Suomalaisista puhujista vertauskuvauksellisina esiintyivät esimerkiksi Hannu Halinen, Jyrki Katainen ja Sanna Marin. Otin mukaan tilastoihin Arktisten foorumien keskustelunjohtajan puheenvuorot, jos ne sisälsivät kysymyksiä tai kommentteja Sauli Niinistölle tai Vladimir Putinille.

Taulukko 2. Venäläiset metaforien käyttäjät

Henkilö	Määrä
Путин В. В.	356
Лавров С. В.	118
Титов В. Г.	81
Мешков А. Ю.	53
Тумусов Ф. С.	37
Медведев Д. А.	26
Слюняев И. Н.	25
Сысоев В. В.	13
Гоголева Т. С.	12
Шингаркин М. А	12
Абалаков А. Н.	9
Кармазина Р. В.	8
Muut yhteensä	109
Yhteensä	859

Taulukko 3. Suomalaiset metaforien käyttäjät

Henkilö	Määrä
Sauli Niinistö	327
Timo Soini	91
Hannu Halinen	46
Jyrki Katainen	41
Johanna Karimäki	23
Sanna Marin	23

Henkilö	Määrä
Jyri Häkämies	13
Heikki Autto	10
Erkki Tuomioja	9
Kimmo Tiilikainen	8
Krista Mikkonen	8
Ville Niinistö	8
Alexander Stubb	7
Jan Vapaavuori	7
Johanna Ojana-Niemelä	7
Mikko Savola	7
Anne Berner	6
Muut yhteensä.	63
Yhteensä	704

Vuositasolla arktisen alueen diskurssissa metaforien käytössä on havaittavissa pieni notkahdus vuosina 2013-2015. Ukrainan kriisin alkaminen vuonna 2014 selittää varmasti osaltaan asiaa. Huomio kiinnittyi arktisesta alueesta muualle.

Taulukko 4. Metaforat vuositasolla.

Vuosi	Suomi	Venäjä
2008	0	16
2009	0	0
2010	0	0
2011	88	15
2012	107	0
2013	41	191
2014	22	74
2015	36	0
2016	72	46
2017	112	239
2018	22	0

Vuosi	Suomi	Venäjä
2019	173	227
2020	31	51
yht	704	859

Seuraavassa taulukossa tuon esille presidenttien yleisimmin käyttämiä metaforakäsitteitä. Olen korostanut taulukossa suurimpia eroja. Arktisen alueen personointia ja aineellistamista käsittelin jo ylempänä, kuten myös eroa ihmissuhde-metaforassa. Taulukon selvin ero on metaforakäsitteessä *Arktinen alue on resurssi*. Molemmissa kielissä resurssi oli kyllä yleinen metafora, koska metaforailmaisu *hyödyntäminen* toistui usein. Tässä taulukossa resurssi-metaforan erossa näkyy kuitenkin ehkä se, että Venäjällä on arktisella alueella sekä luonnonvaroja että teollisuutta paljon enemmän kuin Suomessa ja se on tärkeä aihe myös Venäjän Federaation arktisessa strategiassa, kuten luvussa 3.5 tuli esille.

Arktinen politiikka on sähkötekniikkaa -metaforakäsite selittyy metaforailmauksen *jännite* tiheällä esiintyvyydellä. *Arktinen politiikka on taistelua* selittyy ilmauksen *haaste* tiheällä esiintyvyydellä.

Taulukko 5. Presidenttien yleisimpiä metaforakäsitteitä.

Metaforakäsite	Niinistö	Putin
Arktinen politiikka on matka	20	15
Arktinen politiikka on urheilua	16	10
Arktinen politiikka on sähkötekniikkaa	16	3
Arktinen politiikka on kotitalous	15	8
Arktinen politiikka on rakennelma	15	57
Arktinen politiikka on taistelua	15	5
Arktinen politiikka on uhkapeliä	14	3
Arktinen politiikka on kävelymatka	13	9
Arktinen politiikka on tasapainoilua	12	24
Arktinen politiikka on taloutta	12	6
Arktinen politiikka on ihmissuhteita	11	0
Arktinen politiikka on bisnestä	9	30
Arktinen politiikka on kulttuuria	9	5
Arktinen politiikka on sotaa	8	21

Metaforakäsite	Niinistö	Putin
Arktinen politiikka on teatteria	7	3
Arktinen alue on resurssi	0	35
Arktinen politiikka on kirjallisuutta	5	15
Arktinen politiikka on fyysistä työtä	3	7
Valtio on ihminen	6	8
Arktinen alue on esine	0	7

9 POHDINTAA

Tutkimuksen tavoitteena oli selvittää, minkälaisia metaforia arktista aluetta koskevassa poliittisessa diskurssissa käytetään Suomessa ja Venäjällä ja minkälaisia eroja niissä maiden välillä on havaittavissa.

Aineiston kokoaminen alkoi ensisijaisesti presidenttien puheiden keräämisellä, koska ne olivat helpoiten löydettävissä presidenttien virallisilta nettisivuilta. Sen jälkeen keskityin etsimään yleisemmin molempien maiden valtiojohdon ja kansanedustuston puheita tai puheenvuoroja arktisesta alueesta. Yritin saada mukaan mahdollisimman paljon eri poliitikkojen puheita, mutta suomenkielistä materiaalia oli vähemmän saatavilla ja se oikeastaan asettikin rajoitukset myös venäjänkielisen aineiston määrälle, jota olisi löytynyt enemmän ja helpommin. Venäläisessä diskurssissa näkyi erona suomalaiseen esimerkiksi se, että Venäjällä on teollisuutta arktisella alueella enemmän, sekä se, että arktisella alueella on luonnonvarojensa vuoksi myös selvä sotilaspoliittinen aspekti. Nämä asiat näkyivät siis jonkin verran diskurssissa, mutta eivät siitä huolimatta merkittävästi metaforien tasolla. Aineiston analyysivaiheessa kiinnitin huomiota myös siihen seikkaan, että presidentti Putinin ja ulkoministeri Lavrovin haastatteluissa usein, oli alkuperäinen aihe sitten mikä tahansa, keskustelu jossain vaiheessa siirtyy Venäjän ja Naton suhteisiin ja/tai Ukrainan konfliktiin. Näin kävi aika ajoin myös tässäkin aineistossa, mutta en alkanut poistamaan tiettyjä osia keskustelusta sen vuoksi, vaan päätin, että jos keskustelun aiheena on arktinen alue, niin siihen diskurssiin silloin myös kuuluu kaikki siinä keskustelussa sivutut aiheet.

Metaforatutkimus on mielenkiintoista ja uskon, että sen avulla on mahdollista tarkastella koko yhteiskunnan tai sen eri kerrosten ajattelua. Kun yhdistetään kriittinen diskurssianalyysi, systeemis-funktionaalinen kieliteoria sekä metaforatutkimus poliittisesta diskurssista, on silloin olemassa suorastaan herkulliset asetelmat lähteä tutkimaan poliittisen diskurssin valtakysymyksiä, pohtia kielen vaikutusta eri yhteiskuntakerroksiin ja vastaavasti eri yhteiskuntakerrosten vaikutusta poliittiseen diskurssiin. Metaforien avulla voidaan poliittisessa diskurssissa tietoisesti yrittää vaikuttaa kansakunnan ajatteluun tai voidaan saada esimerkiksi hallinnon toimet vaikuttamaan oikeutetuilta puhumalla esimerkiksi energiakriisistä tai ilmastonmuutoksesta sodan metaforailmauksilla. Kuten tutkielmassani on tullut esille, niin metaforia käytetään myös usein tiedostamattakin ja se voi taas kertoa kansakunnan ajattelusta laajemmin. Tämän tutkimuksen korpuksen koolla ja analyysin tuloksilla suuriin ja tarkkoihin päätelmiin on kuitenkin vielä vaikea päästä. Siihen tarvitaan huomattavan suuri määrä aineistoa

ja lisäksi se on mielestäni jo poikkitieteellinen projekti, jossa yhdistyy ainakin niin kielitiede, kulttuurin tutkimus, kuin sosiologiakin. En usko, että pelkästään metaforatutkimuksen avulla pystyttäisiin ennakoimaan asioille tarkkoja seurauksia, eli ikään kuin nähdä tulevaa, mutta sen sijaan, jos metaforatutkimus olisi osana laajempaa diskurssianalyysia, niin siinä tapauksessa se voisi olla mahdollista.

Tutkimuksen tulokset osoittivat, että metaforien aihealueiden välillä erot eivät olleet suuria ja kaiken kaikkiaan eroja tuntui olevan odotettua vähemmän. Odotin esimerkiksi, että venäjänkielisestä diskurssista nousisi esiin enemmän filosofisia, uskonnollisia tai luontoon viittaavia metaforia, mutta ne osoittautuivatkin olevan hyvin samalla tasolla suomenkielisessä aineistossa. Tuloksista voi nostaa kuitenkin muutaman asian esille; Konfliktimetaforien käyttöaste oli molemmissa maissa niin paljon rauhanomaisia metaforia suurempi, että se saattaa osaltaan kertoa taustalla piilevistä ongelmista löytää yhteinen sävel. Toiseksi, suomalaisessa aineistossa urheilu- ja pelimetaforien käyttö oli suositumpaa kuin venäläisessä, jossa taas arkkitehtuuri oli selvästi suosituin teema. Tämä voisi viitata siihen, että venäläiset lähestyvät aihetta hyvin pitkälti loogisen ajattelun kautta, kun taas suomalaisilla on havaittavissa aihetta kohtaan myös leikkisämpikin puoli. Kolmanneksi, se, että Venäjällä talouteen viittaavat metaforat osoittautuivat hieman suositummiksi, kuin Suomessa, kertoo osaltaan arktisen alueen teollisuuden merkityksestä valtion talouteen.

Jos puhutaan diskursiivisten käytänteiden ideologisista vaikutuksista, sekä siitä, että diskurssianalyysin avulla on mahdollista tehdä havaintoja kansanryhmien ajattelusta, niin haluan huomauttaa, että konfliktimetaforien suuri käyttöaste saattaa levittää konfliktiin taipuvaista ajattelua yhteiskunnan eri kerroksiin kielen ideationaalisen funktion kautta tarkasteltuna. Toisaalta, en usko, että tässä on kyse mistään valtakoneiston tietoisista yrityksistä vaikuttaa kansakunnan ajatteluun, vaan nimenomaan havainto kansakunnan ajattelusta, jota ei itse tiedosteta ja joka tulee esiin tässä tapauksessa poliittisten puhujien toimesta. Puhujien olisikin syytä kiinnittää tällaiseen huomiota ja suosia vastaavasti vaikka luontoon ja organismeihin viittaavia metaforia.

Metaforateemojen taustoittamisen lisäksi Anatoli Baranov (2018, luento) esittää, että metaforien käyttö yleisesti lisääntyy kriisien tai konfliktien aikaan. Ilmastonmuutos voidaan joltain osin luokitella kriisiksi, mutta se on hieman hankala luokiteltava siinä mielessä, että se on hyvin pitkäaikainen prosessi ja tällä hetkellä se on konkreettisella tasolla tunnettavissa vain ajoittain. Näkyykö ilmastonmuutoksen kriisi arktisen alueen diskurssissa metaforien käytön lisääntymisenä? Sitä tutkiakseen täytyisi olla jo paljon laajempi korpus ja pidemmältä ajalta.

Tutkimustyössäni saamien kokemusten perusteella ehdottaisin, että niin pro gradu - tutkimuksena kuin muutenkin, tällainen työ olisi parempi tehdä pari- tai ryhmätyönä, jossa opiskelijat/tutkijat, joilla on eri äidinkielet, tutkisivat oman äidinkiellensä aineistoa. Tämä sen vuoksi, koska huomasin analysointivaiheessa, että metaforien tulkitseminen vieraasta kielestä voi olla hankalaa ja se vie paljon enemmän aikaa kuin äidinkielen osalta. Virheiden riski kasvaa ja se, että metafora jää huomaamatta on todennäköisempää vieraassa kielessä kuin äidinkielessä. Tämä siitähän huolimatta, että vieraan kielen tutkija lähestyy kieltä eri kulmasta kuin äidinkieltään ja näin ollen saattaa tehdä siitä sellaisia havaintoja, joihin äidinkielemme osalta emme kiinnitä huomiota.

Havaitsin myös, että metaforien tulkinta ja käsittäminen on subjektiivista. Ne ovat tulkinnallisia ja harvoin on olemassa yksi täysin yksiselitteinen ratkaisu metaforan luokittelulle. Yksi tulkintakysymys, joka nousi esille analyysia tehdessä, oli tavanomaisten metaforien käyttö. Jätin tilastoimatta sellaiset metaforailmaukset, jotka ovat kielissämme jo niin tavanomaisia ja laajalti käytettyjä, ettei niitä enää ajatella metaforina, esimerkiksi matkametaforaan liittyvät *lähtökohta on, että... lähdemme siitä, että... uxodum uz mozo...* tai organismimetaforaan liittyvät *merkitys kasvaa, значение растёт* ja myös *tarttua haasteisiin*.

Seuraavia tutkimuksia ajatellen on syytä muistaa, kuten tutkielmassanikin luvussa 4.1.4 on tullut esille, että tutkijan omat asenteet ja kokemukset saattavat vaikuttaa analysointiin ja ratkaisuihin. Tähän on tutkijan kiinnitettävä huomiota ja tietoisesti pyrittävä minimoimaan henkilökohtaisten asenteidensa vaikutus työn analysointiin.

LÄHTEET

Kirjallisuuslähteet

- Baranov, Anatolij Nikolaevič 2001. *Vvedenie v prikladnuû lingvistiku*. Moskova: Èditorial URSS, 2001.
- Bell, Duncan 2006. *Memory, Trauma & World politics. Reflections on the Relationship between past and present*. Palgrave Macmillan, UK.
- De Cillia, Rudolf; Reisigl, Martin; Wodak, Ruth 1999. The Discursive Construction of National Identities. *Discourse & Society*, 10(2), 149–173. Saatavilla: <https://doi.org/10.1177/0957926599010002002> Luettu 14.4.2020.
- Dijk, Teun A. van 1993. *Stories and Racism*. Teoksessa Dennis K. Mumby *Narrative and Social Control: Critical Perspectives*. Saatavilla: <http://www.discourses.org/OldArticles/Stories%20and%20racism.pdf> Luettu 09.03.2020
- Drulak, Petr 2006. *European Journal of International Relations* Copyright © 2006. SAGE Publications and ECPR-European Consortium for Political Research, Vol. 12(4): 499–531. Saatavilla: DOI: 10.1177/1354066106069322
- Drulák, Petr 2008. Identifying and assessing metaphors. *Discourse on EU reform*. Teoksessa: Pikalo, Jernej & Carver, Terrell. *Political Language and Metaphor: Interpreting and Changing the World*. New York: Routledge.
- Fairclough, Norman 1992. *Discourse and Social Change*. PolityPress, Cambridge, UK. Saatavilla: https://www.academia.edu/10844622/FAIRCLOUGH_Discourse_and_Social_Change Luettu: 09.03.2020.
- Fairclough, Norman 1995. *Media Discourse*. London: Arnold, 1995.
- Fairclough, Norman & Wodak, Ruth 1997. *Critical discourse analysis*. Teoksessa Teun A. Van Dijk, *Discourse as social interaction*. Sage Publications Ltd, London.
- Foucault, Michel 2014. *Parhaat*. Suomentajat Kilpeläinen, Tapani.; Määttä, Simo.; Pii, Johan L. Tampere: Niin & Näin.

- Heikkilä & Laukkanen 2013. Arktinen kutsuu - Suomi, EU ja arktinen alue. Lapin yliopiston Arktinen keskus. Painopaikka: Vammalan kirjapaino Oy Sastamala 2013. Saatavilla: <https://julkaisut.um.fi/media/attachments/ab387/ET-100006-FI.pdf> Luettu 11.03.2020.
- Heikkilä, Markku 2019. Jos menetämme Arktiksen. Arktinen keskus, Lapin yliopisto, Rovaniemi. Julkaisija – Painopaikka – Pöytäkirja, Rovaniemi 2019.
- Heikkinen, Vesa 2005. Arkea arkeissa. Teoksessa: Vesa Heikkinen. *Tekstien arki*. Helsinki: Gaudeamus.
- Hobsbawm, Eric; Ranger, Terence 1983. *The Invention of Tradition*. Cambridge University Press, Great Britain.
- Jokinen, Arja; Juhila, Kirsi; Suoninen, Eero 2016. *Diskurssianalyysi: teorit, peruskäsitteet ja käyttö*. Tampere: Vastapaino. Saatavilla: <https://www.ellibslibrary.com/reader/9789517685276>
- Koester, Almut 2010. Building a small specialized corpora. Teoksessa: Anne O'Keeffe & Michael McCarthy 2010. *The Routledge Handbook of Corpus Linguistics*. Routledge, 2010.
- Koski, Mauni 1992. Teoksessa: Lauri Harvilahti. *Metafora: Ikkuna kieleen, mieleen ja kulttuuriin*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Lakoff, George & Johnson, Mark 1980. *Metaphors we live by*. The University of Chicago Press, Chicago and London.
- Lakoff, George; Chilton, Paul - Foreign Policy by Metaphor. UC Berkeley UC Berkeley Previously Published Works 1995. Saatavilla: <https://escholarship.org/uc/item/6ms5t4m5>
- Luoma-aho, Mika 2004. "Arm' versus "pillar': the politics of metaphors of the Western European Union at the 1990–91 Intergovernmental Conference on Political Union, *Journal of European Public Policy*, 11:1, 106-127. Saatavilla: DOI: 10.1080/1350176042000164325
- Luukka 2002. Teoksessa Dufva, Hannele & Lähteenmäki, Mika. *Kielentutkimuksen klassikoita*. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto, soveltavan kielentutkimuksen keskus, 2002.

- Musolff, Andreas 2000. Political Imagery of Europe: A House Without Exit Doors?, *Journal of Multilingual and Multicultural Development*, 21:3, 216-229. Saatavilla: DOI: 10.1080/01434630008666402
- Musolff, Andreas 2004. *Metaphor and political discourse. Analogical reasoning in debates about Europe*. Houndmills, Basingstoke, Hampshire: Palgrave Macmillan.
- Nikanne, Urpo 1992. Teoksessa: Lauri Harvilahti. *Metafora: Ikkuna kieleen, mieleen ja kulttuuriin*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Onikki, Tiina 1992. Teoksessa: Lauri Harvilahti. *Metafora: Ikkuna kieleen, mieleen ja kulttuuriin*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Pietikäinen, Sari & Mäntynen, Anne 2009. *Kurssi kohti diskurssia*. Tampere: Vastapaino. Saatavilla: <https://www.ellibslibrary.com/book/978-951-768-263-3>
- Pöysä, Jyrki; Järviluoma, Helmi; Vakimo, Sinikka 2010. *Vaeltavat metodit*. Joensuu: Suomen kansantietouden tutkijain seura, 2010.
- Remes, Liisa 2006. *Diskurssianalyysin perusteet*. Teoksessa Jari Metsämuuronen, *Laadullisen tutkimuksen käsikirja*. Gummerus: Jyväskylä.
- Sinclair, John 1987. *Collins COBUILD English Language Dictionary*. University of Birmingham. English Department: Collins.
- Tuomi, Jouni ja Sarajärvi, Anneli 2009. *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi*. Kustannusosakeyhtiö Tammi, 2009. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.
- Weisser, Martin 2015. *Practical Corpus Linguistics: An Introduction to Corpus-Based Language Analysis*. John Wiley & Sons, Incorporated: The Atrium, Southern Gate, Chichester, West Sussex, PO19 8SQ, UK
- Wetherell, Margaret & Potter, Jonathan 1992. *Mapping the language of racism*. New York: Columbia University Press.
- Wodak, Ruth 2006. Mediation between discourse and society: assessing cognitive approaches in CDA. *Discourse Studies*, 8(1), 179–190. Saatavilla: <https://doi.org/10.1177/1461445606059566> Luettu 14.4.2020.
- Zanettin, Federico 2012. *Translation driven corpora*. Manchester: St. Jerome 2012.

Žil'cov & Zonn 2015. *Politika Rossii v Arktike: Sovremennyy etap*. Saatavilla:

<https://cyberleninka.ru/article/n/politika-rossii-v-arktike-sovremennyy-etap/viewer>

Luettu 09.03.2020

Muut lähteet

Baranov, Anatolij Nikolaevič. Luentosarja: Descriptor Theory of Metaphors and Russian Political Discourse 2017 – 2018. 19.-23.3.2018, Tampereen yliopisto.

Lapin Yliopisto, Arktinen keskus. <https://www.arcticcentre.org/FI/arktinenalue#> Luettu 09.03.2020.

Pravitel'stvo Rossii 2008. Osnovy gosudarstvennoj politi Rossijskoj Federacii v arktike na period do 2020 goda i dal'nejšuü perspektivu. Saatavilla:

<http://static.government.ru/media/files/A4qP6brLNJ175I40U0K46x4SsKRHGfUO.pdf>

Luettu 09.03.2020

Pravitel'stvo Rossii 2009. Strategiâ nacional'noj bezopasnosti Rossijskoj Federacii do 2020 goda. Saatavilla: <http://kremlin.ru/supplement/424> Luettu: 11.03.2020.

Suomen Ulkoministeriö. <https://um.fi/arktiset-toimijat> Luettu 09.03.2020

<http://tieteentermipankki.fi/wiki/Filosofia:fallibilismi>

Valtioneuvoston kanslia 2013. Suomen arktinen strategia. Edita Prima. Saatavilla

https://vnk.fi/documents/10616/1093242/J1413_Suomen+arktinen+strategia.pdf/1939b230-2dfb-4a66-92e9-e765b6dd7086/J1413_Suomen+arktinen+strategia.pdf?version=1.0 Luettu 09.03.2020

Valtioneuvoston kanslia 2016. Hallituksen linjaus arktisen strategian päivityksen painopisteistä. Saatavilla:

<https://vnk.fi/documents/10616/334509/Arktisen+strategian+päivitys+FIN.pdf/842d4b06-0be3-41c9-bcf7-a93943a63a8b> Luettu 09.03.2020

Aineistolähteet

Hallitus, Suomi.

halinen_fi_060411: <https://finlandabroad.fi/web/rus/ajankohtaista/>

[/asset_publisher/TV8iYvdcF3tq/content/arktinen-suurlahettilas-hannu-halisen-puhe-](https://finlandabroad.fi/web/rus/ajankohtaista/-/asset_publisher/TV8iYvdcF3tq/content/arktinen-suurlahettilas-hannu-halisen-puhe-)

[arktisen-laiivanrakennuksen-mahdollisuudet-venajalla-seminaarissa-murmanskissa/35732](#)

istunto_fi_171111:

[https://www.eduskunta.fi/FI/Vaski/sivut/trip.aspx?triptype=ValtiopaivaAsiakirjat&docid=PTK+71/2011+skt+puh+55](#)

katainen_fi_021013: [https://valtioneuvosto.fi/artikkeli/-/asset_publisher/paaministerin-ilmoitus-arktisesti-strategiasta](#)

istunto_fi_271114:

[https://www.eduskunta.fi/FI/Vaski/sivut/trip.aspx?triptype=ValtiopaivaAsiakirjat&docid=PTK+120/2014+skt+puh+123](#)

istunto_fi_190215:

[https://www.eduskunta.fi/FI/Vaski/sivut/trip.aspx?triptype=ValtiopaivaAsiakirjat&docid=PTK+157/2014+skt+puh+170](#)

soini_fi_141015: [https://um.fi/puheet/-](#)

[/asset_publisher/up7ecZeXFRAS/content/ulkoministeri-soinin-puhe-arktisen-alueen-neuvottelukunnan-kokouksessa-oulussa](#)

kyselytunti_fi_271016:

[https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/Poytakirja/Documents/PTK_108+2016.pdf](#)

soini_fi_140217: [https://valtioneuvosto.fi/artikkeli/-/asset_publisher/ministeri-soinin-puhe-arktisen-raportin-julkaisutilaisuudessa](#)

kyselytunti_fi_020317:

[https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/PoytakirjaAsiakohta/Documents/PTK_16+2017+2.4.pdf](#)

kyselytunti_fi_180517:

[https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/PoytakirjaAsiakohta/Sivut/PTK_56+2017+2.2.aspx](#)

kyselytunti_fi_071217:

[https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/Poytakirja/Documents/PTK_132+2017.pdf](#)

soini_fi_060519: [https://um.fi/-/ulkoministeri-soinin-puhe-ilmatieteen-laitoksen-seminaarissa-6-5-2019](#)

Soini_fi_070519: <https://um.fi/ajankohtaista/->

[/asset_publisher/gc654PySnjTX/content/ulkoministeri-soinin-puhe-arktisen-neuvoston-ulkoministerikokouksessa](https://um.fi/ajankohtaista/-/asset_publisher/gc654PySnjTX/content/ulkoministeri-soinin-puhe-arktisen-neuvoston-ulkoministerikokouksessa)

autto_fi_031019:

https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/PoytakirjaAsiakohta/Sivut/PTK_43+2019+5.aspx

savola_fi_031019:

https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/PoytakirjaAsiakohta/Sivut/PTK_43+2019+4.aspx

istunto_fi_250220:

https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/Puheenvuoro/Sivut/PUH_12+2020+5+45+45.aspx

marin_fi_180220: https://valtioneuvosto.fi/artikkeli/-/asset_publisher/10616/paaministeri-sanna-marinin-puhe-arktisen-politiikan-sidosryhmatilaisuudessa

[sanna-marinin-puhe-arktisen-politiikan-sidosryhmatilaisuudessa](https://valtioneuvosto.fi/artikkeli/-/asset_publisher/10616/paaministeri-sanna-marinin-puhe-arktisen-politiikan-sidosryhmatilaisuudessa)

ekatainen_fi_190220: <https://elsikatainen.fi/mep-elsi-katainen-eun-on-terastaydyttava-arktisessa-politiikassa/>

[arktisessa-politiikassa/](https://elsikatainen.fi/mep-elsi-katainen-eun-on-terastaydyttava-arktisessa-politiikassa/)

Presidentti, Suomi.

niinisto_fi_030412: <https://www.presidentti.fi/puheet/tasavallan-presidentti-sauli-niiniston-puheenvuoro-arktinen-ulottuvuus-keskustelutilaisuudessa-inarin-saamelaismuseossa-3-4-2012/>

[puheenvuoro-arktinen-ulottuvuus-keskustelutilaisuudessa-inarin-saamelaismuseossa-3-4-2012/](https://www.presidentti.fi/puheet/tasavallan-presidentti-sauli-niiniston-puheenvuoro-arktinen-ulottuvuus-keskustelutilaisuudessa-inarin-saamelaismuseossa-3-4-2012/)

niinisto_fi_030412_2: <https://www.presidentti.fi/puheet/tasavallan-presidentti-sauli-niiniston-puhe-saamelaiskarajien-avajaisissa-3-4-2012/>

[puhe-saamelaiskarajien-avajaisissa-3-4-2012/](https://www.presidentti.fi/puheet/tasavallan-presidentti-sauli-niiniston-puhe-saamelaiskarajien-avajaisissa-3-4-2012/)

niinisto_fi_111012: <https://www.presidentti.fi/puheet/tasavallan-presidentti-sauli-niiniston-puhe-norjan-ulkopoliittisessa-instituutissa-11-lokakuuta-2012/>

[puhe-norjan-ulkopoliittisessa-instituutissa-11-lokakuuta-2012/](https://www.presidentti.fi/puheet/tasavallan-presidentti-sauli-niiniston-puhe-norjan-ulkopoliittisessa-instituutissa-11-lokakuuta-2012/)

niinisto_fi_070916: <https://www.presidentti.fi/puheet/tasavallan-presidentti-sauli-niiniston-puhe-innovasjon-norge-talousseminaarissa-7-9-2016/>

[puhe-innovasjon-norge-talousseminaarissa-7-9-2016/](https://www.presidentti.fi/puheet/tasavallan-presidentti-sauli-niiniston-puhe-innovasjon-norge-talousseminaarissa-7-9-2016/)

niinisto_fi_300317: <https://www.presidentti.fi/puheet/tasavallan-presidentti-sauli-niiniston-avaussanat-the-arctic-territory-of-dialogue-foorumissa-arkangelissa-30-maaliskuuta-2017/>

[avaussanat-the-arctic-territory-of-dialogue-foorumissa-arkangelissa-30-maaliskuuta-2017/](https://www.presidentti.fi/puheet/tasavallan-presidentti-sauli-niiniston-avaussanat-the-arctic-territory-of-dialogue-foorumissa-arkangelissa-30-maaliskuuta-2017/)

niinisto_fi_091018: <https://www.presidentti.fi/puheet/19428/>

niinisto_fi_031218: <https://www.presidentti.fi/puheet/tasavallan-presidentti-sauli-niiniston-kansallinen-puheenvuoro-ykn-ilmastokokouksen-valtiopaamieskokouksessa-katowicessa-puolassa-3-12-2018/>

niinisto_fi_090419: <https://www.presidentti.fi/puheet/tasavallan-presidentti-sauli-niiniston-puhe-arktisen-foorumin-paaistunnossa-pietarissa-9-4-2019/>

niinisto_fi_070519: <https://www.presidentti.fi/puheet/tasavallan-presidentti-sauli-niiniston-avaussanat-arktisen-alueen-turvallisuutta-kasittelevassa-keskustelussa-helsingissa-7-5-2019/>

niinisto_fi_140119: <https://www.presidentti.fi/puheet/tasavallan-presidentti-sauli-niiniston-puhe-cooling-our-planet-ilmastoseminaarissa-pekingissa-14-1-2019/>

Venäjä, Duuma.

mid_ru_250311: https://www.mid.ru/press_service/deputy_ministers_speeches/-/asset_publisher/O3publba0Cjv/content/id/213726

mid_ru_040413: https://www.mid.ru/severnoe-izmerenie/-/asset_publisher/0vP3hQoCPRg5/content/id/115786

istunto_ru_240513: <http://api.duma.gov.ru/api/transcriptFull/2013-05-24>

istunto_ru_270813: <http://api.duma.gov.ru/api/transcript/332762-7>

mid_ru_291013: https://www.mid.ru/sovet-gosudarstv-barenceva/evroarkticeskogo-regiona-sber-/-/asset_publisher/0vP3hQoCPRg5/content/id/90354

istunto_ru_230914: <http://api.duma.gov.ru/api/transcript/527750-6>

istunto_ru_190416: <http://api.duma.gov.ru/api/transcript/1008132-6>

mid_ru_190916: https://www.mid.ru/foreign_policy/news/-/asset_publisher/cKNonkJE02Bw/content/id/2450934

istunto_ru_240317: <http://api.duma.gov.ru/api/transcriptFull/2017-03-24>

lavrov_ru_110517: https://helsinki.mid.ru/novosti-posol-stva/-/asset_publisher/Cfmz7rhLoy3E/content/vystuplenie-i-otvety-na-voprosy-smi-ministra-inostrannyh-del-rossii-s-v-lavrova-po-itogam-ucastia-v-rabote-ministerskoj-vstreci-arkticeskogo-soveta-fe?inheritRedirect=false

lavrov_ru_191017: https://www.mid.ru/ru/foreign_policy/news/-/asset_publisher/cKNonkJE02Bw/content/id/2912476

istunto_ru_050219: <http://api.duma.gov.ru/api/transcriptFull/2019-02-05>

istunto_ru_070319: <http://api.duma.gov.ru/api/transcriptFull/2019-03-07>

istunto_ru_020419: <http://transcript.duma.gov.ru/node/5158/>

lavrov_ru_090419: https://uruguay.mid.ru/informacia-sootecestvennikam/-/asset_publisher/nj5rNmPYOTCj/content/vystuplenie-i-otvety-na-voprosy-ministra-inostrannyh-del-rossii-s-v-lavrova-na-otkrytii-ministerskoj-sessii-v-mezdunarodnogo-arkticeskogo-foruma-arkti?inheritRedirect=false

istunto_ru_120220: <http://api.duma.gov.ru/api/transcript/849806-7>

mid_ru_190220: https://www.mid.ru/about/social_organizations/association/-/asset_publisher/w6CkLeKcy2bQ/content/id/4048810

istunto_ru_200220: <http://transcript.duma.gov.ru/node/5409/>

Venäjä, Presidentti.

medvedev_ru_170908: <http://kremlin.ru/events/president/transcripts/1433>

medvedev_ru_060811: <http://kremlin.ru/events/president/news/12218>

foorumi_ru_250913: <http://kremlin.ru/events/president/transcripts/19281>

putin_ru_220414: <http://kremlin.ru/events/president/news/20845>

istunto_ru_050614: <http://kremlin.ru/events/president/news/45856>

putin_ru_290317: <http://kremlin.ru/events/president/news/54147>

putin290317_2: <http://kremlin.ru/catalog/regions/ARK/events/54155>

foorumi_ru_300317: <http://kremlin.ru/events/president/news/54149>

putin_ru_080419: <http://kremlin.ru/events/president/letters/60234>

arktinenfoorumi_ru_090419: <http://special.kremlin.ru/events/president/transcripts/60250>

LIITTEET

Liite 1 Excel-taulukko suomenkielisistä metaforista

esimerkki	luka	vuosi	koodi	metaforakäsite	metaforallisuus	teema
Sitäkin on moitittu yleisluonteiseksi	Simo Rundgren	2015	istunto fi 190215	Arktinen strategia on ihminen	moittia	personointi
mihin nämä kaikki paperit oikein on haudattu	Simo Rundgren	2015	istunto fi 190215	Paperit ovat elävää olentoja	haudata	uskonto
me näemme Norjassa valtavän aktiviteetin	Simo Rundgren	2015	istunto fi 190215	Aktiviteetti on fyysinen objekti	nähdä	ainelistaminen
saadaan samanlainen kehitys käyntiin	Simo Rundgren	2015	istunto fi 190215	Kehitys on moottori	käydä	tekniikka
on syntynyt kolme kappaletta.	Alexander Stubh	2015	istunto fi 190215	Strategia on elävä organismi	syntyä	organismi
mihin panostetaan	Alexander Stubh	2015	istunto fi 190215	Arktinen politiikka on uhkapeliä	panostaa	peili
tulemmeko pääsemään	Alexander Stubh	2015	istunto fi 190215	Arktinen politiikka on matka	päästä	matka
Kyllä uskon, että pääsemme	Alexander Stubh	2015	istunto fi 190215	Arktinen politiikka on matka	päästä	matka
olemme pyrkineet tässä matkan varrella panostamaan	Alexander Stubh	2015	istunto fi 190215	Arktinen politiikka on matka	matka	matka
olemme pyrkineet tässä matkan varrella panostamaan	Alexander Stubh	2015	istunto fi 190215	Arktinen politiikka on uhkapeliä	panostaa	peili
strategisista paperista joskus puuttuu fokus.	Alexander Stubh	2015	istunto fi 190215	Arktinen politiikka on sotaa	strateginen	sota
osaamiskeskus, joka on nimenomaan nyt kehittyneessä,	Paula Riskko	2015	istunto fi 190215	Osaamiskeskus on elävä organismi	kehittyä	organismi
luonnonvaroja, mitä voisi käyttää	Eeva-Maria Majjala	2015	istunto fi 190215	Arktinen alue on resurssi	käyttää	resurssi
Meillä on maan päällä kasvaraa kulta	Eeva-Maria Majjala	2015	istunto fi 190215	Arktinen politiikka on taloutta	kulta	talous
biotalous voi tällä hetkellä varsin hyvin	Jan Vapaavuori	2015	istunto fi 190215	Biotalous on ihminen	voida	personointi
ja kehitty erittäin suotuisasti.	Jan Vapaavuori	2015	istunto fi 190215	Biotalous on ihminen	kehittyä	personointi
Metsäteollisuus on uudistumassa erittäin vauhdikkaasti,	Jan Vapaavuori	2015	istunto fi 190215	Arktinen politiikka on autourheilu	vauhdikas	urheilu
mineraalilavaimot <-> voidaan hyödyntää	Jan Vapaavuori	2015	istunto fi 190215	Arktinen alue on resurssi	hyödyntää	resurssi
talous on muuten ollut hyvin mallivoittoaista,	Jan Vapaavuori	2015	istunto fi 190215	Arktinen politiikka on musiikkia	moli	taide
matkailu <-> ovat pystyneet kasvamaan,	Jan Vapaavuori	2015	istunto fi 190215	Matkailu on organismi	kasvaa	organismi
vaikasti hyödynnettävällä, herkillä Arktisella	Johanna Karimäki	2014	istunto fi 271114	Arktinen alue on resurssi	hyödyntää	resurssi

Liite 2 Excel-таulukko venäjänkielisistä metaforista

esiinikki	kuks	vuosi	koodi	metaforakesite	metaforailmaisu	teema
Мы пытаемся защитить свое право	Федоткин В. Н.	2014	istunto ru 230914	Арктинен politiikka on sotaа	защитить	sota
защитить наши права на нефть,	Федоткин В. Н.	2014	istunto ru 230914	Арктинен politiikka on sotaа	защитить	sota
обеспечивать защиту своих интересов.	Аристов С. А.	2014	istunto ru 230914	Арктинен politiikka on sotaа	защита	sota
мы с вами опять видим ситуацию,	Шингаркин М. А	2014	istunto ru 230914	кусумус on fuksien objekti	видеть	aineellistaminen
Ространснадзор в попытках, ну, не буду комментировать	Шингаркин М. А	2014	istunto ru 230914	Арктинен politiikka on kotitalous	в попытках	акті
вразрез с конституционным устройством страны	Шингаркин М. А	2014	istunto ru 230914	Арктинен politiikka on rakennelma	устройство	аккітентуури
от которых пытаются таким странным законом обеспечить						
защиту.	Шингаркин М. А	2014	istunto ru 230914	Арктинен politiikka on sotaа	защита	sota
в Арктике будут защищать не Вооружённые Силы,	Шингаркин М. А	2014	istunto ru 230914	Арктинен politiikka on sotaа	защищать	sota
Попытка подвидом структуро трансформой	Шингаркин М. А	2014	istunto ru 230914	Арктинен politiikka on rakennelma	структура	аккітентуури
приведёт в конечном итоге к разрушению основ						
конституционного строя.	Шингаркин М. А	2014	istunto ru 230914	Арктинен politiikka on rakennelma	основа	аккітентуури
приведёт в конечном итоге к разрушению основ						
конституционного строя.	Шингаркин М. А	2014	istunto ru 230914	Арктинен politiikka on sotilaallista	строй	sota
Передача таких функций частным охранным структурам	Шингаркин М. А	2014	istunto ru 230914	Арктинен politiikka on rakennelma	структура	аккітентуури
она является, по сути, нарушением конституционного						
строя.	Шингаркин М. А	2014	istunto ru 230914	Арктинен politiikka on sotilaallista	строй	sota

РУССКОЕ РЕЗЮМЕ

Сравнение финского и русского политического дискурса об Арктике путем анализа метафор

1 Введение

У финнов и русских есть много общего. Сауна и баня, водка, меланхолические песни, хоккей и другие вещи. Но есть и различия. Финнов порой удивляет, например то, как русские вообще занимаются политикой, непосредственные высказывания русских политиков, и культура общения целом. О вещах в России иногда думают и говорят по-другому, и называют их не так как в Финляндии. Одно общее объяснение для разницы в общении состоит в том, что в славянской культуре люди более эмоциональные, а в Финляндии люди более спокойные и стараются всегда думать и вести себя прагматично. Со своей же стороны русские могут найти финские способы вести дела очень скучными и неинтересными.

Я изучаю русский язык, культуру и перевод примерно 10 лет, и благодаря хорошему знанию языка, я слежу за российскими СМИ больше, чем финны в среднем. Я заметил, что глобальное потепление, по-моему, в финских СМИ обсуждается больше, чем в российских несмотря на то, что в России тоже заметны существенные последствия изменения климата. Например, таяние вечной мерзлоты в Сибири, в результате которого происходят выбросы метана в атмосферу.

Я тоже обратил внимание на то, как финский президент Саули Ниинистё как будто агитирует людей к войне против изменения климата. Фраза «Если мы потеряем Арктику, мы потеряем весь мир», много раз звучала в речах главы нашего государства. В то же время президент России Владимир Путин, выступая в поддержку мер по сдерживанию изменения климата, как будто преуменьшает влияние человеческой деятельности на климат. Таким образом, в своем заявлении Путин как будто ослабляет основу для защитных мер. Из этих обстоятельств возникло желание изучать политический дискурс очень актуальной темы - Арктика. Я считаю, что в риторике финнов и русских по арктической теме можно найти интересные разногласия.

Я хочу выяснить в чем финский и российский политический дискурс, посвященные одной и той же теме, отличаются друг от друга. Я это буду делать путем критического дискурс-анализа, ища концептуальные метафоры в материале, касающемся Арктики.

Это в настоящее время является актуальным вопросом на глобальном уровне. В дискуссиях речь идет о потеплении климата планеты, и через Арктику оно затрагивает будущее всего человечества. В мире дискурс-анализа говорят о термине «социальная реальность». Чем и насколько отличается русская социальная реальность от финской в употреблении метафор?

2 Арктика и сотрудничество

Арктика - это территория, окружающая Северный полюс.

Арктический регион имеет ряд географических определений, которые варьируются в зависимости от его южной границы. Арктический регион обычно определяется например одним из следующих критериев: солнечный свет, границы леса, средняя температура и также культурные аспекты.

Сегодня существуют некоторые организации сотрудничества по Арктике, из которых главная – Арктический Совет. В совет входит восемь стран: Финляндия, Швеция, Норвегия, Россия, США, Дания, Канада и Исландия. Совет был создан в 1996 году в соответствии с Оттавской декларацией, и каждое из его государств-членов председательствует в Совете по очереди в течение двух лет. Руководящим органом организации является министерская встреча, приводящаяся раз в два года. В Арктическом совете решения принимаются консенсусом путем консультаций с коренными народами.

Сотрудничество стран Северной Европы и России в области развития региона Баренцева моря сделало первые шаги еще в конце 1980-х годов. Уже тогда изменение климата принесло новые возможности в Арктику. Открытие Северного Морского Пути из-под льдов для круглогодичной доступности открыло бы маршруты для грузоперевозок на восток. Это, в свою очередь, привело бы к бурному развитию северных портовых городов. Таяние льдов Арктики также способствует доступу к ее природным ресурсам, основным месторождениям нефти и газа.

Маркку Хейкиля подчеркивает (2019, 31), что импульс для арктического сотрудничества дало выступление Михаила Горбачева в Мурманске в 1987 году.

Окончание Холодной войны когда-то давало надежду на сближение и сотрудничество между Западом и Востоком. С начала 1990-х годов Россия и Запад временами сближались, а иногда расходились, в зависимости от политической ситуации. Однако во

время третьего президентства Владимира Путина, которое началось в 2012 году, отношения стали напоминать отношения времен Холодной войны. В северных сухопутных и морских районах Норвегии и России встречаются не только два разных государства, но также НАТО и Россия, Восток и Запад. По мере усиления политической ситуации это также отражается, например, в военном присутствии России и НАТО в водах Северного Ледовитого океана. В последние годы дух сотрудничества и конвергенции сильно ослабел.

3 Теоретическая часть работы

3.1 Дискурс-анализ

При дискурс-анализе существует представление о том, что человек на месте не имеет влияния на дискурс и на то, как дискурс влияет. Вот почему дискурсы стоит изучать, так как это позволяет людям узнавать о дискурсах и о том, что о них думать. И это, соответственно, может влиять на то, какое будущее мы создаем (Remes 2006, 339). Я считаю, что, путем изучения политического дискурса можно, например снизить влияние популизма в политике.

Речь, письменные тексты и язык являются социальной деятельностью, а анализ дискурса исследует воздействие людей друг с другом. В основе дискурс-анализа лежит изучение использования языка, контекста, их взаимодействия и последствий. Идея состоит в том, что ни слово, ни текст, ни выражение не имеют постоянного значения, но зависят от контекста и могут варьироваться в зависимости от ситуации. Язык - это система, которая работает динамически и работает по-разному в разных ситуациях (Pietikäinen & Mäntynen 2009, 23).

Формирование социальной реальности рассматривается как деятельность, которая строится снизу вверх. Исследование также строго основывается на материале, то есть оно не структурировано из каких-либо внешних объяснительных теорий (Jokinen, Juhila & Suoninen 2016, 202).

Основная идея дискурс-анализа заключается в том, что реальность строится на социальном взаимодействии. Анализ исследует, что какие значения события и реальности получают, как возникают значения и что из них может последовать. (Pietikäinen & Mäntynen 2009, 10-11). В дискурс-анализе объектом исследования являются лингвистические процессы, которые формируют нашу социальную реальность и продукты, которые из них рождаются. (Jokinen et al. 2016, 203).

Поскольку дискурс находится под социальным влиянием, он поднимает вопрос о власти и это является одной из тем критического дискурс-анализа. Фейрклаф и Водак (1997, 258-260) пишут о том, что дискурсивные практики могут иметь большие идеологические последствия. Например, говоря о вещах и людях в определенном свете, будь то расизм или сексизм, можно создавать неравенство в отношениях власти, например, между социальными классами, полами или даже этническими меньшинствами и большинством. Использование языка определенным образом в дискурсе создает для него идеологический заряд. Люди обычно не знают об этом, и при этом они не знают также об основных властных отношениях. Критический дискурс-анализ стремится сделать дискурс более прозрачным.

Язык влияет на общество, а общество влияет на язык. критический дискурс-анализ исследует напряжение между этими двумя моделями использования языка, не концентрируясь при этом на одной из них (Fairclough 1995, 55).

Фейрклаф и Водак (1997, 272-279) указывают восемь основных теорий критического дискурс-анализа (КДА):

- КДА поднимает социальные вопросы.
- Отношения власти дискурсивны.
- Дискурс формирует общество и культуру
- Дискурс делает идеологическую работу.
- Дискурс исторический.
- Связь между текстом и обществом является косвенной.
- Дискурс-анализ носит интерпретативный и объяснительный характер.
- Дискурс является частью социальной деятельности.

Интерактивные отношения между исследователем и изучаемым материалом играют важную роль в анализе. Эти отношения заслуживают рассмотрения, поскольку они могут иметь значение для результатов исследования. Например, жизненный опыт исследователя, образование, положение в обществе или иные факторы могут повлиять на него или его отношение или точки зрения и при этом повлиять на восприятие. Некоторые вопросы могут возникнуть из материала, а некоторые могут быть пропущены из-за личных мнений исследователя. Исследователь должен учитывать тот факт, что

такие обстоятельства могут неосознанно влиять на анализ. Надо стараться избегать этого.

3.2 Системно-функциональная теория языка

Системно-функциональная теория языка Хэллидея стремится учитывать все возможные факторы, которые влияют на формирование значений, как в широком культурном контексте, так и в отношении небольших фонетических факторов. Цель состоит в том, чтобы сформировать из них единую модель, в которой каждая соответствующая модель может быть понята только по отношению друг к другу. Три наиболее важных элемента теории - это текст, контекст и система языка. То есть как они работают вместе, как язык используется в человеческой деятельности (Luukka 2002, 90).

Наиболее важной функцией языка является создание значений, а теория описывает, как язык позволяет выполнять различные функции и выражать значения.

Человек использует, принимает и изучает язык во взаимодействии с другими членами общества. То есть, речь идет о социализации языка. Язык создается в результате социальных процессов. В своем ежедневном использовании языка члены сообщества формируют социальную реальность, принимая на себя определенные роли, создавая и обновляя ценности и знания, которые обмениваются в обществе (Luukka 2002, 98).

В теории метафор подчеркивается сила политических деятелей через использование языка и влияние метафор на мышление. А критический дискурс-анализ и системно-функциональная теория языка считают, что эффект может быть двунаправленным. Движения и мышление в глубине общества также формируют язык, и это может проявляться в политической метафоре, но говорящий не осознает этого. Это как будто скрыто.

Политический дискурс дает наиболее четкую картину о силе дискурса (Fairclough 1995, 182): он воссоздает или меняет социальный мир, влияя на его восприятие людьми. Это также ясно демонстрирует неразделимость концептуальных процессов и процессов между людьми в дискурсе: он может воссоздавать и менять социальный мир только путем воссоздания и изменения социальных классов и групп. Он работает одновременно в восприятии и классификации реальности и в восприятии и классификации людей. Сила политического дискурса зависит от его способности формировать и мобилизовать те социальные силы, которые действительно способны выполнить свое обещание новой реальности.

3.2.1 Три функции языка

Системно-функциональная теория делит язык на три области, основанные на трех главных функциях: восприятии мира (идеациональная), участии в мире (интерперсональная) и построении текстов (текстуальная). Подразделы не являются независимыми или отделенными друг от друга, потому что каждое выражение является одновременно реализацией как идеационального, интерперсонального и текстуального значения (Luukka 2002, 102-103).

Если мы посмотрим на аспекты более внимательно, то идеациональная функция языка организует человеческий опыт. Это помогает воспринимать реальность и формировать о ней какую-то интерпретацию. То есть идеациональные ресурсы языка позволяют говорящему описывать мир с помощью своего опыта и восприятия, а также структурировать, называть и классифицировать вещи (Luukka 2002, 102).

Интерперсональная функция заключается в участии в мире, то есть в поддержании взаимодействия и выражении мнений, чувств, взглядов и оценок. Таким образом, он включает в себя всю социальную активность и самовыражение (Luukka 2002, 102).

Текстуальная функция, возможно, имеет наименьшее значение. Речь идет о создании разговорного и письменного текста. Это позволяет создавать единый и структурированный текст, чтобы отличать его от случайного ряда предложений.

Я предполагаю, что благодаря идеациональной и интерперсональной функции в исследовании метафор возникают некоторые культурные различия. Например, в России, возможно, употребляют больше метафор о природе или религии, чем в Финляндии.

4 Метафора

Просто говоря, метафора - это понимание и переживание чего-либо через что-либо другое (Lakoff & Johnson 1980, 5).

Кому-то метафоры могут показаться далекими от реального мира, и кто-то может думать, что они в основном используются, например, поэтично, или это только игра словами и языком у талантливых писателей. Тем не менее, Лакофф и Джонсон утверждают, что метафоры - более приземленная вещь, и что они уже присутствуют в концептуальных структурах человеческого мышления (Lakoff & Johnson 1980, 3).

Традиционно в лингвистике метафора считается выражением, в котором слово или вещь, которые буквально означают какой-то объект или мысль, используются вместо другого

для представления сходства между ними (например, «купатся в деньгах») (Баранов 2018, лекция). Баранов подчеркивает когнитивный подход: метафора - это не просто стилистическое средство, это скорее способ мышления, который можно использовать для организации и передачи информации. Когнитивная функция метафоры заключается в том, что последняя рассматривается как средство приобретения новых знаний.

Лакофф и Джонсон (1980, 3-9) утверждают, что метафора - это не просто употребление слов, а то, что весь процесс мышления человека в значительной степени метафоричен. То есть система мышления человека метафорически построена и определена. На уровне языка мы используем метафорические выражения, и они воплощают большие метафорические понятия. Лакофф и Джонсон используют в качестве примера метафорическую концепцию дебатов «спор – это война» и язык, используемый в связи с этим.

Когда речь идет о дебатах, используются метафорические выражения, относящиеся к войне и битве. Например: вы не можете *защитить* свой аргумент; Он *ударил* по слабым местам в моей аргументации; Его критика *попала в цель*; Я *уничтожил* его аргумент; Я никогда не *побеждал* его в дебатах. Таким образом, ход дискуссии объясняется путем проведения аналогий с войной. Таким образом, понятие имеет метафорическую структуру, функция имеет метафорическую структуру, и из этого следует, что язык также имеет метафорическую структуру. Таким образом, метафора существует не только в словах, которые мы используем, но уже на уровне мыслительного процесса. Правда, не обязательно осознанно. Из этого можно использовать термин структурная метафора.

Таким образом, теория концептуальной метафоры включает идею о том, что мы используем метафорические выражения в нашем языке, которые воплощают метафорическую концепцию (Lakoff & Johnson 1980, 3-9). Например, по словам Лакоффа и Джонсона метафорическая концепция «спор – это война» демонстрируется, в частности, такими метафорическими выражениями, как *атака*, *защищать*, *удар*.

5 Методы работы

5.1 Контент-анализ

Баранов (2001, 247) подчеркивает количественный подход в своих идеях. Контент-анализ означает рассмотрение текста на уровне слов и словосочетаний. Процесс включает в себя проведение количественных исследований, правдоподобные

предположения о его содержании и выводы о мыслях, намерениях, желаниях, ценностях автора.

Баранов (2018, лекция) идет тем же путем, что и Лакофф, когда говорит, что метафора - это образ мышления. Использование метафор для отражения мышления пользователя - это понимание проблемных ситуаций. Они помогают понять и обработать опыт человеческой жизни и могут быть использованы для поиска решений проблемных ситуаций.

5.1.1 Подготовка и выполнение этапов контент-анализа по Баранову

Баранов (2001, 248-250) определил этапы подготовки и проведения исследования контент-анализа.

1. Подбор материала и создание корпуса.

Материал, конечно, должен быть очень тесно связан с изучаемой темой. Традиционным примером корпусного материала могут быть журнальные статьи с определенного периода или произведения определенного автора. Выбор зависит от того, что хотят изучать.

2. Выбор концептуальной переменной и определение ее языковых символов.

Если значения концептуальной переменной уже можно найти в предыдущих исследованиях или материалах, исследователю будет легче выбрать концептуальную переменную. По словам Баранова, камнем преткновения выбора для исследователя может быть связь между частотой и значимостью, а также тот факт, что репрезентанты в тексте слишком похожи на концептуальную переменную.

3. Выбор единиц кодирования.

Языковые символы концептуальной переменной могут быть записаны как тексты, фрагменты текстов, абзацы, предложения или как отдельные слова и словосочетания. Метод кодирования зависит от модели и объема корпуса, а также от типа контент-анализа. Например, если корпус состоит только из заголовков статей, то они также функционируют как единицы кодирования. Чем больше корпус, тем крупнее могут быть и единицы кодирования.

Если анализ выполняется вручную, то, конечно, выбор единиц кодирования зависит от объема корпуса. Если в корпусе содержатся тысячи статей и кодирование делается двумя или тремя кодировщиками, то одна статья как единица кодирования является вполне

приемлемым выбором. Количество единиц, содержащихся в корпусе, также должно быть принято во внимание. Если корпус состоит из относительно небольших элементов, то они могут функционировать так же, как и единицы кодирования.

4. Отбор кодировщиков и формулировка инструкций по кодированию.

Ручной анализ требует точной инструкции. Кодировщиков может быть более одного, и они должны работать вместе и согласованно, пользуясь одинаковыми принципами.

В компьютерном анализе подготовка руководящих принципов практически заменяется перечислением языковых форм выбранных языковых символов для концептуальной переменной.

5. Кодирование.

6. Расчет данных и интерпретация результатов.

Баранов (2001, 250) подчеркивает важность контроля качества исследований контент-анализа. Внимание должно быть уделено точности и правильности исследования. Для проверки точности результатов должны использоваться различные стандарты надежности. Факторами надежности являются стабильность, частота и точность.

5.2 Внимательное чтение

Самая важная вещь во внимательном чтении - это многократное чтение, то есть повторение, но дело в том, что читать каждый раз немножко по другому (Pöysä 2010, 338). Текст может быть прочитан быстро, например, вживаясь в его, то есть, ища связь между текстом и собственным опытом, или медленнее, прерывисто или уточняя. Качество первого знакомства с текстом зависит от ситуации чтения, текста или читателя.

В процесс внимательного чтения также входит комментирование (Pöysä 2010, 344). Читатель делает в тексте замечания и отметки. В то же время чтение замедляется, оно становится прерывистым и аналитическим. Детали текста начинают получать больше внимания, и примечания читателя начинают включать размышления, основанные на тексте.

Записи являются важным средством превращения своих собственных мыслей в объекты мышления. Когда читатель заполняет пробелы в тексте, он использует свои собственные базовые знания и добавляет свои собственные мысли к нему. Собственные неверные интерпретации, а также вещи, которые остаются незамеченными, могут не стать очевидными для исследователя, пока он не напишет целостное толкование текста.

Размышление над своими мыслями и их заметками — это хороший способ выявить собственные предрассудки и взгляды и свести к минимуму их влияние на результаты исследований.

5.3 Исследование метафор

Анализ метафор (Drulak 2008, 105) является популярным инструментом для изучения политического дискурса начиная с 1990-х годов (Musolff 2000; Drulak 2006; Luoma-aho 2004; Chilton & Lakoff 1995). Каждый раз, когда мы пытаемся понять неизвестные вещи, связывая их со знакомыми вещами, мы пользуемся метафорами (Drulak 2008, 106). Таким образом, метафоры направляют наше мышление, зачастую нам даже неосознанно для нас. В итоге, исследование метафор помогает выявлять структуры, которые формируют мышление социальных факторов.

Если наш социальный опыт и концептуальные образования организуются метафорами, то тогда политика, которая является частью социального поля, должна также формироваться и строиться с помощью метафор (Musolff 2004, 2).

Если мы принимаем метафору, которая заставляет нас сосредоточиться только на определенных вещах, которые она подчеркивает, то мы начинаем видеть содержание структуры метафоры как истина. Что касается новых метафор, возникает вопрос об их достоверности. Во многих случаях важный вопрос заключается не в том, является ли этот вопрос правдой или выдумкой, а в том, какие взгляды и выводы он создает и к каким действиям он ведет. Мы определяем реальность через метафоры и таким образом мы также воздействуем через них (Lakoff & Johnson 1980, 158).

Использование метафор конфликта (война, спорт, соревнование) говорит о настроении конфликта и склонности ко конфликтному мышлению (Баранов, 2018, лекция). Точно так же использование органических метафор (дерево, организм, природа) говорит о мирном состоянии ума и мышления. Использование структурных метафор (архитектуры, механизмов), с другой стороны, говорит о рациональном мышлении и состоянии ума. Анализ метафорических моделей и типов в речах о результатах лингвистических аспектов может предоставить важную информацию об отношении говорящего, его мышлении и состоянии ума. Для такого анализа в корпусе может быть собран большой материал, и из него может быть получена информация об отношении и мышлении докладчиков и авторов всего материала.

Musolff (2004, 9) однако, напоминает что исследователь должен быть осторожен, объявляя, что метафоры показывают или подчеркивают мышление и дискурс какой-то большой группы в обществе. При анализе результатов необходимо обратить внимание на эмпирические данные, прежде чем делать далеко идущие выводы.

6 Анализ и методы

6.1 Инструменты работы

Сначала сбор материала, то есть, создание корпуса. Он состоит из текстов или выступлений по арктической теме политических деятелей России и Финляндии. Я собирал материал на официальных сайтах президентов и министерств, на страницах Государственной Думы РФ и парламента Финляндии.

В конечном итоге источниками материала стали 10 выступлений президента Финляндии и 9 президента России. Кроме президентских документов я взял на обоих языках по 18 выступлений. В них входят, например, выступления министров иностранных дел Тимо Сойни и Сергея Лаврова, а также других министров и депутатов.

Я в основном собирал материалы за последние десять лет, но я не считал, что эта граница является абсолютно нерушимой. Самый старый документ в корпусе от 2008 года.

Теоретическая часть исследования посвящена критическому дискурс-анализу Фейрклафа, а также системно-функциональной теории языка Хэллидея. Обе эти теории более или менее объединяют идею о том, что язык влияет на общество, и общество влияет на язык. Человек является членом социальной общности, а язык соответственно является способом социального функционирования. Таким образом, можно сказать, что язык формирует мышление и наоборот.

В качестве инструмента в настоящей работе по изучению метафор использовалась концептуальная теория метафор, разработанную Джорджем Лакоффом и Марком Джонсоном, согласно которой метафора употребляется уже на уровне мышления и понятий, а зачастую и неосознанно. И они используются постоянно, а не только в тщательно продуманном творческом стиле, или когда талантливо играют словами. Эта теория метафор также служит в качестве уточняющей теоретической основой в настоящей работе.

На этапе анализа я искал выражения метафоры в материале, используя методы контент-анализа, внимательного чтения, и качественного исследования. На основе принципов

теории концептуальной метафоры я формирую метафоры из найденных выражений метафоры.

В своих исследованиях я объединяю эти теории и методы, и в то же время они служат как теоретической, так и аналитической основой и методами исследования.

Мой исследовательский вопрос состоит из двух частей. Чем финский и российский политический дискурс об Арктике отличаются по уровню употребляемых метафор? Возможно ли видеть какие-нибудь последствия из этих различий в дискурсе?

Такой анализ не только показывает различия в дискурсах и мышлении между двумя народами, но, как я отмечаю в своей работе, такой глубокий дискурс-анализ с помощью исследования метафор может потенциально помогать нам увидеть пропущенные вопросы на своей культуре. Это также позволяет критически взглянуть на наше собственное мышление.

Использование языка не основано только на языковой системе, но к нему также влияют, например, культура, ценности и социальные нормы. Другими словами, если мы хотим изучать культуру или нацию, изучение языка является полезным инструментом (Pietikäinen & Mäntynen 2009, 12).

В сегодняшнем мире поток новостей непрерывный и идет высоким темпом из различных источников. Дискурс-анализ может потенциально служить одним из инструментов для улучшения критического мышления людей и умения читать новости критически, что очень важно сегодня и в будущем.

Дискурс-анализ в основном является междисциплинарным проектом и, согласно исследованиям, может включать анализ текста, изучение языка, социальные науки, психологию, историю, социологию, политические исследования и т. д. (Fairclough 1992, 225-226).

Когда результатами исследования можно представить конкретные примеры о дискурсе, станет легче взглянуть на него и критически подумать о его недостатках. Я думаю, что это может развивать дискуссию и мышление простых граждан.

7 Результаты и заключения

Таким образом, в соответствии с принципами контент-анализа и внимательного чтения, я искал в материале метафорические выражения, то есть отдельные слова, которые являются метафорическими. Основываясь на них, я сформировал метафорические

концепции в соответствии с принципами исследования Лакоффа и Баранова, которые я представил ранее. Берем, к примеру, употребление слова *шаг* в тексте. В тексте можно найти фразу «правильный шаг на пути...». Согласно теории метафор, употребление слова *шаг* говорит о путешествии. А если определить еще точнее, о пешем путешествии. В предложении есть еще одно слово, относящееся к путешествию, *путь*. Таким образом, начинается потихоньку формироваться метафорическая концепция X – это путешествие. В этом случае концепцией станет Арктическая политика – это путешествие.

Всего в нашем материале было найдено 859 русских метафорических примеров и 704 финских, которые были разделены по разным темам.

Целью исследования было выяснить, какие метафоры используются в арктическом политическом дискурсе в Финляндии и России, и какие различия можно найти между ними. Я обнаружил, что различия между темами метафор невелики.

Разница в российском дискурсе с финским заключалась, например, в том, что у России больше промышленности в арктическом регионе, и в том, что арктический регион также имеет военно-политический аспект благодаря своим природным ресурсам. Например, эти вещи появились в дискурсе, но, все-таки не на уровне метафор.

В русском материале удивляет засилие архитектурных метафор. С финской стороны темы распределены более равномерно. В финском материале самая большая тема примеров - персонализация, а в русском она только на восьмом месте. Темы путешествия и войны занимают второе и третье места в обеих странах. Экономика четвертая в русском и только 12-я в финском списке. Конечно, различия не обязательно очень велики. Очевидно, что в Финляндии больше метафор о спорте, играх и здравоохранении, чем в России.

Как я указывал в своей работе, согласно Баранову, использование метафор конфликта, то есть, например, метафор войны и спорта, относится к состоянию конфликта и к склонности думать о нем. Существует всего 97 примеров метафор войны и спорта на финском языке и 103 на русском языке. Поскольку русскоязычный материал является больше по объему, то конфликтные метафоры более характерны для финского материала чем для русского. Но разница не является существенной.

Баранов также считает, что использование метафор «организм» указывает на мирное состояние ума и мышления, а использование строительных метафор (архитектура, техника) относится к рациональному мышлению, соответственно. Метафорические

примеры по темам организма и природы были найдены в финском материале 22 и в русском 33. Таким образом, здесь также нет существенной разницы.

Более четкие различия были найдены в рамках тем архитектуры и технологии. Всего было найдено 151 русский пример этих тем и 78 финских. Архитектура (122), безусловно, является наиболее используемой темой в России, в то время как в Финляндии (45) она попадет в среднюю часть списка. Даже когда архитектура и технология объединены, она не станет наиболее используемой темой в финском материале, а займет второе место между персонализацией (83) и путешествием (74).

Результаты исследования показали, что различия между предметными областями метафоры были невелики, и в целом различия оказались меньше ожидаемых. Мы ожидали, например, что в русскоязычном дискурсе будет появляться больше философских, религиозных или природных метафор, но они оказывались на том же уровне в финском материале. Однако можно сделать несколько замечаний относительно результатов; Уровень использования метафор конфликта был намного выше, чем уровень мирных метафор в обеих странах, что может говорить о проблемах или оказаться проблемой при поиске общих путей. Во-вторых, использование спортивных и игровых метафор было более популярным в финском материале, чем в русском, где архитектура была явно самой популярной темой. Это может указывать на то, что русские подходят к этому вопросу в значительной степени посредством логического мышления, в то время как финны воспринимают решение этих проблем как спортивную игру. В-третьих, тот факт, что метафоры, относящиеся к экономике в России, оказались несколько более популярными, чем в Финляндии, показывает большое значение арктической промышленности для русской государственной экономики.

Если мы говорим об идеологических эффектах дискурсивных практик и о том, что дискурс-анализ позволяет делать наблюдения о мышлении этнических групп, я хотел бы отметить, что широкое использование метафор конфликта может распространять конфликтное мышление на разные слои общества. С другой стороны, я не думаю, что это какая-то сознательная попытка силового механизма повлиять на мышление народа, а это именно наблюдение за неосознаваемым мышлением нации, которое в этом случае поднимается политическими ораторами. Докладчики должны обратить на это внимание и отдать предпочтение метафоре, которая относится к природе и организмам.

Кроме того, Баранов утверждает, что использование метафор в целом увеличивается в условиях кризиса или конфликта. Изменение климата может быть классифицировано как кризис в некоторых отношениях, но это немного сложно классифицировать в том смысле, что это очень длительный процесс, и в настоящее время он чувствуется на конкретном уровне только время от времени. Отражен ли кризис изменения климата в арктическом дискурсе как увеличение использования метафор? Чтобы изучить его, нужно иметь гораздо более широкий корпус. И по документам, и по временному периоду.

Исследование метафор интересно, и я считаю, что это позволяет взглянуть на мышление общества в целом или его различных слоев. Однако размер корпуса этого исследования и результаты анализа пока не позволяют делать большие выводы. Это требует большого количества материала, и, кроме того, я думаю, что это уже междисциплинарный проект, который объединяет, по крайней мере, лингвистику, культурные исследования и социологию. Я не думаю, что метафорическое исследование само по себе может предсказать какие-нибудь точные последствия, то есть как бы показать будущее. Тем не менее, если исследование метафоры является частью более широкого анализа дискурса, то это может быть возможно. Все-таки хочу поднимать такое обстоятельство из результатов анализа, что поскольку засилие конфликтных метафор мирным так ясно, то это возможно говорит о том, что на фоне дискурса существует трудности найти общий путь.

Основываясь на моем опыте в исследованиях, я бы предположил, что такую работу, например в качестве магистерской работы, лучше выполнять парами, где студенты / исследователи с разными родными языками будут изучать материал на своем родном языке. Это связано с тем, что на этапе анализа я заметил, что интерпретация метафор в текстах на неродном языке может быть сложной и занимает намного больше времени, чем при работе с родным языком. Риск ошибок возрастает, и вероятность пропуска метафор выше при работе на иностранном языке.

Я также обнаружил, что интерпретация и понимание метафор субъективны. Они являются интерпретирующими, и редко существует одно однозначное решение для отнесения метафоры к тому или иному классу.